UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Úroveň participace obyvatel obcí Moravskoslezského kraje a její vliv na získávání evropských dotací

Diplomová práce

Lucia Valachová

Vedoucí diplomové práce: Doc. Mgr. Pavel Šaradín, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 13. prosince 2013

Lucia Valachová

Poděkování

Děkuji panu Doc. Mgr. Pavlu Šaradínovi, Ph.D. za vedení mé práce, ochotný přístup a cenné rady, které mi věnoval. Mé poděkování patří rovněž Mgr. Aleši Kudrnáčovi za jeho odborné připomínky při tvorbě této práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za velkou podporu, kterou mi poskytovali při studiu.

Seznam použitých zkratek:

ČR – Česká republika

MMR ČR – Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

MV ČR – Ministerstvo vnitra ČR

MSK – Moravskoslezský kraj

ČSÚ – Český statistický úřad

HDP – hrubý domácí produkt

RIS – Regionální informační servis

CHKO – chráněná krajinná oblast

MAS – místní akční skupina

POÚ – obec s pověřeným obecním úřadem

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

EU – Evropská unie

OP – operační program

PRV – Program rozvoje venkova

SF – Strukturální fondy

ROP – regionální operační program

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

Obsah

Úvod ... 7

1. Participační teorie demokracie ... 14

1.1. Politická a občanská participace ... 16

1.2. Sociodemografické ukazatele ovlivňující participace ... 19

1.3. Participace občanů v České republice na lokální úrovni ... 20

2. Obec a její možnosti financování ... 26

2.1. Evropská unie a programy na podporu regionů v České republice ... 28

2.2. Procedura zisku dotací a obecná úspěšnost v zisku dotací v ČR ... 31

3. Vymezování a charakteristika analyzovaného venkovského prostoru ... 34

3.1. Východiska vymezování venkova a jeho znaky ... 34

3.2. Vymezování venkovského prostoru a jeho typologie ... 37

3.3. Charakteristika Moravskoslezského kraje ... 46

4. Metodologická část ... 52

4.1. Dosavadní výzkumy lokální politiky a měření participace občanů ... 52

4.2. Sběr a vymezení datového souboru ... 55

4.2.1. Ukazatele občanské a politické participace ... 56

4.2.2. Evropské dotace pro obce MSK ... 57

4.2.3. Další intervenující proměnné a možný vliv na dotace ... 58

5. Analytická část ... 61

5.1. Participace obyvatel a vliv na zisk evropských dotací ... 63

5.2. Výzkum vlivu dalších intervenujících proměnných ... 72

5.3. Regresní modely zkoumaných proměnných ... 84

5.4. Evropské dotace a participace obyvatel z pohledu starostů ... 88

Závěr ... 93

Abstrakt: ... 97

Prameny a literatura 98

Přílohy 103

Úvod

Lokální politika a problematika rozvoje venkovských regionů se v posledních letech těší nevídanému zájmu nejen v oblasti výzkumu, ale i v politické praxi. Dříve nebyla této problematice věnována výraznější pozornost a vzhledem k nízkému zájmu o venkov docházelo k upozaďování rozvoje zdejšího života. Na regionální rozvoj a lokální politiku však nelze nahlížet pouze okrajově. Při pohledu na Českou republiku pozorujeme vysoký počet malých samosprávných obcí, což značí vysokou rozdrobenost české sídelní struktury na municipální úrovni. Obyvatelstvo žijící ve venkovských oblastech představuje téměř třetinu české populace. Zkoumání rozvoje českého a moravského venkova a bližší poznání zdejšího politického rozhodování místních elit spolu s jeho obyvateli se jeví jako velice přínosné.

Proměna nastala v 90. letech, kdy došlo k celkové změně postoje v pohledu na rozvoj lokální a regionální úrovně, což s sebou přineslo možnost pro hlubší výzkum života obyvatel na venkově a jejich měnící se životní styl. Tato změna postoje přišla na základě dvou hlavních impulsů. V první řadě se jedná o proces decentralizace a přenesení pravomocí na místní úroveň, čímž mělo dojít k zefektivnění demokratického rozhodování a zvýšení zodpovědnosti za lokální i regionální politiku. Tato reforma veřejné správy přenesla část kompetencí blíže občanům, což vyžaduje aktivní participaci a spolupráci na lokálním rozvoji. Druhým výrazným podnětem ke změně v přístupu k venkovu byl vstup České republiky do Evropské unie (EU), která klade důraz na rozvoj venkova v členských zemích a snaží se o jeho revitalizaci pomocí speciálně zaměřených rozvojových programů, tento záměr se nazývá politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti.[1] Dotační programy EU jsou pro obce významným finančním prostředkem k rozvoji, neboť malé obce samy o sobě nejsou schopny zajistit ze svých vlastních zdrojů dlouhodobé a efektivní rozvojové projekty ke zvyšování životní úrovně ve venkovských oblastech. Díky evropským programům mají obce možnost snadněji podnikat tyto kroky pomocí zlepšení občanské vybavenosti, infrastruktury nebo i cestovního ruchu.

Důležitou otázkou v tomto případě zůstává, jakou roli v získávání dotací sehrávají samotní občané venkovských obcí bez ohledu na politické představitele samosprávy. Aktivní účast obyvatel na rozhodování v lokálním prostoru je vyžadována také EU. Objevuje se totiž vzrůstající rozsah v přístupu stimulace regionálního rozvoje,

[1] BLAŽEK, Jiří – UHLÍŘ, David: *Teorie regionálního rozvoje*. Praha, Karolinum 2011, s. 260-261.

který vyjadřuje současnou názorovou pluralitu, v jejímž středu existuje přesvědčení o klíčovém významu lidské iniciativy a lidských zdrojů pro rozvoj regionů.[2]

Pro čerpání z Programů rozvoje venkova Evropské unie je nutností aktivní jednání politických představitelů, ale jaký význam má aktivní přístup obyvatel jednotlivých obcí nebo i neziskových organizací? Pro získání evropské dotace je zapotřebí úsilí v podobě občanských iniciativ, jejichž aktivity budou směřovat k získání finančních prostředků, které povedou k obnově a rozvoji venkovských obcí, neboť rozvoj regionu je úzce propojen se vztahy s jeho občany.

Hlavním cílem práce je tedy zhodnocení, jakou roli hraje politická a občanská participace obyvatel jednotlivých obcí v získávání evropských dotací nejen z Programu rozvoje venkova (PRV), ale také ze strukturálních fondů EU. Participace obyvatel se dá charakterizovat jako fenomén demokratického období a každé demokratické zřízení by se mělo snažit o co největší aktivní zapojení svých občanů. Participací občanů se v práci rozumí široké zapojení občanů na rozhodování o záležitostech spojených s místní samosprávou. Podle toho, jakým způsobem se občané zapojují, zda společensky, nebo politicky, ji rozlišuji na participaci občanskou a politickou. Tomuto rozdělení se pro přesnější vysvětlení významu věnuji v následující kapitole, obecně však budou aktivity občanů v práci označeny pod pojmem „participace“.

Lokální politika a participace obyvatel na této úrovni nabízí jinou zkušenost ve srovnání s fungováním politiky na nejvyšší úrovni. Tento fakt je zapříčiněn velikostním rozdílem mezi městem a obcí, občanům je rozhodování na lokální úrovni blíže, bytostně se jich týká, navzájem se v obcích obyvatelé znají a řeší problémy v obci.[3] Celkově rozhodování v malých obcích působí spíše nepoliticky.[4] Proto je důležité, aby se občané obcí ve svém vlastním zájmu zapojovali do veřejného dění. Z těchto důvodů může úroveň participace obyvatel mezi konkrétními obcemi objasnit, proč jsou některé obce ve své snaze o rozvoj úspěšnější v porovnání s jinými obcemi, jež vykazují podobné výchozí sociodemografické a geografické charakteristiky, a dokážou se s ekonomickými nebo hospodářskými problémy vypořádat lépe. Práce chápe obyvatele obcí jako lokálního rozvojového aktéra, který je nepostradatelný, pokud jde o

[2] BLAŽEK, J. – UHLÍŘ, D.: c. d., s. 260-261.
[3] ILLNER, Michal: *Velikost obcí, efektivita jejich správy a lokální demkracie*. In: VAJDOVÁ, Zdenka – ČERMÁK, Daniel – ILLNER, Michal: *Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního zřízení v roce 1990*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2006, s. 20-22.
[4] ČMEJREK, Jaroslav - BUBENÍČEK, Václav, ČOPÍK, Jan: *Demokracie v lokálním politickém prostoru.* Praha, GRada 2010, s. 83.

plnohodnotný život v obci, a s jehož pomocí se zlepšují životní podmínky a kvalita života v obci.

Práce je zaměřena na obce Moravskoslezského kraje s velikostí od 200 do 2000 obyvatel. Moravskoslezský kraj byl vybrán záměrně jakožto specifický region v rámci ČR. Kraj vykazuje v prostředí České republiky specifické charakteristiky nejen v sociální, ale také v hospodářské či ekonomické oblasti, což mohou být faktory ovlivňující rozhodování a participaci občanů. Vzhledem k zaměření výzkumu na problematiku participace malých obcí, byla pro jejich výběr stanovena velikostní kategorie do 2000 obyvatel. Tato hranice je v českých podmínkách pro vymezení venkovských obcí často používaná, setkáme se s ní například v práci Josefa Bernarda *Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva*. Zároveň se jedná o první z osmi variant, které byly navrženy Českým statistickým úřadem. Minimální hranice 200 obyvatel byla zvolena záměrně, aby v práci byly eliminovány obce s příliš nízkým počtem obyvatel. Přesnější vymezení velikostní kategorie je vymezeno v metodologické části. Druhou používanou metodou pro diferenciaci venkova je typologie vymezování českého venkovského prostoru od Radima Perlína. Tato typologie rozděluje venkovský prostor do osmi druhů podle jejich potenciálu rozvoje. Pro tuto práci, která se zabývá také otázkou rozvoje, se jeví jako nejvhodnější diferencovat venkovský prostor podle typologie, která již rozvojové možnosti částečně popsala. Problematika venkova i s bližším odůvodněním těchto vybraných typologií je rozebrána v samostatné kapitole zabývající se venkovským prostorem.

Ve vybraném tématu si lze položit několik výzkumných otázek a hypotéz. V práci budu ověřovat platnost následující stanovené hypotézy, která předpokládá:

Míra politické a občanské participace u obyvatel malých obcí Moravskoslezského kraje má vliv na zisk evropských dotací.

Pro kontrolu intervenujících proměnných, které by mohly ovlivnit zisk evropských dotací, je navíc formulováno několik otázek:

- *Existuje vztah mezi úspěšností obce v zisku evropských dotací a jejím geografickým umístěním? Jak velkou roli hraje pro obci lokalizace v aglomeraci?*
- *Existuje vztah mezi velikostí obce a úspěšným získáváním evropských dotací?*

- *Budeme sledovat u obcí, kde byl starosta nominován politickou stranou, vyšší úspěšnost v zisku evropských dotací?*
- *Zvyšuje úspěšnost zisku evropských dotací členství ve svazku obcí nebo místní akční skupině?*
- *Získal některý druh venkova podle typologie venkovského prostoru Česka více evropských dotací než ostatní?*

K ověření hypotéz a zodpovězení výzkumných otázek využívám kvantitativní analýzy. Kromě deskriptivních statistických technik pracuji také s lineární regresní analýzou a analýzou rozptylu (ANOVA). Základní soubor pro analýzu obsahuje celkem 213 obcí. Pro zjištění úrovně participace obyvatel bylo vybráno několik indikátorů, mezi které patří volební účast v komunálních volbách v letech 2002, 2006 a 2010, počet občanských sdružení fungujících v obcích, existence místního zpravodaje a průměrný počet kandidátů ucházejících se o mandát vypočítaný ze stejných komunálních voleb jako volební účast. Kromě participace občanů jsou také kontrolovány další proměnné a jejich možný vliv na zisk evropských dotací. Jedná se o geografickou polohu obce a její velikost, politickou příslušnost starostů, členství ve svazku obcí a rozdělení území na základě uvedené typologie venkovského prostoru Česka. Tyto proměnné a jejich využití pro práci jsou specifikovány v metodologické části.

Pro zjištění přerozdělování evropských dotací jednotlivým obcím ze strukturálních fondů je možno použít seznam příjemců všech operačních programů v letech 2007-2013, který nabízí veřejnosti Regionální operační servis (RIS), který je spravován Centrem pro regionální rozvoj ČR.[5] Předností využití tohoto zdroje je především princip vyhledávače, který zjednodušuje orientaci mezi příjemci. Ucelený seznam nabízí na svých webových stránkách také Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky (MMR ČR), který je v této práci využit jako datový podklad pro analýzu. Předchozí programové období 2004-2006 do analýzy zahrnuto nebylo kvůli odlišnosti jednotlivých operačních programů. Do celkového počtu získaných dotací byly započítány i peníze získané z Programu rozvoje venkova, které jsou výhradním zdrojem právě pro obce do 2000 obyvatel. Seznam příjemců zveřejňuje Státní zemědělský intervenční fond (SZIF).[6] Prvoplánovým pokusem o získání informací týkajících se

[5] *Projekty EU*. Regionální informační systém, RIS, http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/projekty-eu (12.10.2013).
[6] *Seznam příjemců dotací. Program rozvoje venkova*. SZIF, http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/spd (22.10.2013).

čerpání evropských dotací byla snaha přímého kontaktování jednotlivých obcí pomocí emailové korespondence, bohužel se však zpětná vazba s odpovědí neobjevila ani u poloviny oslovených obcí. Ze všech 213 oslovených obcí odpovědělo pouze 64. Dílčí informace z těchto odpovědí byly využity pro kapitolu, která práci doplňuje o názory místních politických představitelů na problematiku získávání evropských dotací.

Práce je rozdělena na pět hlavních kapitol. Na začátku má převážně deskriptivní charakter, neboť je potřeba nastavit teoretický rámec práce, který je nezbytný pro uvedení do tématu zkoumané problematiky. První kapitola pojednává o participační teorii demokracie nejdříve na obecné úrovni, poté ji zasazuje do souvislosti s lokální politikou. Kapitola se také věnuje pojmu participace, snaží se ji vysvětlit a ukázat její důležitost v demokratickém systému. Představuje dále sociodemografické proměnné, které mohou ovlivňovat míru zapojení u jednotlivce. V souvislosti s lokální úrovní jsou uvedeny pravomoci, které mají občané k dispozici, aby se mohli zapojit do veřejných záležitostí. Nezapomíná se ani na zdroje motivace a překážky v otázce participace.

Druhá kapitola představuje rozpočtové možnosti obcí a také možnosti obecního rozvoje. V práci spojuji rozvoj venkovských oblastí s čerpáním dotací, proto jsou v návaznosti představeny evropské programy na podporu regionů v České republice. Kapitola se věnuje problematice čerpání finanční podpory z evropských fondů, popisuje proceduru podávání žádosti a předkládá ucelený přehled operačních programů a Programu rozvoje venkova, ze kterých mohou zkoumané obce čerpat.

Třetí kapitola se věnuje problematice venkovského prostoru a jeho typologii. Vzhledem k neexistenci jednotné definice venkova a jeho vymezení představuji v této části několik variant, jak se dá venkov charakterizovat a rozlišovat. Podrobněji se kapitola zabývá především typologií českého venkovského prostoru, na základě které je posléze Moravskoslezský kraj rozdělen. V kapitole je zahrnuta i podrobnější charakteristika kraje, která přibližuje zdejší socioekonomickou situaci.

Po teoretické části práce následuje čtvrtá kapitola, která se zabývá metodologickou částí práce. Představuje dosavadní výzkum lokální politiky obecně ze všech úhlů a také výzkumy týkající se participace občanů. Podrobně rozebírá vybrané proměnné, jež budou následně zkoumány v analytické části.

Stěžejní je pro práci pátá kapitola, ve které dochází k samotné analýze vlivu participace na zisky dotací, ověřuje se stanovená hypotéza a odpovídá se na výzkumné otázky. Analytickou část uzavírá podkapitola, která doplňuje celý výzkum o názory

politických představitelů sledovaných obcí na zkoumanou problematiku. Na základě získaných odpovědí lze nahlédnout do reálného fungování místních samospráv.

Práce se snaží ukázat na případové studii vybraných venkovských obcí Moravskoslezského kraje fungování lokální samosprávy se zapojením občanů. Tomuto kraji se věnuje také kniha *Lokální politika v Moravskoslezském kraji* od Radomíra Sztwiertnii, Michala Kuděly a kol., která se zaměřuje na analýzu postojů, názorů a cílů zastupitelů v obcích do 3000 obyvatel. Publikace se stejně jako tato práce zabývá malými obcemi a politikou na nejnižší úrovni. Seznamuje čtenáře s veřejným životem v obcích z pohledu politických zástupců. V této práci je naopak kladen důraz na participaci obyvatel a její možný vliv na rozvoj obce. Přínos práce se dá spatřit ve snaze zkoumat možný vztah dvou témat – participace občanů a čerpaní evropských dotací, která se prozatím v literatuře a výzkumu objevovala odděleně a nebyla dána do souvislosti. Je však zajímavé ověřit, zda aktivní přístup občanů dokáže ovlivnit rozvoj na venkově, který je měřen počtem získaných evropských dotací.

Zásluha na získávání dotací pro obce je v literatuře připisována hlavně starostům jako například v knize *Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj* od Josefa Bernarda, Tomáše Kosteleckého a kol. Participaci na lokální úrovni byla věnována pozornost v knize *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě* od Daniela Čermáka, Jany Vobecké a kol., jež nabízí ucelený přehled poznatků o mobilizaci a participaci občanů na lokální úrovni. Tyto publikace byly také hlavní inspirací v tvorbě mé práce.

Dalším významným textem pro pochopení zkoumané problematiky fungování participace na lokální úrovni byl titul *Demokracie v lokálním politickém prostoru* od Jaroslava Čmejrka a kol. Od stejného autora byla využita také publikace s názvem *Základy veřejné správy*, která přehledně seznamuje čtenáře s fungováním obecní samosprávy. Uceleným přehledem je také kniha Stanislava Balíka *Komunální politika, obce aktéři a cíle místní politiky,* jež byla pro účely práce také využita. Užitečnou zahraniční knihou je v této problematice *Democracy at the Local Level* od Timothyho Siska. Pokud bychom hledali publikaci nejen o participaci, ale také o modelech demokracie, uceleným přehledem teorií je v tomto ohledu *Demokracie* od Víta Hlouška a Lubomíra Kopečka.

Práce záměrně testuje participaci v nejmenších obcích v kraji a snaží se zapojit do analýzy také problematiku venkova. Výzkum zabývající se venkovským prostorem již proběhl v řadě oblastí od samosprávy v malých obcích v práci Michala Illnera

Velikost obcí, efektivita jejich správy a lokální demokracie, přes práce zabývající se politickými představiteli obcí a jejich politické příslušnosti jako *Straníci, bezpartijní a nezávislí zastupitelé na českých radnicích* od Dana Ryšavého a Pavla Šaradína, až po rozvojový potenciál jednotlivých obcí. Pojem rozvoj je v souvislosti s venkovským prostorem v literatuře častokrát skloňován. Zmiňme v tomto případě publikaci *Obec a její rozvoj v širších souvislostech* Jana Holečka, Jana Binka a dalších. Existuje spousta způsobů, jak definovat venkovské obce a venkovský prostor. Mezi badatele v otázce charakteristiky venkovského prostoru patří Radim Perlín, Silvie Kučerová a Zdeněk Kučera, kteří přišli s typologií venkova v České republice, jež je založená na rozdělení území podle potenciálů rozvoje. Venkovské obce charakterizuje v několika variantách například vymezení podle Českého statistického úřadu (ČSÚ), další z možných je metodika OECD nebo Eurostatu.

Pro svou práci jsem využila nejen literaturu, ale také prameny, které byly základním zdrojem informací pro celou analytickou část. Prameny byly využity převážně k zisku statistických dat pro sběr evropských dotací, sociodemografických proměnných nebo také k získání socioekonomických ukazatelů Moravskoslezského kraje. Využity byly mimo jiné zdroje z Českého statistického úřadu, Ministerstva pro místní rozvoj ČR a Ministerstva vnitra ČR. V práci jsem také opírala o právní předpisy jako například zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, který definuje možnosti participace občanů na lokální úrovni.

1. Participační teorie demokracie

Demokracie a její chápání se v čase postupně vyvíjelo, jedno však zůstává stejné, v doslovném překladu znamená vládu lidu. Demokracie jakožto politické zřízení prošla v celém svém vývoji a v představách významných myslitelů různými podobami. Objevovala se nejednotná odpověď na otázku, jak by měla ve skutečnosti „vláda lidu" fungovat. Existuje tak velké množství teorií demokracie. Důležitým a pravděpodobně nejznámějším rozdělením, ze kterého práce vychází, je klasifikace založená na míře zapojení lidu na vládě. Prvním typem je přímá demokracie, kde lid vykonává moc přímo. S takovou podobou demokracie se setkáváme již ve starověkém Řecku zhruba v 5. století př. n. l. Druhým typem demokracie je klasický model zastupitelské demokracie, který se vyvinul v 18. a 19. století. Občané již nerozhodují o veškerých veřejných záležitostech státu sami, ale delegují své rozhodovací pravomoci do rukou zvolených zástupců, neboť přímá demokracie již ve státních celcích s velkým počtem občanů není proveditelná jako v dříve řeckých polis, kde rozhodovali pouze muži, kteří jako jediní disponovali občanskými právy. Celý proces přímého rozhodování byl ulehčen životem v malých místních komunitách, které vytvářely podmínky pro přímou participaci občanů.

I přesto, že od modelu přímé demokracie bylo v praxi ustoupeno, stále se objevují myšlenky podporující přímé zapojení občanů do veřejné správy. Se vznikem zastupitelské demokracie se objevují participační teorie demokracie, jejichž podstatou je participace občanů v co největší míře a na co největším počtu rozhodnutí.[7] Obhájci participační demokracie se domnívají, že je nutné, aby se na veřejných záležitostech podílelo co nejvíce občanů, jinak režim nemůže být chápán jako demokratický. Jejich představou je realizace ideálu demokracie v pravém slova smyslu.[8]

Mezi nejznámější zastánce představy o vládě, kde se na rozhodování podílí všichni občané, patří Jean Jacques Rousseau, který své myšlenky rozpracovává v díle *O společenské smlouvě*. Chápe demokracii v jejím doslovném významu a se svou radikálně demokratickou koncepcí suverenity lidu představuje v tehdejší době hlavního oponenta právě vznikající zastupitelské demokracii.[9] Podle Rousseaua se demokratická vláda řídí jednoduchým úkonem obecné vůle, což představuje společný zájem všech

[7] SKOVAJSA, M.:*Teorie demokracie*. In: CABADA, Ladislav – KUBÁT, Michal: *Úvod do studia politické vědy*. Praha, Eurolex Bohemia 2004, s. 342.
[8] SVENSSON, Palle: *Teorie demokracie*. Brno, CDK 1995, s. 208.
[9] HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír: *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy*. Brno, IIPS 2003, s. 35.

občanů, který směřuje k obecnému blahu a je tak jediný správný. Je přesvědčen, že se svrchovaná moc nedá zastupovat, neboť spočívá v podstatě v obecné vůli a ta se zastupovat nemůže.[10] Z těchto důvodů musí lid vykonávat svou svrchovanou moc přímo a nikoli přes zvolené zástupce. Rousseauovy myšlenky ovlivnily později v 60. a 70. letech 20. století nový směr myslitelů známých jako Nová levice, kteří vyzdvihují přednosti participativní společnosti, ve které občané participují na všech oblastech svého života.[11] Známou představitelkou tohoto směru je Carol Pateman a její kniha *Participation and Democratic Theory*.

Neopomenutelným obhájcem v otázce participace občanů na veřejných záležitostech je John Stuart Mill, který se řadí na rozdíl od Rousseaua mezi představitele klasické liberální teorie zastupitelské demokracie. Ve své práci *Úvahy o zastupitelské vládě* se zabývá otázkami týkajícími se nejlepší formy vlády. Je přesvědčen, že nejlepší formou vlády je demokracie. Podle něj je jedinou vládou, která může vyhovovat všem, vláda veškerého lidu. Avšak vzhledem ke skutečnosti, že osobně se občané mohou podílet pouze na velmi malé části veřejných záležitostí, je ideálním typem zastupitelská vláda.[12] Ideální se však jeví za předpokladu, že vykazuje znaky časté politické participace občanů ve státě. Občané se nemají omezovat pouze na akt volby svých zástupců, ale především na nižších obecních úrovních se mají sami co nejvíce zapojovat do politických procesů.[13]

Otázka participace občanů v politickém rozhodování představuje důležité téma. I přesto, že se zastánci demokracie názorově liší v tom, jaká participace občanů na politickém procesu je nutná a přínosná pro fungování demokratického systému, téměř všichni od Schumpetera (elitní demokracie) přes Dahla (reprezentativní demokracie) a Habermase (deliberativní demokracie) se shodují na nepostradatelnosti účasti občanů v polickém rozhodování.[14]

Je zřejmé, že zastupitelská demokracie na nejvyšší politické úrovni sama o sobě představuje spíše pozitiva než negativa. Účast tak velkého množství občanů na rozhodovacích procesech se v takovém případě omezuje na výběr zástupců v pravidelných volbách, hlasování v referendech popřípadě lidových iniciativách, které

[10] ROUSSEAU, Jean-Jacques: *O společenské smlouvě neboli o zásadách státního práva*. Praha, Nakladatelství Linhart 1949, s. 106-116.
[11] HEYWOOD, Andrew: *Politologie*. Praha, Eurolex Bohemia 2004, s. 95.
[12] MILL, John Stuart: *Úvahy o vládě ústavní*. Praha, Nakladatelství Svoboda 1992, s. 52.
[13] HLOUŠEK, Vít: *Klasická liberální teorie demokracie*. In: HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L.: c. d., s. 68.
[14] VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina: *Politická participace a její determinanty v postkomunistických zemích.* Praha, Sociologický časopis 45, 2009, č. 5, s. 867-868.

představují například petice či veřejné shromažďování. Naproti tomu na lokální úrovni spíše vidíme návrat k ideálům participačních modelů demokracie. Teoretický koncept pro fungování lokální demokracie představuje práce Timothyho Siska *Democracy At The Local Level*. Lokální demokracii vnímá jako lokální instituce, tj. starosta, rada, zastupitelstvo a organizace, a aktivity občanské společnosti. V ideálním případě spolu tyto dvě složky spolupracují a vytvářejí tak silný vztah pro řešení místních problémů.[15] Kvalita lokální demokracie není založena pouze na politických institucích, ale také na kvalitě a postojích občanů v dané společnosti. V souvislosti s lokální demokracii se tak objevují tři klíčové pojmy – občanství a komunita, politická socializace, poslední představuje dobrou vládu a sociální prosperitu. Občanstvím a komunitou je myšleno základní fungování místního společenství, jako je občanská participace. Politická socializace představuje schopnost rozhodovat se o problémech a následně je řešit. Dobrá vláda a sociální prosperita je pak výsledkem kvalitní společnosti. Tento výčet se dá chápat jako propojení lokální demokracie a participačního modelu demokracie.[16]

1.1.Politická a občanská participace

Jak můžeme vymezit občanskou a politickou participaci? V souvislosti s participací obyvatel a demokracií se také objevuje pojem občanská společnost, jež je s demokratickým zřízením neodmyslitelně spjata a v dnešní době patří toto téma k nejčastěji diskutovaným. Občanský sektor patří k největším inovacím dvacátého století.[17] Význam a chápání občanské společnosti se v rámci teoretických přístupů liší. Můžeme ji chápat jako souhrn zpravidla nepolitických sdružení, které pomáhají svou občanskou angažovaností rozvíjet formy demokratického chování. Zakládá se na dobrovolnosti a nezávislosti občanů.[18] Můžeme říci, že občanská společnost by měla představovat mimo jiné tři základní funkce - je základem pro fungování demokratického státu (politická funkce), může ztělesňovat opozici pro politickou moc nebo funguje jako zprostředkovatel požadavků občanů. Přispívá také k diskuzi o společenských tématech. Ovlivňuje hospodářství státu (ekonomická funkce) a sdružuje se v záležitostech, ve

[15] SISK, Timothy D.: *Democracy At The Local Level*. Stockholm, IDEA 2001, s. 12.
Dostupné na: http://www.idea.int/publications/dll/upload/DLL_full_book.pdf.
[16] ČMEJREK, J. - BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J.: c. d., s. 11-13.
[17] STACHOVÁ, Jana: *Občanská společnost a neziskový sektor v regionálním kontextu*. In: KOSTELECKÝ, Tomáš – STACHOVÁ, Jana a kol: *Region a politika*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2002, s. 50-51.
[18] ČMEJREK, J. - BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J.: c. d., s. 108.

kterých projevuje zájem a chce se na nich podílet (sociální funkce). S tímto souvisí aspekt participace, kdy mají občané možnost podílet se na veřejných záležitostech.[19]

Občanská společnost by měla dále vytvářet prostor pro hledání a pojmenovávání společenských hodnot, zájmů a priorit, čímž vytváří legitimitu a morální základ státu. Nesmíme opomenout její důležitou participativní funkci, která podporuje efektivní mobilizaci lidských zdrojů. Občanská společnost by tak měla umožňovat rychlejší zapojení občanů do veřejných záležitostí.[20] *„V tomto směru je velice důležité dobrovolné sdružování lidí do spolků, jež má za následek existenci významné sociální a ekonomické síly – neziskového sektoru.“*[21]

Neziskové organizace představují přínos v rozvoji společnosti na venkově a přispívají k aktivitám občanů ve volném čase, což zvyšuje pocit sounáležitosti ke společenské skupině a také ke spoluodpovědnosti, což dohromady vytváří předpoklad kulturního a společenského života místní komunity.[22] Tímto členstvím v organizacích je míněna právě občanská participace v konkrétních aktivitách, které jsou spojené s nejrůznějšími společensko-kulturními organizacemi. Do takových organizací můžeme zahrnout zájmová sdružení, sportovní nebo společenské kluby, spolky, církevní organizace, vědecké a profesní a jiné *dobrovolné organizace* sdružující společné zájmy, které jsou na lokální úrovni hojně zastoupeny. Může se jednat o formální i neformální typy organizací. Občanskou participaci (nepolitickou) můžeme vidět také v *dobrovolné práci*, jež není motivována individuálním ziskem, ale veřejně prospěšným zájmem. Nesmíme zapomenout na samostatně vymezené *komunitní aktivity*, jejichž náplň se překrývá s výše zmíněnými, ale jejich podstatou je občanská participace na životě obce.[23] Jak k tomuto tématu podotýká Jiří Pehe: *„Na rozdíl od přímé politické participace jsou formy participace na věcech veřejných v rámci občanské společnosti mnohem početnější a barvitější. Aktem občanské angažovanosti je zrovna tak podepsání petice nebo účast na demonstraci, jako je jím výkon místní samosprávy nebo založení spolku na ochranu zvířat. Je tedy nutné rozlišovat mezi takovou občanskou participací na věcech veřejných, která na sebe nebere žádnou trvalou institucionální formu*

[19] ČMEJREK, J. - BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J.: c. d., s. 109-110.
[20] MÜLLER, Karel: *Češi a občanská společnost.* Praha, Triton 2002, s. 28-30.
[21], STACHOVÁ, Jana: *Občanská společnost v regionech České republiky*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2005, s. 11.
[22] HEROVÁ, Irena – VARVAŽOVSKÁ, Pavla: *Principy poskytování sociálních služeb ve venkovských oblastech*. In: MAJEROVÁ, Věra: *Český venkov 2005*. Praha, Česká zemědělská univerzita 2005, s. 140.
[23] ČMEJREK, J. - BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J.: c. d., s. 110-111.

(například právě podpis pod petici či účast na demonstraci) a takové formy, které se projevují skrze instituce.“[24]

Za politickou participaci je v práci považována aktivita, která vede k ovlivnění politického rozhodování. Tím se myslí členství v politických stranách a zájmových skupinách, účast občanů ve volbách, ať už v pozici kandidáta, nebo voliče vybírajícího si své zástupce, zapojení se do politických diskuzí s politickými představiteli. Politická participace může mít také formu protestních aktivit – nejrůznějších petic nebo také akcí občanského odporu.[25] Robert Dahl ve svém díle *O demokracii* vyzdvihuje činnost politických sdružení, ať už zájmových skupin politických stran nebo lobbistických skupin. Podle něj jsou taková sdružení nejen žádoucí, ale také nezbytná. Jsou totiž důležitým zdrojem osvěty a občanského vzdělávání. Občanům totiž poskytují informace a také příležitosti s diskutování a získávání tak nových politických dovedností.[26]

Tímto se také politická participace liší od širšího pojetí občanské participace, do kterého je zahrnut aktivní přístup na společenském, ekonomickém a kulturním životě v obci. V mnoha případech je však obtížné definovat, zda chování občanů je politickou participací či zda jde o participaci občanskou, neboť i nepolitické chování občanů může mít v konečném výsledku politický podtext.[27] Podle J. Čmejrka by se proto měl výzkum měřící politickou participaci v malých obcích zaměřit na využívání aktivního a pasivního volebního práva.[28]

Participace se dá chápat jako proces, ve kterém občané, jednotlivé organizace občanské společnosti a vládní činitelé vytvářejí společná rozhodnutí v záležitostech týkajících se veřejného dění.[29] Ať už je jedná o občanskou či politickou participaci, v demokratickém zřízení hraje významnou roli. Stále významnějším se stává aktivní zapojení občanů právě na lokální úrovni, kde jsou obyvatelé nepostradatelným subjektem v kompletním rozvoji. Samospráva se tak snaží podporovat aktivity občanských sdružení nejen finančně, ale také poskytnutím zázemí (hřiště, klubovna,

[24] PEHE, Jiří: *Participace občanů na věcech veřejných*. Pehe 2000,
Dostupné na: http://www.pehe.cz/clanky/2000/participace-obcanu-na-vecech-verejnych (11.11.2013).
[25] ČMEJREK, J. - BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J.: c. d., s. 77-82.
[26] DAHL, Robert: *O demokracii. Průvodce pro občany*. Praha, Portál 2001, s. 92.
[27] ILLNER, Michal: *Institucionalizované formy spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě a jejich regulace*. In: ČERMÁK, Daniel – NEJDL, Pavel: *Participace a partnerství v místní veřejné správě*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2007, s. 18.
[28] ČMEJREK, Jaroslav: *Participace občanů na veřejném životě venkovských obcí ČR*. Praha, Nakladatelství Alfa 2009, s. 28.
[29] *Public Participation in Europe. An international perspective.* EEIP 2009, s. 8
Dostupné na: http://www.participationinstitute.org/wp-content/uploads/2009/06/pp_in_e_report_03_06.pdf (20.10.2013).

atd.).[30] Logicky z toho vyplývá, že s vyšší úrovní participace získávají občané také větší podíl na veřejném rozhodování.

1.2. Sociodemografické ukazatele ovlivňující participace

Na základě existujících empirických výzkumů můžeme říci, že některé sociodemografické charakteristiky u obyvatel předurčují zájem o politiku a veřejné dění. Pokud zkoumáme participaci, na základě těchto charakteristik můžeme vysvětlit, proč někteří lidé participují více a někteří méně či vůbec. Můžeme je chápat jako vysvětlení zájmu o politiku u jednotlivců, u každého se projevuje odlišnou měrou. V práci jsou uvedeny jako doplňující informace pro doplnění celého výzkumu obyvatel malých obcí.

Mezi takové charakteristiky, které podporují obyvatelé v jejich aktivitě, patří jednoznačně *vzdělanost*. Úroveň vzdělání je považována za nejsilnější faktor. Je prokázáno, že s vyšší úrovní vzdělání se zvyšuje také míra politické participaci. *„Vzdělanější lidé jsou vnímavější k politickým stimulům, o politiku se více zajímají, snáze se orientují v politických informacích a častěji chtějí sami ovlivňovat politický proces, neboť k tomu mají více informací, času a energie.“*[31]

Dalším významným faktorem, jenž má zásadní vliv, je *výše příjmu domácností*. Lidé s většími příjmy jsou také považováni za více politicky aktivní. Ve většině případů se vyšší příjem objevuje u vzdělanějších lidí, proto můžeme obecně tento faktor zařadit mezi proměnné zvyšující zájem o participaci. Vyšší příjmy navíc lidem dávají lepší možnosti participovat.[32]

Mezi další sociodemografické faktory můžeme počítat *věk*, který může vysvětlovat změny hodnot a postojů, jež jsou předpokladem v následném jednání. Uvádí se, že méně participují nejmladší a také nejstarší lidé oproti lidem ve středním věku.[33]

[30] BERNARD, Josef – ILLNER, Michal – KOSTELECKÝ, Tomáš: *Místní samospráva v malých obcích*. In: BERNARD, Josef – KOSTELECKÝ, Tomáš a kol.: *Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj*. Praha, Sociologické nakladatelství SLON 2011, s. 83.
[31] LEBEDA, Tomáš – VLACHOVÁ, Klára: *Jsou Češi politicky aktivní*? In: MAŘÍKOVÁ, Hana – KOSTELECKÝ, Tomáš a kol.: *Jaká je naše společnost?* Praha, SLON 2010, s. 300.
[32] Tamtéž, s. 300.
[33] VRÁBLÍKOVÁ, K.: c. d., s. 874.

„Úroveň participace se postupně zvyšuje s věkem, svého vrcholu dosahuje kolem čtyřiceti až padesáti let a postupně klesá kolem šedesátého roku života.“[34]

Dále se jako proměnné ovlivňující úroveň participace uvádí *rozdíl pohlaví*, kdy muži v aktivitě převyšují ženy, můžeme zmínit také *míru religiozity* nebo *pravo-levou sebeidentifikaci* voliče.[35] Je zřejmé, že pokud občan disponuje lepšími zdroji, je motivován a snaží se veřejné dění ovlivnit. Úroveň politické participace se tak dá očekávat podle jeho osobních charakteristik. Nejčastěji je ze sociodemografických ukazatelů kontrolováno pohlaví, věk, vzdělání a zaměstnání.[36] Zásadní vliv těchto sociodemografických faktorů na participaci byl také potvrzen v analýze Petry Rakušanové a Blanky Říchové, kterou prováděly v rámci studie *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu.*[37]

1.3.Participace občanů v České republice na lokální úrovni

Vládnutí na lokální úrovni je velice často vnímáno jako úzké propojení místních politických elit s občany. Dohromady vytváří společnost, jež kolektivně řeší politické záležitosti místní samosprávy. Rozhodovací pravomoc je tak částečně delegována na místní občany, kterým jsou zákonem stanoveny kompetence, s nimiž je možné se zapojit do veřejných záležitostí. Kvalita demokracie v obecním zřízení nezávisí tedy výlučně na politických institucích, ale z velké části na kvalitě, postojích a ochotě občanů participovat.[38] Jak se vyjadřuje Čmejrek: *„Lokální demokracie je tak vnímána jako něco víc než pouhé zprostředkování politických názorů a postojů společnosti prostřednictvím voleb či naslouchání stížnostem občanů. Koncept zahrnuje vzájemnou politickou komunikaci mezi všemi zájmovými skupinami s cílem společně řešit problémy v komunitě a hledat kompromisní řešení.“*[39]

---

[34] MILBRANTH, Lester W: *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics.* Chicago, 1965, s. 134.
[35] LEBEDA, T. – VLACHOVÁ, K.: c. d. In: MAŘÍKOVÁ, H. – KOSTELECKÝ, T. a kol.: c. d., s. 298-300.
[36] NORRIS, Pippa: *Democratic Phoenix*. Agencies, Repertoires, & Targets of Political Activism. Harvard University 2002, s. 18.
http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/APSA%202002%20Democratic%20Phoenix.pdf
[37] RAKUŠANOVÁ, Petra – ŘEHÁKOVÁ, Blanka: *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. Praha, Sociologický ústav AV ČR, s. 46.
[38] ČMEJREK, J. - BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J.: c. d., s. 12.
[39] Tamtéž, s. 13.

Český právní řád vymezuje možnosti participace občanů v obecné rovině obsažené v Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku. Podrobněji také v zákoně č.128/2000Sb., o obecním zřízení, který definuje možnosti participace na lokální úrovni.[40] Důležitá role občanů je také garantována v Ústavě České republiky – Základním ustanovení – *lid je zdrojem veškeré státní moci, vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.*

Listina základní práv a svobod

Listina základních práv a svobod občanům garantuje politická práva na všech politických úrovních. Zde je zmíněno mimo jiné právo vyjadřovat své názory, právo na informace, právo občanů podílet se na správě věcí veřejných přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců. Nezapomíná se ani na garanci všeobecného volebního práva, možnost svobodně se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

Zákon o svobodném přístupu k informacím a informovanost občanů

Základní podmínkou pro participaci občanů na veřejném životě je možnost získávat dostatečné množství relevantních informací o místním dění, což vede ke kvalitnějšímu rozhodovacímu procesu mezi lidmi. Z těchto důvodů je důležité zmínit právní předpis, který vymezuje podmínky pro politickou participaci občanů na jakékoli úrovni v politickém systému České republiky. Tím je zákon č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, jenž upravuje pravidla pro poskytování informací a dále upravuje podmínky práva svobodného přístupu k těmto informacím. Povinnými subjekty, které mají podle tohoto zákona poskytovat informace vztahující se k jejich působnosti, jsou státní orgány, územní samosprávné celky a jejich orgány a veřejné instituce. Žadatelem o informace mohou být fyzické a právnické osoby. Zákon ve svém znění dále přesně definuje způsoby poskytování a zveřejňování informací.[41] Důležitou osobou v šíření informací mezi obyvateli je starosta, který podle zákona odpovídá za informování veřejnosti o činnosti obce.[42]

[40] ILLNER, Michal: *Institucionalizované formy spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě a jejich regulace*. In: ČERMÁK, Daniel – VOBECKÁ, Jana a kol.: *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě: význam, praxe, příslib*. Praha, SLON 2011, s. 28.
[41] Zákon č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, § 1, § 2, § 3.
[42] Zákon č.128/2000Sb., o obcích (obecní zřízení), §103.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Přesné vymezení možností pro participaci občanů na lokální úrovni definuje zákon č. 128/2000Sb., o obcích (obecním zřízení).[43] Nalezneme zde podrobněji popsány pravomoci občanů, které jim umožňují podílet se na politickém rozhodování. Občan obce, který dosáhl věku 18 let, má právo:

a) Volit a být volen do zastupitelstva obce
b) Hlasovat v místním referendu
c) Vyjadřovat na zasedání zastupitelstva obce svá stanoviska k projednávaným věcem
d) Vyjadřovat se k návrhu rozpočtu obce a k závěrečnému účtu obce za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně ve stanovené lhůtě, nebo ústně na zasedání zastupitelstva obce
e) Nahlížet do rozpočtu obce a do závěrečného účtu obce za uplynulý kalendářní rok, do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva obce, do usnesení rady obce, výborů zastupitelstva obce a komisí rady obce a pořizovat se z nich výpisy
f) Požadovat projednání určitě záležitosti v oblasti samostatné působnosti radou obce nebo zastupitelstvem obce
g) Podávat orgánům obce návrhy, připomínky a podněty

Volby do zastupitelstev obcí

Účast ve volbách do zastupitelstev obcí je nejdůležitější formou politické participace, kterou má občan obce k dispozici. Zásadní je účast ve volbách nejen kandidátů, kteří se rozhodli ucházet se o přízeň voličů a získat jejich hlasy, ale i občanů, kteří přišli volit. Celý průběh voleb je vymezen zákonem č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. „*Volby do zastupitelstev obcí se konají na základě všeobecného, rovného a přímého práva tajným hlasováním podle zásad poměrného zastoupení.*“[44] Právo volit (aktivní volební právo) má každý občan České republiky způsobilý k právním úkonům ve věku alespoň 18 let s trvalým bydlištěm v dané obci nebo občan jiného státu, který má trvalé bydliště v obci, stanoví-li tak

[43] Zákon č.18/2000Sb., § 1 a § 3.
[44] Zákon č.491/2000Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, § 2.

mezinárodní smlouva, která je pro Českou republiku závazná.[45] Právo být volen (pasivní volební právo) je ukotveno podobným způsobem. Členem zastupitelstva může být zvolen každý volič, u kterého není překážka ve výkonu volebního práva definovaného výše. Funkce člena zastupitelstva však není slučitelná s jinými funkcemi definovanými zákonem. Kandidovat mohou registrované politické strany a politická hnutí a jejich koalice, nezávislí kandidáti, sdružení nezávislých kandidátů, sdružení politických stran, politických hnutí a nezávislých kandidátů. [46]

Volby do obecních zastupitelstev vykazují řadu specifik. Poznatky z obcí venkovského charakteru se odlišují od poznatků získaných z větších měst. Strany nebo uskupení, které vítězí v místních volbách, většinou nejsou ty, jež známe z voleb do Poslanecké sněmovny. Občané vnímají volby do obecních zastupitelstev odlišně a odlišují také své politické preference. Existuje zde úzká vazba mezi kandidátem a voliči. Volba je do značné míry personalizovaná, lidé se v obcích většinou dobře znají, což zjednodušuje volbu kandidáta podle jeho kvalit. To dokládá také velké množství kandidátů vstupujících do voleb jako nezávislí. Tento fakt také souvisí s tím, že se v malých obcích setkáváme s nízkou mírou ideologičnosti a stranická identita je zde téměř zanedbatelná. Více než s pravolevým spektrem se zde setkáváme s orientací na řešení lokálních problémů v jednotlivých obcích.[47]

Volební účast je základním ukazatelem fungování demokracie v dané zemi a je zároveň nejrozšířenější formou politické participace mezi lidmi. Ovlivňuje ji celá řada faktorů socioekonomických, kulturních i geopolitických. Může se zásadně lišit obec od obce a bývá často proměnlivá.[48] Ve srovnání s volbami do zastupitelstev měst mají volby do zastupitelstev obcí viditelně vyšší volební účast. Příkladem mohou být výsledky komunálních voleb z roku 2002, kdy průměrná volební účast ve městech Moravskoslezského kraje byla 38,5% oproti 60,42% účasti v obcích.[49] Obecně lze ale říci, že vyšší nebo nižší volební účast sama o sobě příliš nevypovídá o kvalitě demokracie, proto by na ní mělo být nahlíženo v souvislosti s dalšími ukazateli.

[45] Zákon č.491/2000Sb, § 4.
[46] Tamtéž, § 5 a § 20.
[47] ŠARADÍN, Pavel – OUTLÝ, Jan: *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích*. Olomouc, Univerzita Palackého 2004, předmluva.
[48] *Volební účast ve volbách do obecních zastupitelstev v ČR*. ŠARADÍN, Pavel, CEPSR 2004, http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=198 (30.10.2013).
[49] Tamtéž, http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=198 (30.10.2013).

Místní referendum

Z výčtu zákonem stanovených pravomocí občana v obci je patrné, že přímými rozhodovacími pravomocemi jsou pouze místní referendum a volby do obecních zastupitelstev. Místní referendum je spolu s krajským referendem jediným ústavně zakotveným prvkem přímé demokracie v České republice. Ostatní participační pravomoci vyplývající ze zákona nabízí občanům možnost spolurozhodování o záležitostech obce. Místní referendum je právně ukotveno v zákoně č. 22/2004 Sb., o místním referendu.[50] Místní referendum se koná, pokud se na tom usnese zastupitelstvo obce. Druhou možností, jak se dá rozhodovat pomocí referenda, je podepsání návrhu na uskutečnění referenda podpořeného určitým podílem občanů, který se odvíjí od celkového počtu obyvatel v dané obci. Konkrétně v obci do 3000 obyvatel je nutné, aby návrh podpořilo alespoň 30 % oprávněných osob.[51] *„K platnosti rozhodnutí v místním referendu je třeba účasti alespoň 35 % oprávněných osob. Rozhodnutí v místním referendu je závazné, hlasovala-li pro ně nadpoloviční většina osob, která se zúčastnila místního referenda, a alespoň 25 % oprávněných osob zapsaných v seznamech oprávněných osob. V takovém případě po splnění těchto podmínek je rozhodnutí v místním referendu pro zastupitelstvo obce závazné.“*[52]

Jak je z výše uvedeného výčtu patrné, český právní řád nabízí dostatečné množství možností, které mohou občané využívat a zapojovat se tak do procesu rozhodování o místních záležitostech. Jednotlivé zákony, které byly v kapitole popsány, nejsou samozřejmě jedinými způsoby, kterými mohou občané zasahovat do veřejného života. Existují kromě těchto formálních způsobů také neformální způsoby občanské participace na lokální úrovni.[53] Mezi takové můžeme zařadit občanské aktivity, kdy se občané sdružují v obci při neformálních příležitostech, jako například setkání obyvatel za účelem konverzace, vzájemná solidarita a pomoc místních sobě navzájem, při výskytu problémů týkajících se obce nebo naopak při oslavných příležitostech. Samotné právní vymezení participace však nemůže být dostatečné, pokud není občany využíváno k tomu, aby své pravomoci uplatnili k ovlivňování místního dění. Participace občanů by měla vyjadřovat zájem o věci veřejné a s tím je spojeno aktivní zapojení občanů.

[50] Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů. Sagit, http://www.sagit.cz/pages/uztxt.asp?tema_id=1239&cd=162&typ=r&refresh=yes&det=&levelid=453368&levelidzalozka=&datumakt=1.7.2012 (10.10.2013).
[51] Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů. § 8.
[52] Tamtéž, § 48 a § 49.
[53] ILLNER, M.: c. d. In: ČERMÁK, D. – VOBECKÁ, J. a kol.:c. d., s. 25.

Motivace a překážky participace

Které faktory mohou být pro občany motivací a které naopak působí jako překážka? Důležitým motivačním faktorem je u občanů vztah k místu bydliště. Pokud je mezi lidmi patrná citová vazba k obci, objevuje se zároveň snaha aktivně se podílet na její správě a přispívat tak k veřejnému zájmu. Většina obyvatel má zájem podílet se na veřejných záležitostech obce hlavně tehdy, pokud se jich zmiňovaná aktuální témata bezprostředně týkají. Osobní zájem představuje u občanů hnací sílu. Občan se tak snaží v případě pozitivní motivace něčeho dosáhnout, v případě negativní motivace se snaží svou iniciativou něčemu zabránit. Mezi nejaktivnější občany obce kromě politických představitelů patří ti, kteří se sdružují v místních občanských sdruženích, spolcích nebo neziskových organizacích. Důležitou roli zde mohou hrát právě výše zmíněné sociodemografické faktory, které ovlivňují míru aktivity u obyvatel. Nesmíme opomenout ani přítomnost lokální osobnosti, kterou bezesporu ztělesňuje starosta. Jeho role je v malých obcích mezi občany silná, může proto podněcovat občanskou i politickou participaci, aktivizovat občany a zároveň je informovat o místním dění a připravovaných změnách.[54]

Pokud lidé naopak nemají zájem, setkáváme se s nízkou mírou participace. K tomu mohou přispívat faktory jako nízká informovanost v obci a s tím spojená nedostatečná znalost problémů a nedostatků obce. Příčinou může být nízká aktivita starosty, který odpovídá za informování veřejnosti o obecních záležitostech.[55] Nekvalitní politické vedení způsobuje u občanů nedůvěru v politické představitele a následně se objevuje nedostatek občanské podpory pro řešení konkrétních problémů. Špatná předchozí zkušenost může být dalším z faktorů nízké úrovně participace nebo také odcizení od místa bydliště, od ostatních občanů. S těmito skutečnostmi se poté objevuje celková nesoudržnost obce, která se pojí s nízkou úrovní sociálního kapitálu mezi občany.[56]

[54] STACHOVÁ, Jana – VAJDOVÁ, Zdenka: *Participace a partnerství na lokální a regionální úrovni pohledem aktivních institucionálních aktérů*. In: ČERMÁK, D. – VOBECKÁ, J. a kol.: c. d., s. 125-126.
[55] Zákon č.128/2000Sb., o obcích, § 103.
[56] STACHOVÁ, J. – VAJDOVÁ, Z.: c. d. In: ČERMÁK, D. – VOBECKÁ, J. a kol.: c. d., s. 127-129.

2. Obec a její možnosti financování

Obec je v zákoně č. 128/2000Sb., o obcích (obecní zřízení) charakterizována jako základní územní samosprávné společenství občanů, jež tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Zároveň pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů, při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem.[57] Obec tak podle zákona spravuje své záležitosti samostatně (tzn. samostatná působnost obce). *Do samostatné působnosti obce patří zejména záležitosti uvedené v § 84, 85 a 102, s výjimkou vydávání nařízení obce. Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu pečuje o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.*[58]

Pod pojmem rozvoj se rozumí pohyb žádoucím směrem, který přináší v obci pozitivní změnu, neboť zvyšování kvality života obyvatel v různých oblastech je v lokálním prostoru důležitým tématem.[59] Rozvoj obce sám o sobě vyžaduje dlouhodobý, promyšlený a cílený proces pro zlepšování životních podmínek obyvatel obcí a zvyšování kvality sídelní struktury. Základními prvky napomáhající k rozvoji obce jsou ekonomické zdroje (rozpočtové možnosti a majetek obce), lidské zdroje (aktivita občanů, představitelů obce, podnikatelů a dalších účastníků v obci na realizaci rozvojových kroků) a také cíle rozvoje jako součást rozvojové koncepce.[60]

Pravděpodobně nejdůležitější roli v procesu efektivního a úspěšného rozvoje obcí představují finanční zdroje, které zajišťují realizaci rozvojových ambic jednotlivých obcí. V současné době představují finanční zdroje pro obce v České republice čtyři základní příjmové skupiny, s nimiž obec hospodaří:[61]

- Daňové – nejvýznamnější zdroj tvořící rozpočet obce, nastaveny zvnějšku
- Nedaňové – příjmy z vlastního podnikání, uživatelské poplatky, pokuty, atd.
- Kapitálové – spojeny s prodejem vlastního majetku
- Dotace – mohou být krajské, státní, z evropských fondů

[57] Zákon č.128/2000Sb., o obcích, § 1 a 2.
[58] Tamtéž, § 35.
[59] BERNARD, Josef: *Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2010, s. 17-19.
[60] HOLEČEK, Jan – BINEK, Jan: *Obec a její rozvoj v širších souvislostech*. Brno, GaREP 2009, s. 16.
[61] BALÍK, Stanislav: *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha, Grada 2009, s. 33.

V současném nastavení financování obcí ze základních prostředků, které tvoří daňové a nedaňové příjmy, jsou financovány oblasti spadající do běžného provozu obce a na větší rozvojové aktivity obcím ve většině případů nezbývají peníze. Převážná část obcí totiž disponuje minimálními finančními zdroji a nízkými rozpočty, jejichž výše je odvozena od počtu obyvatel žijících v obcích.[62] Proto se v takových případech obce obrací na možnost využití čerpání finančních zdrojů z dotací, které nabízí příležitost získání finančních zdrojů pro plánovanou revitalizaci obce. Při snaze získat příjmy z dotací se projevuje u obcí důležitý vliv mimoekonomických faktorů, do kterých spadají lidské zdroje jako například management obce, informovanost nebo aktivita občanů na veřejných záležitostech, a také faktorů ekonomických (schopnost obce spolufinancovat projekt).[63]

Systém dotací je složen z dotací krajských, ze státního rozpočtu a v neposlední řadě z fondů Evropské unie. Existující dotační systém je ale vystaven kritice starostů, kteří poukazují na složitou administrativní přípravu žádostí, což může znamenat další finanční náklady pro obce, které nemají vlastní administrativu. Dalším problémem v očích starostů je způsob přerozdělování dotací, na který je nahlíženo jako na klientelistický a málo transparentní. Starostové mají tak pocit, že pro efektivnější získání finančních prostředků z dotací je výhodné udržovat dobré vztahy s vyššími složkami ve veřejné správě, jež o dotacích rozhodují.[64] Vzhledem k eliminaci výskytu získaných dotací na základě klientelistických vazeb nebyly do výzkumu započítávány krajské a státní dotace. U těchto druhů dotací předpokládám, že krajská i státní úroveň nabízí snadnější dostupnost finančních zdrojů, jež je způsobena jednodušším navazováním neformálních vazeb mezi politickými představiteli, než je tomu u evropských fondů. Práce se tak soustředí pouze na evropské dotace pro obce Moravskoslezského kraje. Vzhledem k zaměření práce je třeba představit si evropské fondy podrobněji a vytvořit si stručný přehled možností čerpání.

[62] *Jak číst rozpočet obce*. Rozpočet obce, http://www.rozpocetobce.cz/jak-cist-rozpocet-obce (1.11.2013).
[63] HOLEČEK, J.– BINEK, J.: c. d., s. 16.
[64] BERNARD, J.– ILLNER, M. – KOSTELECKÝ, T.: c. d. In: BERNARD, J.– KOSTELECKÝ, T. a kol.: c. d., s. 82-83.

2.1.Evropská unie a programy na podporu regionů v České republice

Evropské fondy patří k nejvýznamnějším finančním zdrojům, které využívají české regiony jako prostředek ke svému všestrannému rozvoji. Jsou hlavními nástroji v politice hospodářské, územní a sociální soudržnosti ve všech členských zemích Evropské unie. Existují dva strukturální fondy: *Evropský sociální fond* (ESF) a *Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF)*. Cílem fondů je snižování regionálních rozdílů mezi jednotlivými členskými státy.[65]

Česká republika se stále ještě řadí mezi tzv. nové členské země, které mají možnost čerpat více finančních prostředků oproti vyspělejším zemím EU. V programovém období 2007-2013 měla k dispozici více než 750 miliard na rozvoj v jednotlivých českých regionech. Bylo možné žádat celkem z 26 operačních programů, které jsou rozděleny na sedm regionálních operačních programů, osm tematických operačních programů a devět programů evropské územní spolupráce.[66] V programovém období 2007-2013 byly pro regionální politiku stanoveny tři cíle, které se zaměřují na odlišné priority rozvoje.[67]

- *Cíl Konvergence*
- *Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost* – (týká se pouze Prahy)
- *Cíl Evropská územní spolupráce*

Cíl Konvergence je zaměřen přednostně na podporu sociálního a hospodářského rozvoje méně vyspělých regionů členských států a je pro jeho činnost vymezeno nejvíce finančních prostředků v porovnání s dalšími dvěma cíli. V České republice do tohoto cíle spadají všechny regiony soudržnosti (NUTS II)[68] s výjimkou Prahy. Jeho realizace je provedena prostřednictvím sedmi regionálních operačních programů a osmi tematických operačních programů:

[65] *Fondy Evropské unie.* Mapa projektu, http://www.mapaprojektu.cz/cs/evropske-fondy.shtml (20.10.2013).
[66] *Fondy Evropské unie.* Mapa projektu, http://www.mapaprojektu.cz/cs/evropske-fondy.shtml (20.10.2013).
[67] *Programy 2007-2013. Strukturální fondy*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2007-2013 (19.10.2013).
[68] klasifikace územních statistických jednotek – jednotka značí region, operační programy jsou zaměřeny na řešení problémů jednotlivých regionů

Regionální operační programy (ROP):

- ROP NUTS II Severozápad
- ROP NUTS II Moravskoslezsko
- ROP NUTS II Jihovýchod
- ROP NUTS II Severovýchod
- ROP NUTS II Střední Morava
- ROP NUTS II Jihozápad
- ROP NUTS II Střední Čechy

Tematické operační programy:

- OP Doprava
- OP Životní prostředí
- OP Podnikání a inovace
- OP Výzkum a vývoj pro inovace
- OP Lidské zdroje a zaměstnanost
- OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
- Integrovaný operační program
- OP Technická pomoc

Třetí *Cíl Evropská územní spolupráce* je zaměřen na meziregionální, přeshraniční a nadnárodní spolupráci regionů. V České republice do něj spadají všechny regiony. Je realizován skrze devět programů evropské územní spolupráce:

- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Bavorsko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Rakousko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Sasko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Polsko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Slovensko
- OP Meziregionální spolupráce
- OP Nadnárodní spolupráce
- Síťový operační program ESPON 2013
- Síťový operační program INTERACT II

Pro obce České republiky je systém podpory a čerpání z jednotlivých operačních programů nastaven v prvé řadě podle počtu obyvatel do následujících kategorií:[69]

- Všechny obce (kategorie není omezena počtem obyvatel)
- Obce do 500 obyvatel
- Obce od 500 do 4 999 obyvatel
- Obce do 5 000 do 49 999 obyvatel
- Obce nad 50 000 obyvatel
- Specifičtí příjemci

Pro účely práce jsou zásadní první tři uvedené velikostní kategorie dotací, ze kterých mohou obce do 2000 obyvatel čerpat. Příjemcem těchto dotací mohou být jak samotné obce Moravskoslezského kraje, tak i dobrovolné svazky obcí nebo organizace zakládané a zřizované obcemi. Čerpat mohou i podnikatelské subjekty, na které se v práci však neubírá pozornost.

Prostřednictvím Cíle Konvergence mohou takové obce čerpat z regionálního operačního programu ROP NUTS II Moravskoslezsko. O dotace mohou subjekty žádat prostřednictvím rozvojových investičních projektů. ROP Moravskoslezsko je zaměřen na různé oblasti od dopravní infrastruktury, veřejných služeb, cestovního ruchu až po občanskou vybavenost venkova a měst.[70] Z následných tematických operačních programů mohou obce využívat všechny nabízené a žádat si o finanční podporu podle konkrétního zaměření projektů kromě operačního programu Doprava a Technická pomoc. Jednotlivé operační programy jsou specificky zaměřeny na konkrétní oblasti rozvoje. Z Cíle Evropské územní spolupráce se na obce Moravskoslezského kraje vztahují kromě prvních tří jmenovaných opět všechny programy. Již název vypovídá, že v těchto programech jde hlavně o prohloubení spolupráce mezi státy na nejrůznějších úrovních.

Neopomenutelný zdroj dotací pro obce s velikostí do 2000 obyvatel představuje *Program rozvoje venkova*. Jeho realizace probíhá ve stejném programovém období 2007-2013 jako u výše uvedených strukturálních fondů. Obce v tomto období získávají dotace hlavně z *Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova* (EZFRV) a také

[69] *Dotační tituly pro obce*. Strukturální fondy. Ministerstvo pro místní rozvoj, http://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/588954db-7d6f-4fec-a801-1dc7d9f6946e/Dotacni_tituly_pro_obce_a-2007-2013_v1-2_Final-v_588954db-7d6f-4fec-a801-1dc7d9f6946e.pdf (12.10.2013).
[70] *Evropské dotace na rozvoj Moravskoslezska*. Dobrá rada, http://www.rr-moravskoslezsko.cz/ (20.10.2013).

Evropského zemědělského záručního fondu (EZZF). Program rozvoje venkova přispívá pomocí čtyř stanovených os zaměřených na konkrétní problematiky k dosažení rozvoje venkovského prostoru na bázi trvale udržitelného rozvoje, zlepšení stavu životního prostředí a snížení negativních vlivů důsledkem intenzity zemědělského hospodaření. Vytváří také podmínky pro konkurenceschopnost České republiky v potravinářských komoditách, snižuje nezaměstnanost pomocí vytváření nových pracovních míst a snaží se o posílení sounáležitosti obyvatel na venkově.[71]

K dispozici je pro obce do 2000 obyvatel dostatečné množství operačních programů, s jejichž pomocí mohou obce snadněji dosahovat rozvojových úspěchů a zvyšovat tak životní úroveň svých obyvatel. Záleží však na přístupu samotných obcí a na zapojení obyvatel, zda se rozhodnou těchto nabízených výhod využít, a svou aktivní činností získají možnost čerpat finanční prostředky z evropských fondů. V první řadě zde musí existovat ucelená představa o tom, jak dosáhnout žádoucího stavu a zlepšení životní úrovně obyvatel. Dá se tedy předpokládat, že se občané obce do procesu rozvoje aktivně zapojí spolu s obcí. Aktivní přístup a participace obyvatel by měla přirozeně přispívat k ekonomickému, kulturnímu a společenskému rozvoji v obcích. Tento předpoklad je následně ověřován v obcích Moravskoslezského kraje.

2.2.Procedura zisku dotací a obecná úspěšnost v zisku dotací v ČR

Pokud se obec rozhodne, že by chtěla využít finančních zdrojů ve formě evropských dotací, je nutné, aby se seznámila s procedurou předcházející jejich úspěšnému získání. Postup obsahuje několik kroků, které by měl žadatel dodržet, aby bylo jeho žádosti vyhověno. Tento postup je nutný, ať už je jedná o finanční prostředky z Programu rozvoje venkova,[72] nebo jednotlivých operačních programů ze Strukturálních fondů.[73] Způsoby, jak mohou jednotlivé subjekty žádat o dotace, jsou uveřejněny na stránkách příslušných orgánů.

V první řadě by měl mít žadatel představu, co by přesně chtěl realizovat a následně se informovat o možnostech a podmínkách, které vyžadují dotace. Pokud je již

[71] *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013*. Program rozvoje venkova, http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd (10.6.2013).
[72] *Jak požádat o dotaci z PRV*. eAGRI venkov, http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/program-rozvoje-venkova/zakladni-informace/jak-ziskat-dotaci-z-prv/ (10.11.2013).
[73] *Jak na projekt*. Strukturální fondy, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Jak-na-projekt (10.11.2013).

jasné, na jakou věc jsou finanční prostředky potřeba, je nutné *vytvořit podrobný projektový záměr*. Takový projekt je vlastně souborem aktivit, které směřují ke stanovenému cíli, proto musí mít příjemce ucelenou představu, na jakou konkrétní věc chce získat finanční podporu. Evropské dotace však může příjemce dostat pouze na veřejně prospěšný projekt, který bude přispívat ke zlepšování ekonomického a sociální prostředí v daném regionu.

V dalším kroku je nutné najít *vhodný operační program* pro realizaci konkrétního plánovaného projektu. Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, každý program se specializuje na podporu jasně vymezených oblastí. Vhodný operační program se hledá na základě typu činnosti a místa realizace projektu. Žadatel se musí navíc ujistit, že konkrétní program je určen pro něj. V případě obcí je to například velikost, která rozděluje operační programy. V případě Programu venkova hledáme vhodné podmínky pro projekt v příslušných osách.

Zásadním krokem směrem k zisku dotací je *zpracování žádosti*. Žádost je klíčovým dokumentem, jehož kvalita zpracování většinou rozhodne o tom, zda bude žadatel úspěšný či nikoli. Je nutné ji kvalitně zpracovat podle pravidel odpovídajících vhodnému operačnímu programu. Poté, co byla zpracována žádost o evropskou dotaci, je nutné věnovat pozornost *výzvám k předkládání projektových žádostí*. Výzvy označují časově vymezený úsek, ve kterém jednotlivé operační programy přijímají předkládané žádosti. Úspěšnost žádosti je podmíněna jejím kvalitním zpracováním se všemi příslušnými náležitostmi. Žádost musí splňovat požadovaná kriteria, pokud v žádosti chybí některá důležitá složka, bývá to důvod pro zamítnutí žádosti. Měla by obsahovat logicky strukturovaný rámec, jenž popisuje záměry projektu, dále studii proveditelnosti, která posuzuje užitečnost projektu. Další složkou v žádost je analýza nákladů a přínosů a také celkový rozpočet projektu.

Pokud žadatel odevzdal svou žádost do výzvou stanoveného termínu, nastává *fáze hodnocení a výběru žádosti*. Žádost je hodnocena podle kritérií jednotlivých programů, důležité je, aby žádost obsahovala vše požadované. Když je žádost formálně v pořádku a projekt je úspěšný, je uzavřena smlouva o financování a z žadatele se stává příjemce.

Pokud je příjemci přiznána finanční podpora, přichází na řadu *realizace projektu.* V této fázi musí být splněny předem uvedené cíle a projekt musí po celou dobu zároveň dodržovat stanovená pravidla. Příjemce musí být také schopen spolufinancovat svůj projekt, neboť je ve většině případů vyplacení žadatelům zpětné.

Po určitou dobu je nutné informovat a hodnotit provedené kroky projektu v tzv. monitorovacích zprávách. Pokud realizace projektu neprobíhá v souladu se stanovenými pravidly, může se dotace odebrat a příjemce je povinen finanční prostředky vrátit.[74]

Celková úspěšnost v zisku dotací připadající na celou Českou republiku však není příliš vysoká. Jak dokládá monitorovací zpráva[75] Ministerstva pro místní rozvoj ČR uveřejněná za programové období 2007-2013, v tomto období bylo podáno celkem 99285 žádostí o získání evropských dotací, z toho jich 41854 bylo zamítnuto z důvodů nesplnění podmínek nebo stáhnutí žádosti vlastním žadatelem. Z doložených dat vychází, že úspěšnost schválení připravené žádosti o dotaci se v tomto období pohybuje okolo 57 %. Celý proces se tak dá hodnotit jako administrativně náročný a pokud chce být žadatel úspěšný, je třeba vynaložit značné úsilí nejen pro získání dotace, ale také pro její udržení po tom, co je mu finanční částka přiznána. Monitorovací zpráva uveřejňuje také počet nedokončených projektů, kterých je dohromady 1537.

Podobná situace s úspěšností v podávání žádostí je patrná u Programu rozvoje venkova. Počet zaregistrovaných žádostí období 2007-2013 v rámci osy I.-IV. byl celkem 56736, z toho 61,9 % tvořily schválené žádosti. Mezi těmito schválenými žádostmi bylo 7,5 % ukončeno ještě před dokončením projektu, hlavními důvody pro ukončení schváleného projektu bylo porušení pravidel nebo odstoupení žadatele. Z dalších žádostí tvoří 31,4 % žádosti s neschválenými projekty nebo opět projekty s nedokončenou administrací z důvodů nesplnění podmínek nebo porušení pravidel zadavatele, popřípadě z důvodů odstoupení ze strany žadatele. Zbylých 6,7 % žádostí stále čeká na posouzení ve schvalovacím procesu.[76]

[74] Celá kapitola je napsána na základě informací získaných z webových stránek Strukturálních fondů MMR ČR, http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Jak-na-projekt (11.11.2013).
[75] *Měsíční monitorovací zpráva o průběhu čerpání strukturálních fondů, fondů soudržnosti a národních zdrojů v programovém období 2007-2013.* MMR ČR, http://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/7ab733d8-2d65-4c5a-a1fb-04f4b06419ff/MMZ_2013_09.pdf (12.11.2013).
[76] Informace ohledně podávání žádostí a čerpání z PRV byly poskytnuty na základě emailové korespondence s p. Irenou Rokosovou (oddělení komunikace, SZIF).

3. Vymezování a charakteristika analyzovaného venkovského prostoru

V posledních desetiletích prošel český a moravský venkov rozsáhlými změnami, které se projevily ve stoupající životní úrovni zdejších obyvatel a také ve zlepšení kvality životního prostředí. Rozvoj venkova se stává v poslední době významným společenským tématem, kterému je věnována značná pozornost. Samotný pojem „venkov“ je však do určitě míry abstraktním označením se specifickými charakteristikami, které je obtížné jednoznačně definovat. Venkov je různorodým ekonomickým, společenským a kulturním prostorem. Tato různorodost a pestrost venkova z něj tvoří značně heterogenní prostředí, proto nelze vytvořit pouze jednu univerzální definici charakterizující venkovské regiony. Zásadní otázkou je jeho vymezení v podmínkách České republiky.[77]

3.1. Východiska vymezování venkova a jeho znaky

Venkov se dá vymezit jako prostor tvořený obcemi, avšak současný venkov často vykazuje znaky města a naopak město může mít spíše venkovský charakter. Není tedy jednoduché určit jasnou hranici mezi venkovskými obcemi a městem. Jasné vymezení venkovské obce v odborné sféře není přesně stanoveno. V České republice definuje zákon č. 128/2000 Sb. o obcích horní hranici 3000 obyvatel. Obec, která má alespoň 3000 obyvatel, je městem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.[78] Proto se v posledních letech vzhledem k nejednoznačnosti významu pojmu často hovoří o venkovu v množném čísle. Setkáváme se jak s rozvinutým venkovem připomínající svými ekonomickými a sociálními znaky spíše město, tak i s venkovem, který neprošel v posledních letech viditelným rozvojem. Z těchto důvodů není stanoveno univerzální vymezení venkova, ale jednotlivé přístupy k vymezení venkovských oblastí se odvozují od jeho konkrétního využití a účelu.[79] Venkov se dá určovat například podle následujících hledisek:[80]

[77] BINEK, Jan – SVOBODOVÁ, Hana a kol.: *Synergie v rozvoji venkova. Aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Brno, GarREP Publishing 2009, s. 11.
[78] Zákon č.128/2000Sb. o obcích, § 3.
[79]SVOBODOVÁ, Hana: *Faktory rozvoje venkova v podmínkách České republiky*. Rigorózní práce. Brno, Masarykova univerzita 2009, s. 14.
Dostupné na: http://is.muni.cz/th/67632/prif_r/Rigo_final.pdf

1) *Vymezení venkovských území pro uplatnění rozvojových nástrojů* – jednoduše unifikující na základě počtu obyvatel nebo hustoty zalidnění, spojeno s přerozdělováním veřejných prostředků
2) *Vymezení venkovského prostoru pro statistické účely* – členění pro statistické účely, je značně různorodé a prvořadým cílem je zaznamenat vývoj změn v jednotlivých strukturách
3) *Specifická klasifikace venkovských území* – založeno na různých pohledech a zvýrazňování charakteristik, odvíjí se od dostupných ukazatelů a zohledňuje specifické rysy jednotlivých území

Můžeme také zjednodušeně odlišit přístupy založené na:[81]

- velikosti sídel s aspektem na demografii a s úzkou vazbou na prostorovou strukturu
- charakteru krajiny, tj. jako výsledek dlouhotrvající interakce lidí a přírodního prostředí, projevující se v ekonomických, sociálních a ekologických funkcích krajiny
- charakteru sídel a života v nich, tj. vnímání role sídla ve správním systému, etnografické oblasti, vybavenosti včetně pracovních příležitostí, podnikání, politice v rámci obce a navenek
- eventuálně jiné

Vzhledem k různorodému charakteru venkovského prostředí je exaktní vymezení venkova jakožto jednoznačně ohraničeného prostoru velice problematickou záležitostí a žádný z přístupů výstižně neodráží reálný venkov. Přesná definice je potřebná hlavně v případě rozdělování finančních dotací a v jasném vymezení jejich příjemců za účelem uplatňování rozvoje venkova.[82]Abychom našli znaky charakterizující venkov, můžeme chápat venkov jako prostor tvořený venkovskými obcemi, popřípadě venkovskými sídly. Poté můžeme charakterizovat typické znaky

[80] BINEK, Jan – SVOBODOVÁ, Hana a kol.: *Synergie ve venkovském prostoru. Paradoxy rozvoje venkova*. Brno, GarREP Publishing 2011, s. 7-11.
[81] BINEK, J. – SVOBODOVÁ, H. a kol.: *Synergie v rozvoji venkova. Aktéři a nástroje rozvoje venkova.* Brno, GarREP Publishing 2009, s. 11.
[82] *Přístupy k vymezení venkova*. Metodická podpora regionálního rozvoje, http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/vymezeni.html (15. 5.2013).

spojující venkovské prostředí. Existují například kritéria pro vymezení venkovských sídel podle R. Perlína[83]:

- *urbanistická struktura* – rozvolněné zástavby, zemědělský statek, rozsáhlé veřejné prostory, nízký podíl zastavených ploch
- *architektonické znaky* – nízkopodlažní zástavby, integrace obytné a dalších funkcí, absence nájemního bydlení, individuální výstavba
- *sociální znaky* – konzervatismus, tradicionalismus, sousedství, participace, kooperativnost, sdílení společné historie
- *ekonomické znaky* – vyjížďka do zaměstnání, zaměstnanost v zemědělství, kutilství, vyšší podíl samozásobitelství
- *veřejná správa* – označení obce, postavení obce ve struktuře veřejné správy
- *velikostní znaky* – počet obyvatel, rozloha, hustota zalidnění, podíl zastavěné plochy

O těchto nejednoznačnostech venkovského prostředí hovoří i skutečnost, že na venkově se v posledních desetiletích proměnil životní styl obyvatel obcí a jejich společenské chování, kdy spousta lidí začala žít městským způsobem života. Existují navíc i obce, kde tradice venkova vymizely, naopak některá města tradice obnovují. Rozdíly se stírají také v charakteru zástavby.[84]

O českém venkovském prostoru se na základě zkoumání R. Perlína dají vyvodit tři hlavní závěry:[85]

1) Venkov se liší nejen svým historickým vývojem, ale také rozvojovým potenciálem.
2) Lze rozlišit tři základní typy venkova: metropolitní venkov, venkov v Čechách (a na Vysočině) a moravský venkov.

[83] PERLÍN, Radim: *Vymezení venkova*. In:PERLÍN, Radim – HUPKOVÁ, Martina: *Venkovy a venkované*. Praha, Univerzita Karlova v Praze 2010.
[84] BINEK, J. – SVOBODOVÁ, H. a kol.: *Synergie ve venkovském prostoru. Paradoxy rozvoje venkova*. Brno, GarREP Publishing 2011, s. 12.
[85] PERLÍN, Radim - KUČEROVÁ, Silvie a kol: *Typologie venkovského prostoru*. In:PERLÍN, Radim – HUPKOVÁ, Martina: c. d.

3) I přes svou vysokou rozdílnost má venkov shodné znaky, které ho odlišují od městských a urbanizovaných částí: sociální prostředí – fenomén sousedství, odlišný životní styl a standardy, kvalita životního prostředí a blízkost přírody.

3.2. Vymezování venkovského prostoru a jeho typologie

Mezi nejčastější a dlouhodobě sledovanou charakteristiku, která slouží k vymezování venkova, patří *velikostní kategorie obce*. Tato proměnná bývá často jednoduše zjistitelnou i dostupnou charakteristikou a opírá se o počet trvale žijících obyvatel na území obce. Velikost obce však sama o sobě není dostačujícím ukazatelem a zpravidla bývá doplňována o další ukazatele. Za nejběžnější ukazatel charakteru osídlení a nepřímo i charakteru krajiny bývá považována *hustota zalidnění*, kterou využívá například metodika OECD. Oba dva zmiňované ukazatele mohou být ale značně zkreslené, neboť se počítá pouze s trvale bydlícím obyvatelstvem. Další možností, jak přistupovat k vymezování venkovských oblastí, je na základě *počtu obyvatel na zastavěnou plochu*, avšak tato metodika již dnes není běžně užívaná.[86] Existuje několik typologií, jak rozlišit venkovské regiony, avšak žádná z nich doposud nebyla stanovena jako závazná.

1) metodika OECD

Jediná definice vymezující venkov, která se dá považovat za všeobecně uznávanou, je mezinárodní metodika OECD[87]. Podle charakteristiky OECD je venkovský prostor charakterizován na dvou úrovních – lokální a regionální. Na úrovní lokální je venkovské prostředí definováno v podobě sídel s hustotou do 150 obyvatel/km^2. Na úrovni regionální jsou vymezeny tři typy regionů[88]:

- **převážně venkovské** – více než 50 % obyvatel regionu žije ve venkovských obcích
- **významně venkovské** – ve venkovských obcích žije 15 - 50 % obyvatel regionu
- **výrazně městské** – ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel

[86] BINEK, J. – SVOBODOVÁ, H. a kol.: *Synergie v rozvoji venkova. Aktéři a nástroje rozvoje venkova.* Brno, GarREP Publishing 2009, s. 17-18.
[87] Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
[88] OECD REGIONAL TYPOLOGY. OECD, s. 2-3.
Dostupné na: http://www.oecd.org/regional/regional-policy/42392595.pdf

Významně a převážně venkovské regiony v České republice na základě popsané definice představují 88,6 % všech obyvatel a celkově 99,4 % území. Moravskoslezský kraj je podle této metodiky charakterizován jako významně venkovský region.[89]

2) vymezení venkova - Eurostat

Podobně jako u metodiky OECD je vymezení Eurostatu založeno na hustotě zalidnění ve venkovském prostředí. Cílem této typologie bylo vytvořit ucelený základ pro vymezení venkovských území v podobě tří typů oblastí podle rozsahu zalidnění:

- **Hustě zalidněné oblasti**[90]- hustota přesahuje 500 obyvatel/km^2 a populace má alespoň 50 000 obyvatel.
- **Středně zalidněné oblasti** - hustota přesahuje 100 obyvatel/km^2 a populace přesahuje 50 000 obyvatel.
- **Řídce zalidněné oblasti** - skupiny obcí, které nejsou charakterizovány jako dvě předchozí.

3) Program rozvoje venkova

V Programu rozvoje venkova v období 2007-2013 se setkáváme s rozdělením venkovského prostoru na *příměstský*, *mezilehlý* a *odlehlý*, ačkoli ani v tomto programu neexistuje jednoznačně přijaté vymezení těchto typů. Za příměstský venkov lze považovat obce zahrnuté v městských aglomeracích, odlehlý venkov představuje tzv. periferní území s nepříznivými sociálně-ekonomickými podmínkami. Mezilehlý venkov zahrnuje zbývající území České republiky. V příměstském venkovu probíhá proces přesunu ekonomických činností a bydlení z měst do okolních vesnic, ve kterých se objevuje nově vznikající infrastruktura, v mezilehlém a odlehlém venkovu není tento druh aktivit a rozvoje patrný.[91]

[89]Tamtéž, s 16.
[90] BINEK, J. – SVOBODOVÁ, H. a kol.: *Synergie v rozvoji venkova. Aktéři a nástroje rozvoje venkova.* Brno, GarREP Publishing 2009, s. 18.
[91]*Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013.* Ministerstvo zemědělství České republiky, s. 16.
http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Feafrd%2F1180428724933.pdf (20.5.2013).

4) vymezení podle ČSÚ

Předkládaných osm variant navrhovaných Českým statistickým úřadem pro vymezení venkova kombinuje hustotu zalidnění, počet obyvatel a statusy obcí. Větší počet variant umožňuje vybrat si nejvhodnější z nich podle konkrétního účelu, zároveň jsou lehce aplikovatelné na české prostředí, avšak u každé najdeme možná negativa:[92]

1) venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 2000 obyvatel
2) venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 1000 obyvatel a dále obce s velikostí do 3000 obyvatel, které mají hustotu menší než 100 obyvatel/ km^2
3) venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 1 000 obyvatel a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/ km^2
4) venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 1 000 obyvatel a dále obce, které nemají statut města
5) venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 1 000 obyvatel a dále obce, které nejsou obcemi s pověřeným obecním úřadem a nemají statut hlavního města
6) venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel mimo obcí v zázemí krajských měst
7) Venkovským prostorem jsou obce do 5 000 obyvatel vymezené multikriteriálně na základě 4 ukazatelů
8) Z venkovského prostoru varianty 7 byly vyčleněny obce přechodného typu

[92] *Charakteristika navržených variant vymezení venkova*. ČSÚ, s. 9. http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D6002518F2/$File/130808k02.pdf (20.5.2013).

5) Typologie venkovského prostoru Česka

Důležitou klasifikací, která by neměla být při zkoumání venkovského prostoru opomenuta, je typologie venkovského prostoru Česka, jejímž autorem je R. Perlín a jeho spolupracovníci.[93] Cílem této typologie je vymezení rozdílných typů venkovského prostoru na základě jejich rozvojových možností. Ve svém zkoumání dospěli autoři ke klasifikaci do 8 typů venkovského prostoru podle možného potenciálu rozvoje na základě rozdělení do celků podle správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (označením POÚ), kterých je celkově v České republice 384. Díky této metodě je možné venkov lépe charakterizovat a určit na základě vlastností předpoklady rozvoje, což je pro tuto práci přínosné.

1) Rozvojový venkov

Skupina POÚ nacházejících se v zázemí největších měst, při rozvojových osadách a hlavních dopravních koridorech spojujících jádrové oblasti. Je charakterizována populačním i hospodářským růstem. Vykazuje nejvyšší migrační saldo k roku 2005 a nejvyšší podíl nově postavených domů. Populace v těchto oblastech dosahuje nejvyšších hodnot ve vzdělanosti a zaznamenáváme zde nejnižší míru nezaměstnanosti, neboť obyvatelé dojíždějí za prací do přilehlých velkých měst. Tento typ se vyznačuje dále dobrou vybaveností hromadné dopravy. Zaznamenáváme zde poměrně nízkou volební účast v komunálních volbách, pravděpodobně způsobenou fluktuací obyvatel. Jsou zde tradiční turistické oblasti využívané obyvateli větších měst. Velmi vysoký rozvojový potenciál se objevuje hlavně v hospodářských aktivitách a v oblasti lidských zdrojů.

U tohoto typu venkovského prostoru očekávám spíše nízkou úroveň participace ze strany občanů, a to z důvodu vysoké fluktuace obyvatel. Občané si nestihnou vybudovat k obci, ve které žijí, dostatečný vztah a seznámit se s lokálními problémy. To dokládá také každodenní vyjížďka za prací, kdy většinu času tráví spíše ve městě, a nízké hodnoty volební účasti. Co se týká turistického potenciálu těchto oblastí, využití dotací by bylo prospěšné například pro zlepšování kvality životního prostředí nebo renovace turistických zařízení pro rozšíření tohoto odvětví. V Moravskoslezském kraji najdeme několik rozvojových venkovů.

[93] PERLÍN, Radim – KUČEROVÁ, Silvie – KUČERA, Zdeněk: *Typologie venkovského prostoru Česka*. Geografie 115, 2010 č. 2, s. 161-187.

2) *Nerozvojový sousedský venkov*

Tento typ se objevuje ve vnitrozemí Čech, zvláštně na jihu od Prahy, na východě se rozprostírá až na Českomoravskou vrchovinu. Zabírá většinu hospodářsky nevyspělých zemí ležících na hranicích krajů (tzn. vnitřní periferie). Je zde nepříznivá ekonomická situace a špatná občanská vybavenost, zároveň je v tomto typu sousedská sounáležitost a vysoká míra tradiční sociální kontroly komunit a volební účast patří k nejvyšším. Jsou zde obce s nejnižšími rozpočty, populace zde také nejrychleji stárne (výrazný podíl obyvatel nad 65 let) a je zde také vyšší podíl rodáků. Lidský potenciál se však jeví jako dobrý. Ačkoli ekonomické faktory se zde příliš neuplatňují, sociální faktory můžeme charakterizovat jako příznivé.

Jak naznačuje popis nerozvojového sousedského venkova, na základě vysoké volební účasti a sousedské sounáležitosti bych zde očekávala také vyšší úroveň participace obyvatel, neboť zde bude pravděpodobně existovat osobní vztah k místu bydliště díky vyššímu podílu rodáků, kvůli kterému budou mít obyvatelé zájem podílet se na veřejném dění. S ohledem na špatnou občanskou vybavenost tohoto venkova a nízké rozpočty obce by se mohly stát evropské dotace prospěšným prostředkem v rozvoji, je však možné, že vzhledem k velkému zastoupení obyvatel nad 65 let by proces získání mohl být složitý. Tento typ venkova se v Moravskoslezském kraji nevyskytuje.

3) *Moravské periferie*

Jde o venkovský prostor objevující se pouze na historickém území Moravy a Slezska, zahrnuje části vnitřních periferií státu. Vykazuje druhou nejvyšší míru nezaměstnanosti, nižší index vzdělanosti a jako jediný záporné migrační saldo k roku 2005. Turistický potenciál je druhý nejnižší. Obce mají velkou populační velikost. Rozvojové možnosti by mohly být vzhledem k dobré občanské vybavenosti příznivé, ale v oblasti lidských zdrojů je potenciál spíše nízký, stejně je tomu i u ekologických faktorů pro rozvoj (nepříliš atraktivní oblast pro rekreaci).

V tomto typu venkovského prostoru předpokládám spíše nižší zájem o veřejné dění společně s nepříliš vysokou participací a to s ohledem na nižší index vzdělání, vysokou míru nezaměstnanosti a autorovo zhodnocení potenciálu lidských zdrojů jako nízké i přesto, že se jedná o populačně velké obce. Není zde vyloučen rozvoj, je však důležité najít oblast, která by se v tomto typu mohla rozvíjet. Vzhledem k nízkému potenciálu venkova pro rekraci a dobré občanské vybavenosti by se zde mohla

rozvinout hospodářská či průmyslová oblast, která by vyřešila také vysokou míru nezaměstnanosti. Z těchto důvodů bych zde spíše než evropské dotace pro obce viděla možnost úspěchu pro soukromé investory.

4) Vybavený moravský venkov

Opět výhradně moravský typ venkovského prostoru. Vykazuje velkou vybavenost obcí veřejnými službami a infrastrukturou. Je zde patrný vysoký podíl občanů žijících v bytech a druhý nejvyšší podíl obyvatel dojíždějících do zaměstnání a nejvyšší podíl rodáků ze všech typů. Jsou zde velké venkovské obce se stabilním migračním saldem. Obyvatelé se vyznačují také vysokou občanskou angažovaností a druhou nejvyšší voličskou účastí v komunálních volbách 2006 a nadprůměrným počtem kandidátů na mandát. Turistické vyžití je zde ovšem nejnižší ze všech typů. Rozvojový potenciál je zde s ohledem na vybavenost zdejších obcí a socio-kulturní faktory příznivý, ekonomická situace zde však není jednoznačná.

Na základě vysoké občanské angažovanosti i vysoké volební účasti se dá v tomto typu předpokládat široká participace obyvatel na veřejném dění v obci. Najdeme zde jistě také vazbu k místu bydliště vzhledem k vysokému podílu rodáků. Rozvojový potenciál je zde přítomný, otázkou však zůstává, která oblast je vhodná pro rozvíjení. Evropské dotace by zde byly vhodné jako prostředek pro rozvíjení možností, ve kterých by se uplatnil zájem občanů, například modernizace zázemí pro občanská sdružení a spolky, či projekty poskytující volnočasové aktivity. V MSK je tento typ venkova nejčastěji zastoupen.

5) Problémový rekreační venkov

Tento druh venkova zaznamenáváme ve velké části českého pohraničí dosídlovaného po druhé světové válce. Jsou zde charakteristické obce s větší populací s nejnižším podílem v oblasti trvale obydlených domů a také druhým nejvyšším turistickým potenciálem. Zároveň je to však oblast s problémovou ekonomickou a společenskou situací, je zde nejvyšší míra nezaměstnanosti a nízké hodnosty indexu vzdělanosti. Volební účast v roce 2006 zde byla druhá nejnižší, ačkoli zde byl nevyšší počet kandidátů připadající na mandát. Tyto skutečnosti by mohly vypovídat o nespokojenosti obyvatel s životními podmínkami v této oblasti. Dá se zde spatřit nízká úroveň rozvojového potenciálu v oblasti hospodářské sféry, společenské soudržnosti i

v oblasti lidských zdrojů. Možnosti rozvoje se dají najít v atraktivním prostředí pro turistiku.

Nízká volební účast, nízké hodnoty vzdělanosti, nejnižší podíl rodáků a také vysoká míra nezaměstnanosti jsou předpokladem pro nízkou úroveň participace mezi občany. Lidé žijící na tomto území pravděpodobně nebudou mít zájem se občansky angažovat a nebudou mít příliš zájem o místní dění. Avšak zároveň vysoký počet kandidátů na mandát ve volbách může být znakem snahy o změnu. Domnívám se tedy, že s aktivními politickými představiteli a možností rozvoje na základě atraktivního prostředí by zde mohla proběhnout změna a území se může stát turistikou oblastí. K této změně by mohly pomoci také finanční prostředky z evropských fondů. Tento typ venkova je v MSK druhým nejčastějším.

6) Intenzivní rekreační venkov

V této hospodářské oblasti je dominantním odvětvím cestovní ruch. Turisticko-rekreační funkce je zde ze všech typů nejvyšší, zároveň je zde nejnižší podíl trvale obydlených domů. Setkáváme se s nízkou nezaměstnaností a zároveň nejnižším podílem obyvatel, kteří vyjíždějí za prací. Obyvatelé dosahují druhých nejvyšších hodnost indexu vzdělanosti. Migrační saldo je nejnižší, ale setkáváme se zde s nadprůměrnými podíly nově postavených domů. Rozvojový potenciál je možný zařadit mezi nejvyšší v oblasti hospodářství, lidského kapitálu i oblasti environmentální. Problémem by mohlo být pouze jedno dominantní hospodářské odvětví.

V tomto druhu venkovského prostoru předpokládám aktivní přístup ze strany občanů. Toto tvrzení je podloženo vysokou hodnotou vzdělanosti obyvatel, nízkou mírou nezaměstnanosti a nízkým podílem obyvatel, kteří vyjíždějí za prací. Občané pravděpodobně v místě bydliště tráví většinu času a budou chtít být také zapojení do veřejných záležitostí. Jak hodnotí autor typologie rozvojový potenciál je nejvyšší nejen v hospodářství, ale i v lidském kapitálu. Ve sledovaném kraji je intenzivní rekreační venkov zastoupen nejméně.

7) Strukturálně postižený průmyslový venkov

Jedná se o venkovskou oblast severních Čech. Společenskými charakteristikami se podobá typu 5 – nejnižší volební účast, nejnižší hodnoty indexu vzdělanosti, nejnižší podíl rodáků a osob ve věku nad 65 let – navíc ale nedisponují vysokou rekreační činností ani nízkými hodnotami trvale obydlených domů. Obce jsou zde vybaveny dobrou veřejnou dopravou a infrastrukturou. Rozvojový potenciál tohoto typu venkovského prostoru je nejnižší ve všech oblastech – sociální, ekonomický i ekologický.

Sociodemografické charakteristiky zdejších obyvatel nevykazují kladné hodnoty a dá se předpokládat, že i participace na veřejných záležitostech obce bude nízká, což potvrzuje i doložená nejnižší volební účast ze všech osmi typů. V tomto typu není patrná oblast, ve které by k rozvoji mohlo docházet. Využití dotací je taktéž nejisté. Ani tento typ se v Moravskoslezském kraji nevyskytuje.

8) Neprofilovaný venkov

Poslední shluk POÚ se rozprostírá na zbylém území. Obce v této skupině vykazují průměrné hodnoty všech sledovaných ukazatelů. Jsou zde populačně malé obce s podprůměrnou občanskou vybaveností. Index vzdělanosti je zde druhý nejnižší. Tento prostor nemá velký rozvojový potenciál a nebyl příliš využitý, proto je jeho charakter prozatím nejistý.

V tomto typu venkova je těžké odhadnout, jak může být následný rozvoj. Vzhledem k průměrným hodnotám sledovaných ukazatelů se však dá předpokládat, že zde ze strany občanů nebude příliš velký zájem podílet se na místním rozvoji, což dokládá i nízká úroveň vzdělanosti a podprůměrná občanská vybavenost v obcích. S tímto druhem se v kraji setkáme pouze zřídka.

Obrázek 1: Typologie venkovského prostoru Česka podle potenciálu rozvoje

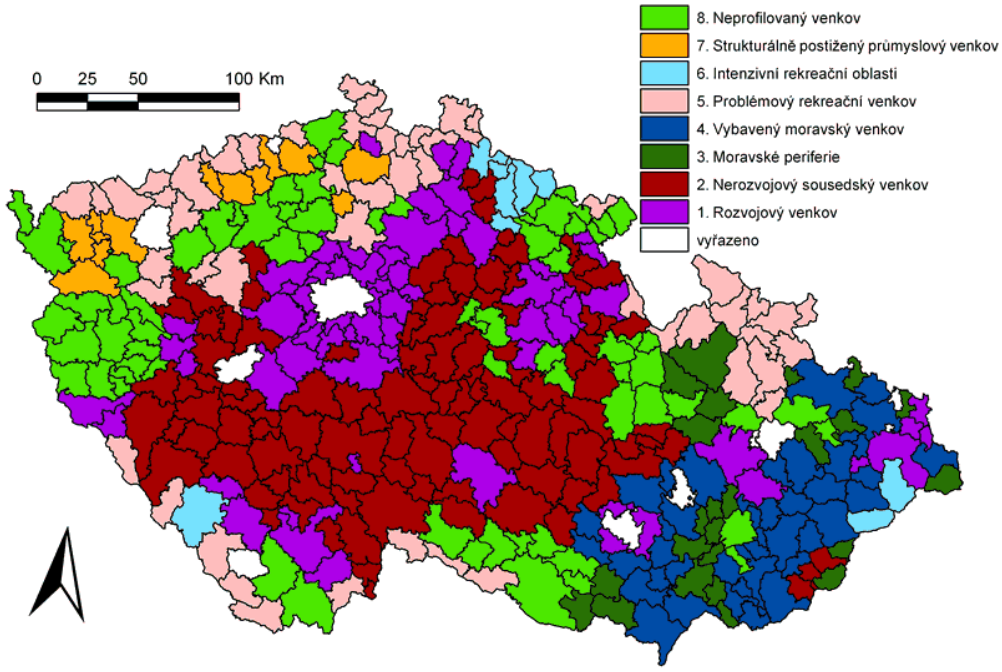

Zdroj: Perlín, R., Kučerová S., Kučera Z.: Typologie venkovského prostoru Česka (2010).

Z kapitoly věnované typologii venkova vyplývá, že jednoznačné vymezení venkova charakterizované pouze jedinou definicí není možné. Nabízí se nám několik způsobů, jak charakterizovat venkovský prostor, je však nutné si nejprve stanovit, k jakému účelu a za jakých podmínek jej vymezujeme. Vzhledem k zaměření práce na venkovské obce a jejich rozvoj se práce opírá o poslední uvedenou typologii venkovského prostoru R. Perlína, která bude svým vymezením pro účely práce nejvhodnější. Druhou pomocnou charakteristikou pro výběr obcí bude nejčastěji využívaná první varianta ČSÚ, která za venkovský prostor považuje všechny obce s velikostí do 2000 obyvatel. Ačkoli není tato varianta nejpřesnějším vymezením venkova a nemusí vymezovat obce stejného charakteru, vzhledem k zaměření této práce se jeví jako dostačující. Je třeba si uvědomit, že v takto nastaveném velikostním vymezení venkovských sídel budou zahrnuty nejen venkovské obce, ale i menší města, která jsou integrální součástí venkova. Představa venkova bez přítomnosti malých měst by byla do značné míry ahistorická, neboť právě dlouhou dobu byla nositeli kultury tato malá města. Menší města jsou brána za součást venkovského prostoru, což dokládá i běžně užívaný název venkovské město.[94]

[94] ČMEJREK, Jaroslav- BUBENÍČEK, Václav, LUHANOVÁ Markéta: *Politika v regionálním rozvoji.* Praha, Česká zemědělská univerzita v Praze 2004, s. 148.

3.3. Charakteristika Moravskoslezského kraje

Moravskoslezský kraj se rozkládá na severovýchodním území České republiky o celkové rozloze 5427 km^2, což je přibližně 6,9 % celkové rozlohy českého státu a svou rozlohou se ve srovnání s ostatními kraji řadí na šesté místo. Kraj je z geografického hlediska různorodý, najdeme zde horské oblasti, kde se rozprostírají Beskydy a Jeseníky, i nížiny a průmyslové městské aglomerace. Moravskoslezský kraj sousedí se Slovenskem a Polskem, což regionu umožňuje mezinárodní spolupráci se svými příhraničními sousedy v hospodářských, kulturních nebo i společenských oblastech.[95]

Více než polovinu celého území kraje tvoří zemědělská půda, avšak zemědělská produkce ve srovnání s ostatními kraji není nijak zvlášť významná. Na dalších více než 35 % rozlohy bychom našli zalesněné území především v oblastech Jeseníků a Beskyd. Kromě přírodního bohatství kraj disponuje především zásobami nerostných surovin, zvláště černým uhlím, díky kterým patřil kraj po dlouhou dobu k nejdůležitějším průmyslovým regionům ve střední Evropě.[96] V posledních letech dochází v kraji k útlumu těžby černého uhlí, i přesto však zůstává v pořadí druhým krajem s nejvyššími zisky z průmyslové oblasti po kraji Středočeském. S průmyslovým charakterem kraje souvisí také znečištění ovzduší a životního prostředí v regionu Karviné a Ostravy. V kraji tak najdeme dva charaktery krajiny s různým stavem životního prostředí – na jedné straně tři CHKO Beskydy, Jeseníky a Poodří, na straně druhé velká průmyslová centra, jejichž zaměření má dopad na kvalitu životního prostředí.

[95] *Charakteristika Moravskoslezského kraje*. ČSÚ, http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/charakteristika_moravskoslezskeho_kraje (15.3.2013).
[96] SZTWIERTNIA, Radomír – KUDĚLA, Michal: *Lokální politika v Moravskoslezském kraji*. Opava, Slezská univerzita v Opavě 2012, s. 10.

Obrázek 2: Administrativní členění Moravskoslezského kraje (k 31.12.2011)

Zdroj: ČSÚ. http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/mapy_a_kartogramy_kraj

V Moravskoslezském kraji žije 1243220 obyvatel a po Praze a Středočeském kraji je třetím nejlidnatějším krajem ČR. Do roku 2008 byl dokonce nejlidnatějším v celé České republice. Kraj má však ve srovnání s minulými lety vůbec nejmenší počet obyvatel za celou dobu od svého vzniku, neboť dochází ke každoročnímu poklesu stavu obyvatel a to nejen z důvodů negativního přirozeného přírůstku, ale také kvůli nepříznivé situaci obyvatel, kterou způsobuje vysoká nezaměstnanost. Největší úbytek obyvatelstva zaznamenaly okresy Karviná a Ostrava-město, i přesto mají největší počet obyvatel. Mezi obyvateli, kteří se stěhují z kraje, je převážná část vysokoškolsky vzdělaných osob. Migrace vysokoškolsky vzdělaných obyvatel Moravskoslezského kraje je nejvýraznější v rámci celé České republiky, což je pro kraj velmi negativní jev.

I přes velkou lidnatost kraje se zde nachází ve srovnání s ostatními kraji pouze 300 obcí, což činí 4,8 % z celkového počtu obcí České republiky. Z celkového počtu 300 obcí je pouze 35 měst, 5 statutárních měst a 3 se statusem městyse (Tab.č.2). Kraj se tak z hlediska počtu obcí řadí k regionům s nejmenší sídelní strukturou v republice.

Tomu také odpovídá i hustota zalidnění, která se pohybuje kolem 227 obyvatel/km^2, neboť průměrná hodnota hustoty zalidnění pro ČR je 133 obyv./km^2.[97] Tabulka č. 1 ukazuje, že více jak 64 % obyvatel kraje žije ve městech nad 10 tisíc obyvatel, což je pro ČR také neobvyklé. Takto velkých měst je v kraji pouhých 16 ve srovnání s obcemi do 2000 obyvatel, které svým počtem 226 obcí zabírají celých 75 % sídelní struktury. Celkově v nich žije 15,3 % všech obyvatel kraje. Krajským městem je Ostrava, která je třetím největším městem v České republice a funguje jako rozsáhlé kulturní, ekonomické a průmyslové centrum kraje. Kromě Ostravy se mezi další významná města kraje se řadí Karviná, Havířov, Třinec, Opava nebo Frýdek-Místek.

Tabulka 1: Struktura obcí a obyvatel podle velikosti obcí (2010)

	Velikostní skupiny obcí podle počtu obyvatel		**Obyvatelstvo velikostních skupin obcí**	
	Počet obyvatel	**%**	**Počet obcí**	**%**
0 – 499	20 867	1,68	70	23,33
500 – 999	55 381	4,45	77	25,67
1000 – 1999	114 136	9,18	79	26,33
2000 – 2999	410 446	3,3	17	5,67
3000 – 9999	207 123	16,66	41	13,67
10000 +	804 667	64,72	16	5,33
Celkem	**1 243 220**	**100**	**300**	**100**

Zdroj: Sztwiertnia R., Kuděla M. a kol: Lokální politika v Moravskoslezském kraji (2012).

Moravskoslezský kraj vykazuje jako region určitá specifika. Je charakteristický dvěma různými typy osídlení. První z nich je celorepublikově známá velká ostravsko-karvinská aglomerace s vysokou hustotou zalidnění, ve které žije podstatná část obyvatelstva na pouhých 10 % území kraje. Území ležící v aglomeraci se dá dále rozdělit na širší a užší jádro. V užším jádru probíhá nejvíce ekonomických aktivit. Je vymezeno Ostravou, Opavou, Hlučínem, Karvinou, Bohumínem a Frýdkem Místkem.[98] V aglomeraci probíhá 80 % všech aktivit kraje a má pro něj určující rozvojový význam.

[97] *Hustota zalidnění*. Metodická podpora regionálního rozvoje, http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/komentar.71.html (5.5.2013).
[98] HRUŠKA, Libor a kol.: *Socioekonomický atlas Moravskoslezského kraje*. Ostrava 2012, s. 78. Dostupné na: http://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/ke-stazeni/development-newsletter/2012/rijen/c-documents-and-settings-novotnaan-plocha-oer34-dokumenty-newsletter-2012-aajen-kratka-socioekonomicka1-2-atlas-msk-socioekonomicka1-2-atlas-msk-2012.pdf

V analýze vybraných obcí se budu soustředit také na jejich geografickou polohu vzhledem k aglomeraci, která je v tomto kraji obzvláště důležitá.

Druhým typem jsou četné venkovské a horské oblasti, které mají naopak nízkou hustotu zalidnění.[99] Oblasti tohoto druhu jsou typické pro největší okresy kraje jako je Bruntál, kde se nachází nejvíce zemědělské půdy, dále pak Frýdek-Místek, Nový Jičín a Opava. V těchto okresech není soustředěn průmysl a životní situace zde vypadá odlišně a to jak po ekonomické stránce, tak i dopadem na životní prostředí.

Tabulka 2: Vybrané geografické údaje okresů (k 1. 1. 2012)

Název NUTS	Rozloha v km^2	Počet obyvatel	Počet obyvatel okresního města	Hustota osídlení (obyv./km^2)	Počet obcí	z toho: se statutem města
Moravskoslezský kraj	5 427	1 230 613		227	300	42
Bruntál	1 536	56 329	16 992	63	67	9
Frýdek-Místek	1 208	211 853	57 747	175	72	6
Karviná	356	263 075	58 833	739	17	7
Nový Jičín	882	152 222	23 867	173	54	9
Opava	1 113	177 173	58 281	159	77	7
Ostrava-město	332	329 961	299 622	995	13	4

Zdroj: RIS. http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/moravskoslezsky-kraj/okresy/

Z hlediska věkového složení obyvatelstva kraje je nejpočetnější skupina v produktivním věku od 15 do 64 let, která zahrnuje 69,7 % obyvatel, následuje skupina ve věku od 65 a starších s 15,8 % a převyšuje tak skupinu nejmladších občanů do 14 let o velikosti 14,5 %. Cizinců v kraji není velké množství, ve srovnání s ostatními kraji je zde celkový podíl 1,9 %.[100] Stejně jako v ostatních krajích roste podíl obyvatelstva nad 65 let a snižuje se podíl dětské populace. Průměrný věk v kraji se pohybuje okolo 40 let. Index stáří[101] v Moravskoslezském kraji dosahuje hodnoty 108,6 % a nepatrně převyšuje celorepublikový průměr. Celorepublikové hodnoty vzdělání se pohybují na 17,6 % obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání, 33 % občanů s vyučením, 31,2

[99] Tabulka č. 2
[100] *Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje v roce 2011*. ČSÚ, Ostrava 2012, s. 55. http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/zakladni_tendence_demografickeho_socialniho_a_ekonomickeho_vyvoje_moravskoslezskeho_kraje_v_roce_2011/$File/80136412.pdf (15.5.2013).
[101] Výpočet indexu stáří: počet osob nad 65 let na 100 dětí ve věku 0-14let.

% s maturitou SŠ a 12,5 % vysokoškolsky vzdělaných občanů. 5,3 % nebylo zjištěno.[102] Míra dosaženého vzdělání u obyvatel Moravskoslezského kraje se řadí ve srovnání s ostatními kraji k podprůměrným. Podíl občanů, kteří mají základní vzdělání nebo jsou bez vzdělání, je 19 %, dále je zde skupina 38,4 % občanů s vyučením, 30,6 % občanů s úplným středoškolským vzděláním a 12 % vysokoškolsky vzdělaných obyvatel.[103] Ve zkoumaných obcích jsou výsledky obdobné, nicméně vysokoškolsky vzdělaných zde žije pouze 8,5 %.

Moravskoslezský kraj patří do skupiny krajů, kde žije nadprůměrný podíl věřících osob ve srovnání s celorepublikovou situací (32,1 %). Z údajů zjištěných v roce 2001 se za věřící označilo celkem 40,2 %, což je po Zlínském kraji, Jihomoravském a kraji Vysočina nejvíce. Zjištěné údaje ukazují na jednoznačný vztah mezi religiozitou obyvatel a životem ve venkovských oblastech a naopak na jednoznačně nejnižší podíl věřících, kteří žijí ve městech.[104] Podíl věřících je tedy ovlivněn velikostí obce, proto se dá očekávat, že věřící občané budou koncentrovaní v malých obcích a v okresech na Frýdecko-Místecku a Opavsku.

Nedostatek pracovních míst v kraji podporuje tendence největší migrace vzdělaných osob mezi kraji a hledání lepšího profesního uplatnění jinde v ČR. Důležitou roli v oblasti vzdělání obyvatel mohou hrát také informační a komunikační technologie, které občané kraje využívají. Ze statistik vyplývá, že internetovým připojením disponuje pouze 53,1 % všech domácností kraje.[105]

Nejvíce obyvatel Moravskoslezského kraje pracuje v oblasti služeb 54,3 %, následuje oblast průmyslu a stavebnictví, jež zaměstnává 43,6 % a poslední oblastí je zemědělství s 2 %, jehož produkce v rámci ČR není nijak významná. Úroveň HDP kraje na jednoho obyvatele je v celorepublikovém srovnání podprůměrná, a to i přesto, že se jeho hodnota meziročně zvýšila. Ve srovnání s ostatními kraji vykazuje až devátou nejvyšší hodnotu.[106] Mediánová hrubá měsíční mzda v kraji v roce 2011 byla 21 603 Kč, vyšší mzdy v tomto roce vykazoval pouze Středočeský kraj a Hlavní město

[102] *Obyvatelstvo podle dosaženého vzdělání. SLDB 2011*. ČSÚ, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/souhrnna_data_o_ceske_republice (10.5.2013).
[103] *Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje v roce 2011*. ČSÚ, Ostrava 2012, s. 47.
[104] *Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky*. ČSÚ, http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/nabozenske_vyznani_obyvatelstva_ceske_republiky_23_12_04 (15.6.2013).
[105] *Informační technologie*. ČSÚ, http://www.czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/informacni_spolecnost-xt (15.5.2013).
[106] *Krajské srovnání v roce 2011*. ČSÚ, http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/C90039DAA1/$File/14091204.pdf (15.5.2013).

Praha.[107] Nejvyšší průměrné měsíční mzdy v kraji byly zaznamenány u občanů pracujících v průmyslu, můžeme tak v kraji pozorovat nerovnoměrný ekonomický rozvoj, kdy bude příjmová situace na Ostravsku odlišná od situace na Bruntálsku.[108] Celkově se ale sociální oblast vyznačuje ubývajícím počtem pracujících občanů, zvyšujícím se počtem ekonomicky neaktivních obyvatel a nejnižší mírou zaměstnanosti v ČR.[109] Kraj je dlouhodobě zatížen vysokou mírou nezaměstnanosti občanů, která se pohybuje okolo 11,18 % a drží se tak nad celorepublikovým průměrem (8,62 %). V mezikrajském srovnání je to po Ústeckém a Olomouckém kraji nejvyšší podíl nezaměstnaných.[110] Ve zkoumaných obcích dosahuje nezaměstnanost průměrně 13 %.

Moravskoslezský kraj má jak své pozitivní, tak i negativní stránky. Vysoký počet obyvatel a poloha kraje blízko zahraničních sousedů jsou faktory, které se jeví jako vhodné pro mezinárodní spolupráci a nabízí také možnosti pro ekonomický rozvoj kraje, avšak vzhledem k průmyslovému charakteru kraje zaměřeného hlavně na těžký průmysl se situace komplikuje. HDP kraje na jednoho obyvatele dosahuje podprůměrné hodnoty, vysoká nezaměstnanost přispívá k odlivu vzdělaných obyvatel do jiných částí republiky. Navíc znečištěné životní prostředí v průmyslové oblasti kraje odrazuje potenciální obyvatele kraje. Vzhledem ke geografickému charakteru kraje se region ekonomicky nevyvíjí všude stejně. Nepříjemnou skutečností pro kraj je také to, že se řadí mezi nejvíce znečištěné části republiky. Kraj vlastní mimo průmyslové aglomerace také horské, venkovské a lázeňské oblasti, které jsou turisticky vyhledávanými, a život v těchto zde vypadá odlišně ve srovnání se životem ve větších městech. Důležitost jednotlivých charakteristik kraje, které jsou uváděny, budou pro analýzu obcí do 2000 obyvatel zásadní, neboť mohou být příčinou při rozhodování občanů v nejrůznějších záležitostech.

[107] *Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje v roce 2011*. ČSÚ, s. 43 (15.5.2013).
[108] Tamtéž, s. 23-25. (15.5.2013).
[109] *Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje v roce 2011*. ČSÚ, s. 6
[110] Tamtéž, s. 14.

4. Metodologická část

4.1.Dosavadní výzkumy lokální politiky a měření participace občanů

Jak jsem již nastínila v úvodu, lokální politikou a problematikou venkovského prostoru se zabývala se svých pracích celá řada autorů. Výzkumy byly zaměřeny například na místní volby, jako tomu bylo v publikaci *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích Pavla Šaradína a Jana Outlého*, nebo působením volebního systému a jeho problematickými aspekty ve výzkumu Tomáše Lebedy *Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva.* České komunální politice se v ucelené podobě intenzivně věnuje také Stanislav Balík, mezi jehož další díla patří například *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působnosti: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006.*

Mezi autory, kteří se nevěnují lokální politice, ale zaměřují se na problematiku venkovského prostoru a jeho rozvoj, patří například Jan Binek nebo Hana Svobodová. Tito autoři ve své práci *Synergie v rozvoji venkova. Aktéři a nástroje rozvoje venkova* snaží poskytnout ucelený přístup v charakteristice venkova a nabídnout možnosti rozvoje ve venkovských oblastech. Přehled teorií, konceptů a přístupů k regionálnímu rozvoji nabízí kniha *Teorie regionálního rozvoje* od Jiřího Blažka a Davida Uhlíře. Uvedené teorie mají vcelku ekonomickou podstatu a ukazují v tomto duchu na přirozeně danou odlišnost ve vývoji jednotlivých oblastí.

Dalším autorem, který se zabývá problematikou, je R. Perlín, který se dlouhodobě zabývá venkovskými oblastmi a osídlováním těchto regionů, typologií venkova a jeho rozvojem na území České republiky. Mezi další významné české publikace patří *Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního zřízení v roce 1990* od Z. Vajdové, D. Čermáka a M. Illnera, která se zabývá především velikostmi obcí, fungováním lokální demokracie a efektivitou místní správy, přináší také poznatky o působení meziobecní spolupráce. Problematice rozvoje malých obcí se věnuje Josef Bernard a kol. v práci *Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva*, kde autoři analyzují možnosti rozvoje venkovských obcí o velikosti do 2000 obyvatel. Výzkum je založen na statistických datech, která jsou doplněna o rozhovory s místními aktéry.

Problematika rozvoje jednotlivých regionů může být zkoumána z mnoha úhlů pohledu. Příkladem může být kniha *Sociální kapitál a rozvoj regionu – příklad kraje*

Vysočina od Věry Majerové a Tomáše Kosteleckého a kol. Toto dílo propojuje problematiku rozvoje regionu s úrovní sociálního kapitálu, analyzuje jeho vliv a přínos. Vliv sociálního kapitálu ve venkovských oblastech zkoumali také autoři Vít Jančák, Pavel Chromý a kol. v příspěvku *Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka.*

S propojením tématu participace a místní samosprávy se setkáváme v odborné publikaci *Participace a partnerství v místní veřejné správě* Daniela Čermáka Pavla Nejdla a kol. Participace je zde chápana jako možnost, jak mohou občané uplatnit svůj vliv na veřejné správě. Ukazují na jednotlivé teoretické perspektivy participace v českém výzkumu. Ochotu participovat zjišťují pomocí dotazníků mezi obyvateli tří měst, výzkum je navíc doplněn o názory místních politických představitelů. Opět T. Kostelecký se Z. Vajdovou dále popisují vliv politické kultury, jež je předpokladem zájmu obyvatel participovat veřejných záležitostech ve výzkumu *Politická kultura lokálních společenství: případ tří měst.* Významnou prací je *Participace občanů na veřejném životě venkovských obcí ČR.* Jaroslava Čmejrka. V tomto výzkumu autor analyzuje formy a úroveň participace, které se uplatňují ve venkovských obcích. Mezi indikátory, které v práci využívá, patří například aplikace aktivního a pasivního volebního práva v jednotlivých obcích. Autor se nevěnuje pouze problematice participace, ale komplexně shrnuje veřejnou správu například v práci *Obce a regiony.*

Setkáme se také s mnoha tituly zabývajícími se pouze problematikou participace. Pippa Norris jakožto zahraniční autorka ve své práci *Democratic Phoenix* upozorňuje, na klesající zájem o konvenční formy politické participace, jako klesající tendence volební účasti nebo stále se zmenšující členská základna politických stran, a naopak nárůst nových forem protestních aktivit, které se mezi obyvateli rozšiřují. Za velmi přínosný přehled o vymezení participace považuji práci *Politická participace – koncepty a teorie* od Kateřiny Vráblíkové, která podrobně předkládá vývoj pojmu participace a jeho teoretické chápání, které je důležité při vysvětlení tohoto pojmu, od prvních definic politické participace až po nové inovace a doplnění o nové formy projevů občanů. Autorka také analyzovala úroveň politické participace postkomunistických zemí v práci *Politická participace a její determinanty v postkomunistických zemích*, kde používá tři soubory faktorů, jimiž jsou individuální zdroje, motivace a sociální sítě, které jsou navazovány v občanské společnosti, které ovlivňují míru zájmu u občanů. Jinou prací na téma participace je výzkum Tomáše

Lebedy a Kláry Vlachové *Aktivní občanství a spokojenost s demokracií v Evropě*, ve kterém zkoumají formy politické participace ve vybraných zemích.

Z české tvorby by bylo vhodné zmínit také práci Petry Rakušanové *Povaha občanské společnosti v České republice v kontextu střední Evropy*, která pro své zhodnocení časového vývoje občanské společnosti sestavila index občanské participace. Index je sestaven na základě tvou indikátorů občanské participace, která je vyjádřena v procentech poměrem počtu neziskových organizací a počtem dospělé populace, a politické participace vyjádřeného průměrem volební účasti za krajské volby a volby do PS ČR. Takto stanovený index působí jednoduše, avšak nevýhodou může být stanovení malého počtu indikátorů, které mají následně úroveň participace vyjadřovat.

Velmi často se pro zjištění úrovně participace využívají dotazníková šetření mezi občany jako například v práci *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě*, která již byla uvedena v seznamu literatury v úvodní části práce. Pro tuto práci však dotazníkové šetření realizováno nebylo vzhledem k časové náročnosti způsobené rozsáhlým vzorkem obcí a také z důvodu, že by se v odpovědích mohly spíše projevit jednotlivé postoje občanů než skutečně realizované aktivity, které v poslední době učinili. V české literatuře zabývající se participací na lokální úrovni postrádám více výzkumů založených na statistických datech, která byla získána na základě uskutečněných aktivit podle pravomocí, které občanům vymezuje zákon. Proto byly vybrány pro analýzu nejčastěji využívané ukazatele z reálného fungování participace mezi lidmi.

4.2. Sběr a vymezení datového souboru

Závisle proměnnou celého výzkumu je zisk evropských dotací. Na získané dotace bude nahlíženo nejen jako na celkový počet, který obec získala, ale pro představu celé problematiky čerpání dotací jsou představeny také získané částky, které příjemci (obce) obdrželi. Nezávisle proměnnou je v této práci úroveň participace občanů obcí. Práce vychází z teoretického předpokladu širokého zapojení obyvatel malých obcí do veřejného života, kteří díky této aktivitě napomáhají rozvoji venkova. Výzkum se tedy zaměřuje na zásadní otázku, zda je to stejné i v případě čerpání evropských dotací. Výzkum počítá i s variantou, kde může být výsledek způsoben více příčinami, proto jsou v práci kontrolovány i některé intervenující proměnné, které by mohly mít taktéž vliv na zisk dotací.

Za účelem zjištění vztahu mezi participací občanů v obcích a počtem získaných evropských dotací byl vytvořen vlastní datový soubor, který je základem pro celou analýzu práce. Soubor obsahuje celkem 213 obcí vybraných na základě velikosti, a to v rozmezí od 200 do 2000 obyvatel. Údaje jsou pořízeny z Českého statistického úřadu a vztahují se k roku 2011, kdy proběhlo sčítání lidu, domů a bytů (SLDB 2011).[111] Ze vzorku pro výzkum bylo eliminováno celkem 12 obcí, které byly pod hranicí 200 obyvatel, a pro nízký počet obyvatel nebyly do výzkumu zahrnuty.[112] Vyřazena byla také obec Libhošť. Z důvodu svého pozdního vzniku v roce 2011 oddělením od Nového Jičína ji pro nedostatek dat nelze zkoumat stejným způsobem jako obce zahrnuté do souboru.

Abychom mohli zjistit míru participace v jednotlivých obcích, bylo do datového souboru zahrnuto několik ukazatelů politické a občanské participace, a také několik sociodemografických charakteristik, které míru participace občanů ovlivňují. Tyto proměnné byly vybírány na základě své dostupnosti, neboť spousta užitečných informací, které mají potenciál posloužit jako ukazatele aktivity občanů v takto malých obcích, bohužel není dohledatelných. Jedná se například o formální nebo neformální projevy, jako je počet schůzí s politiky nebo kontaktování politiků a úředníků místní samosprávy, účast občanů na zasedání zastupitelstva, aktivity občanů, jako je počet uspořádaných místních společenských akcí nebo třeba počet petic, které obce

[111] *Bilance počtu obyvatel a věkové složení v obcích Moravskoslezského kraje 2011*. ČSÚ, http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/bilance_poctu_obyvatel_a_vekove_slozeni_v_obcich_moravskoslezskeho_kraje (7.5.2013).

[112] Jedná se o obce Bratříkovice, Býkov-Láryšov, Dlouhá Stráň, Heřmánky, Lhotka u Litultovic, Malá Štáhle, Mladecko, Nová Pláň, Petrovice , Roudno, Rusín, Staré Těchanovice,

zaznamenaly. Pokud bychom informace tohoto rázu chtěli zjistit, museli bychom zrealizovat dotazníkové šetření, které by následně bylo zasláno obcím. Otázkou však zůstává, s jakou úspěšností návratnosti bychom se setkali, proto se v práci vyskytuje takový druh proměnných, které je možné dohledat pro všech 213 určených obcí.

4.2.1. Ukazatele občanské a politické participace

Pro určení úrovně participace, která se vyskytuje v obcích, bylo vybráno celkem pět proměnných. Prvním ukazatelem je volební účast, jež je nejčastěji užívaná pro určení míry politické participace. V analýze pracuji s *průměrem volební účasti* ve třech komunálních volbách v letech 2002, 2006 a 2010. Vybrány byly záměrně troje volby, aby vzešlý průměr ukazoval dlouhodobější tendenci volební účasti a tím pádem vypovídal hodnotu za delší časový úsek.[113]

Jako druhý ukazatel participace byl vybrán počet kandidátů, kteří se snaží ve volbách získat mandát. Takoví občané obcí využívají své pasivní volební právo, tedy nejenže aktivně vystupují jako zájemci o veřejné dění, ale zároveň zvyšují možnost výběru nových politických představitelů pro voliče. Tím pádem je v obci zajištěna větší soutěživost voleb a nekandidují stále jedni a ti samí obyvatelé obce několik let po sobě, což je častý problém malých obcí. Postup výběru u této proměnné probíhal stejným způsobem jako u volební účasti – opět se jedná o *průměrný počet kandidátů/mandát* v komunálních volbách v letech 2002, 2006 a 2010.

Třetím vybraným ukazatelem občanské participace je *počet občanských sdružení a zájmových spolků.* Do analýzy vstupuje tato proměnná jako počet občanských sdružení a spolků na jednoho obyvatele. Eliminuje se tak možná nerovnost vznikající různou velikostí zkoumaných obcí. Existuje zde předpoklad, že obce s 300 obyvateli bude mít menší počet zájmových spolků a sdružení než obce blížící se hranici 2000 obyvatel. Stanovený podíl nám tak zajistí rovnocenný přístup ke všem obcím. Seznam existujících občanských sdružení a spolků pochází ze dvou zdrojů. Použit byl ucelený seznam poskytující veřejnosti MV ČR.[114] Jako druhý zdroj jsou v práci využity oficiální webové stránky jednotlivých obcí, které taktéž zveřejňují informace o dění v obci a jsou

[113] Informace o volební účasti byly pořízeny z volebního serveru ČSÚ, volby.cz
[114] *Seznam občanských sdružení.* Ministerstvo vnitra České republiky, http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/ (20.5.2013).

zde dohledatelná také zájmová sdružení. Seznam obcí a přehled základních údajů včetně webových stránek zveřejňuje Moravskoslezský kraj.[115]

Jako čtvrtý ukazatel byla vybrána *přítomnost místního zpravodaje* v obcích. Ten sám o sobě přímo nevypovídá o participaci občanů v lokálním dění, ale může se jevit jako důležitý zdroj pravidelných informací, který místní úřady připravují, aby obyvatele seznámili s obecními aktualitami. Jak již bylo uvedeno v dřívějších kapitolách, informovanost rozvíjí u občanů zájem, který následně vede k angažovanosti. Z těchto důvodů byl vybrán a v práci je vnímán jako významný informační prostředek mezi místními politickými představiteli a občany. Informace, zda mají obce zpravodaj či nikoli, byly hledány mezi informacemi, které uveřejňují samy obce, nebo byly získány z odpovědí od některých obcí, pokud tuto informaci uveřejněnou neměly.

Posledním ukazatelem, který měl dokreslovat míru participace, mělo být místní referendum. Jeví se jako velice užitečné mít alespoň jeden ukazatel, kterým lidé rozhodují o veřejných záležitostech přímo, bohužel se však z dostupných dat ukázalo, že referendum bylo použito v Moravskoslezském kraji zřídka, jedná se pouze o tři obce[116] z celkového počtu, tudíž by jeho využití jakožto dalšího ukazatele politické participace nemělo potřebnou váhu. Seznam místních referend uveřejňuje MV ČR.[117]

4.2.2. Evropské dotace pro obce MSK

Pro zjištění úspěšného zisku dotací u zkoumaných obcí byl vytvořen datový soubor, který sumarizuje evropské dotace ze strukturálních fondů a Programu rozvoje venkova, jež byly zkoumaným obcím přiznány. Práce pracuje s rozsáhlým vzorkem evropských dotací z programového období 2007-2013. Jak již bylo uvedeno v úvodu práce, bylo vybráno pouze jedno programové období, první období po vstupu do EU v letech 2004-2006 započítáváno nebylo a to z několika důvodů. Lidé se teprve se systémem přerozdělování evropských dotací seznamovali. V tomto programovém období se také jednalo o programy pojmově odlišné, což by celé sčítání dotací pro práci komplikovalo. Navíc analýza zkoumá dotace ze dvou vybraných zdrojů a dotace z Programu rozvoje venkova v dřívějším programovém období uveřejněny nebyly.

[115] *Přehled základních údajů o obcích*. Moravskoslezský kraj, http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/obce2.html (10.10.2013).
[116] Jedná se o obce Nové Heřminovy, Oldřišov a Větřkovice – zde bylo referendum dvakrát.
[117] *Seznam konaných místních referend*. Ministerstvo vnitra České republiky, http://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx (15.5.2013).

Kompletní seznamy přidělených evropských dotací nejen pro jednotlivé obce, ale také města nalezneme veřejně dostupné na webových stránkách příslušných orgánů spravujících tyto informace. V případě evropských dotací ze strukturálních fondů je uveřejněn kompletní seznam příjemců dotací na stránkách MMR ČR.[118] Druhou možností je využití informací o dotacích z Regionálního informačního servisu, který nabízí přehlednější vyhledávání.[119] V případě zjištění dotací pocházejících z Programu rozvoje venkova je nejjednodušším způsobem vyhledávání ze seznamu příjemců, který uveřejnil Státní zemědělský intervenční fond.[120]

Do analýzy práce byly započítávány pouze dotace, u kterých byla příjemcem samotná obec, popřípadě pokud bylo příjemcem občanské sdružení nebo vzdělávací zařízení (místní mateřské a základní školy). Celkově byly započítávány dotace pro taková zařízení, která využívá veřejnost pro společenské účely nebo přináší obci rozvoj a zvyšují životní úroveň občanů v místě bydliště. Do zvoleného vymezení byly započítány dotace určené pro farnosti, tělovýchovné jednoty, dobrovolné hasiče a zájmové spolky. Vynechány byly naopak dotace směřující do soukromého sektoru, jako jsou soukromé zemědělské firmy, které získávají pro svou činnost dotace pravidelně v řádech několika milionů, což by výsledky značně zkreslilo. Následná analýza bude ověřovat vliv participace občanů a také kontrolovat vliv možných intervenujících proměnných ve složitém procesu získávání dotací.

4.2.3. Další intervenující proměnné a možný vliv na dotace

V analýze se zaměřím také na další intervenující proměnné, u kterých existuje teoretická možnost, že by mohly mít určitý vliv na zisk evropských dotací. Mezi takové faktory bylo zařazeno členství obce ve svazků obcí, velikost obce, politická příslušnost starosty, geografická poloha obce v rámci kraje, typy venkova na základě typologie od R. Perlína.

Členství obce ve svazku obcí je významné obzvláště pro malé obce. Vzájemnými silami se obce sdružené ve svazcích snaží získat finanční prostředky ze státních fondů nebo fondů EU pro své rozvojové aktivity. Spolupráce obcí ve větším svazku nabízí

[118] *Seznamy příjemců všech operačních programů v programovém období 2007-2013*. MMR ČR, http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-o-cerpani/Seznamy-prijemcu (10.10.2013).
[119] *Projekty EU*. Regionální informační systém, http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/projekty-eu (12.10.2013).
[120] *Seznam příjemců dotací. Program rozvoje venkova*. SZIF, http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/spd (22.10.2013).

efektivnější nástroje na rozvoji.[121] V Moravskoslezském kraji existuje 25 mikroregionů zaměřených na nejrůznější oblasti zlepšující ekonomické, kulturní, hospodářské a jiné. Kromě mikroregionů fungují také místní akční skupiny, což je: *„forma místního partnerství, která umožňuje efektivní způsob využívání dostupných zdrojů. Jejími členy mohou být obce, jejich svazky, instituce veřejné moci, soukromé podnikatelské subjekty, neziskové organizace i samotní občané jako fyzické osoby. Ti všichni v rámci místní akční skupiny spolupracují na rozvoji a obnově venkova. Jejich projekty a aktivity jsou podpořeny čerpáním finančních prostředků z národních programů nebo z programů EU.“*[122] Místních akčních skupin funguje v kraji 12. Další podobnou variantou spolku mohou být čtyři euroregiony, které představují regionální formu přeshraniční spolupráce s ostatními zeměmi EU.

Druhým zkoumaným faktorem ovlivňujícím možný zisk dotací je *velikost obce*. V analýze budu zjišťovat, zda se prokáže, že jsou v získávání dotací malé obce méně úspěšné než větší. Předpoklad možného vztahu mezi velikostí obce a snadnějším získáváním dotací je odvozen od vyššího počtu možností, na co dotaci získat. V obci s více obyvateli se bude patrně objevovat snaha zlepšit míru občanské vybavenosti.

Třetí intervenující proměnnou je *geografická poloha obce*. Konkrétněji je tím myšleno, zda obec leží v Ostravské aglomeraci, nebo se naopak nachází v odlehlejších oblastech kraje. Výběr tohoto faktoru vychází z předpokladu, že obce ležící v aglomeraci by měly mít k rozvoji blíže vzhledem k větší koncentraci vzdělanějších lidí, kteří zde žijí. Tito obyvatelé však dojíždějí za prací do větších měst, kde tráví většinu času a kde také nacházejí všechny pracovní i volnočasové aktivity. Nejsou proto zainteresovaní do rozvoje obce, neboť vše, co potřebují, nachází v nedalekých městech. Naopak ve vzdálenějších oblastech žijí lidé, kteří každodenně nevyjíždějí do měst a většinu času tráví v místě svého bydliště. V obci pak hledají rozvojové možnosti, které by pomohly obyvatelům zlepšit životní úroveň. V takových lokalitách najdeme také vyšší podíl místních rodáků než v obcích koncentrovaných v aglomeraci, kde budou převážně žit lidé, kteří pouze hledají klidné bydlení blízko města. Ostravská aglomerace však není v literatuře jednotně definována, proto bylo pro práci použito vymezení aglomerace, které je uvedeno v Socioekonomickém atlase Moravskoslezského kraje.[123]

[121] Vajdová, Zdenka: *Starostovo a starostčino dilema aneb sociální kapitál na vsi a na městečku*. In: MAŘÍKOVÁ, H. – KOSTELECKÝ, T. a kol.: c. d., s. 270.
[122] *Místní akční skupiny*. RIS, http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/moravskoslezsky-kraj/regionalni-informace/mistni-akcni-skupiny/ (20.11.2013).
[123] HRUŠKA, Libor a kol.: c. d., s. 11.

Dalším zkoumaným faktorem bude rozdělení území na základě *typologie venkovského prostoru Česka,* která byla uvedena již v teoretické části. Typologie rozděluje venkovský prostor na osm variant území podle jeho rozvojového potenciálu. Na základě výzkumu můžeme zjistit, zda některý z typů venkova získal větší počet nebo dotační částku z evropských fondů. Ze zkoumaných obcí se jich 85 nachází na území charakterizovaném jako vybavený moravský venkov, dalších 51 obcí na území problémového rekreačního venkova. První typ rozvojový venkov a třetí typ moravské periferie zahrnují shodně po 30 obcích a zbylých 17 obcí připadá na intenzivní rekreační oblasti a neprofilovaný venkov.

Poslední intervenující proměnnou, která je zahrnuta do výzkumu, bude *politická příslušnost starostů* působících v obcích. Starosta je obecně vnímán jako ústřední postava celé místní samosprávy. Velmi často je zásluha za zisk dotací připisována právě jemu. Analýza se pokusí zjistit, jestli je politická příslušnost u starosty proměnnou, která významně ovlivňuje úspěšnost v zisku finančních prostředků. V práci očekávám, že starosta, který je členem větších politických stran, bude mít větší úspěšnost v zisku dotací. Předpokládám, že politická příslušnost ke straně mu může zajistit výhody, ať už jde o více zkušeností v politických záležitostech nebo o skutečnost, že starosta může mít dobré vztahy s jinými politickými představiteli na vyšších úrovních. Politická příslušnost je pro výzkum rozdělena do čtyř skupin.[124] 1) členové politických stran 2) nezávislí kandidáti 3) bezpartijní 4) členové místních sdružení. Místními sdruženími jsou myšlena malá regionální uskupení, která jsou svým názvem specifická pro každou obci. Za bezpartijní kandidáty jsou bráni takoví, kteří kandidovali na kandidátních listinách politických stran, ale bez politické příslušnosti. Do kategorie nezávislí jsou zařazeni kandidáti taktéž bez politické příslušnosti, ale kandidující za místní sdružení nezávislých.[125] Pro výzkum politické příslušnosti u starostů byli do analýzy zařazeni pouze starostové vzešlí z komunálních voleb v roce 2010. Pro lepší posouzení delšího časového úseku bylo zamýšleno zahrnout i starosty z roku 2006, bohužel však z tohoto roku již nejsou dostupná data.

[124] Politická příslušnost kandidátů byla zjištěna na volebním serveru www.volby.cz
[125] Stejné kategorie používá: RYŠANÝ, Dan – ŠARADÍN, Pavel: *Straníci, bezpartijní a nezávislí zastupitelé na českých radnicích*. Sociologický časopis 46, 2010, č. 5, s. 726.

5. Analytická část

V této části práce se postupně zaměřím na jednotlivé proměnné, které nejdříve představím prostřednictvím deskriptivní statistiky, a následně ověřím vztah nezávislých proměnných a počtu získaných dotací. Ve snaze o co nejkomplexnější vhled do problematiky získávání dotací je kvantitativní část doplněna i o analýzu kvalitativní, jež je založena na krátkém dotazování starostů sledovaných obcí.

V programovém období 2006-2013 bylo obcím přiděleno ze strukturálních fondů a Programu rozvoje venkova celkem 1038 evropských dotací v hodnotě 2173894360 Kč. Ve sledovaných obcích je tato finanční podpora z EU nerovnoměrně rozdělena Dotace ze strukturálních fondů představují výrazně větší podíl na konečném počtu i částce, které obce dostaly, dohromady tvoří 82,5 %, zatímco dotace z Programu rozvoje venkova představují zbylých 17,5 %. Finanční podpora z Programu rozvoje venkova byla z tohoto důvodu také zkoumána jako celek bez podrobnějšího rozdělení na čtyři osy. Ze strukturálních fondů využily obce možnost čerpání z celkem osmi z nabízených operačních programů, jedná se o OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, ROP Moravskoslezsko, OP Přeshraniční spolupráce ČR – Polsko, OP Životní prostředí, Integrovaný operační program, OP Podnikání a inovace, OP Lidské zdroje. Nejvíce peněz čerpaly obce z ROP Moravskoslezsko a tvoří 54 % celkové sumy. Druhým nejčastěji využívaným operačním programem u sledovaných obcí byl OP Životní prostředí a představuje 34,1 % celkové částky. Ostatní operační programy tvoří dohromady necelých 20 % získané částky. Nejvíce je z těchto programů využíván OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, kde jsou nejčastějšími příjemci vzdělávací zařízení jako mateřské či základní školy obce.

Měříme-li úspěšnost absolutní částkou v korunách, kterou obce získaly, pak nejúspěšnější je s 140056278 Kč obec Bartošovice, jež 93,5 % dané částky získala z OP Životní prostředí a využila ji na výstavbu nové kanalizace a čistírnu odpadních vod.[126] Celková částka byla získána v devíti dotacích. Na druhém místě je s velkým finančním rozdílem obec Jeseník nad Odrou, která získala 79140652 Kč, tedy o 60915626 Kč méně. 77,5 % této částky získala obec opět z OP Životní prostředí, jež opět posloužila pro účely výstavby nové kanalizace a čistírny odpadních vod.[127] Zároveň se tato obec

[126] *Bartošovice – Kanalizace a ČOV*. RIS, http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/projekty-eu/detail?Id=64671 (30.11.2013).
[127] Kanalizace a ČOV obce Jeseník nad Odrou. RIS, http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/projekty-eu/detail?Id=37668 (30.11.2013).

řadí mezi nejúspěšnější v dotacích podle kritéria počtu. Průměrně získaly obce na dotacích 10172560 Kč, avšak bez zahrnutí nejúspěšnější obce klesne průměr získané částky na 9559901 Kč.

Co se týká zisku evropských dotací z hlediska počtu, průměrný počet úspěšných dotací na obec je 4,87. Opět byla větší úspěšnost v počtu dotací získaných ze strukturálních fondů. Ve zkoumaném vzorku nalezneme pouze jednu obec s nulovou úspěšností v zisku dotací, a to Horní Domaslavice. Modus jsou 3 dotace, kam spadá 36 obcí. V intervalu dva až šest dotací nalezneme největší podíl (69,01 %) sledovaných obcí. 10 a více dotací získalo pouze 15 obcí. Mezi tyto nejúspěšnější obce se kromě čtyř případů (Bruzovice, Dolní Moravice, Horní Město, Úvalno) řadí obce nad 1000 obyvatel. Na základě kritéria počtu je v zisku dotací nejúspěšnější obec Horní Město se 14 dotacemi. I přes skutečnost, že získala početně nejvíce, oproti obcím s nejvyššími hodnotami zisků byla získaná částka pouze 36257611 Kč.

Tabulka 3: Počet obcí dle získaného počtu dotací

	N	%	kumulativní %
0	1	0,47	0,47
1	15	7,04	7,51
2	25	11,74	19,25
3	36	16,90	36,15
4	30	14,08	50,23
5	33	15,49	65,73
6	23	10,80	76,53
7	14	6,57	83,10
8	11	5,16	88,26
9	10	4,69	92,96
10	7	3,29	96,24
11	3	1,41	97,65
12	3	1,41	99,06
13	1	0,47	99,53
14	1	0,47	100
Celkem	213	100	

Zdroj: ČSÚ, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

Měřím-li úspěšnost v získávání dotací u jednotlivých obcí, nacházím odlišnosti způsobené podle toho, jaké zvolím hodnotící kritérium. Celková finanční částka získaná v podobě dotací se ve většině kontrolovaných případů úměrně nezvyšuje se vzrůstajícím počtem jednotlivých přiznaných dotací obci. Ve sledovaném vzorku najdeme několik

takových odchylných případů, kde se projevuje výrazná neúměrnost. Například u obce Lichnov dokládají data zisk tří dotací v celkové hodnotě 65300630 Kč. Naproti tomu zaznamenáváme případ obce Úvalno, která získala 12 dotací, avšak v hodnotě 8366651 Kč, což je nesrovnatelně méně oproti první uvedené obci se čtyřikrát menším počtem získaných dotací. Vzhledem k nelineárnímu vztahu mezi počtem a částkou bude pro další analýzu vztahu mezi participací a dotacemi použito kritérium počtu získaných dotací. Celková částka sice značně ovlivňuje situaci obce z hlediska pomoci v rozvoji, neukazuje nám však dostatečně vliv občanské a politické participace. Její potenciální vliv se bude patrně více projevovat na jednotlivě získaných dotacích, neboť na počtu bude zřetelněji vidět, kolikrát museli občané vyvinout aktivitu, aby obec mohla některou dotaci získat. Z těchto důvodů jsem jako závislou proměnnou zvolila počet a nikoli částku dotací. Obec, kde nutně potřebují novou kanalizaci, jež je finančně nákladná, pravděpodobně nebude mít občansky nebo politicky aktivnější obyvatele ve srovnání s obcí, kde se žádalo o menší částky, ale za to na více projektů.

5.1.Participace obyvatel a vliv na zisk evropských dotací

Vybrané čtyři ukazatele politické a občanské participace budou následně zkoumány s počtem dotací, které sledované obce získaly. Připomínám, že jako indikátor politické participace byl vybrán průměr volební účasti a průměrný počet kandidátů na mandát za troje komunální volby v letech 2002, 2006, 2010. Ukazatele občanské participace představují podíl počtu občanských sdružení na 100 obyvatel a přítomnost místního zpravodaje. Vzhledem k odlišnému charakteru vybraných proměnných by bylo velmi problematické sestavit index, který by pomohl jednoduše vyjádřit celkovou míru participace občanů v obcích, proto bude jejich možný vliv na zisk dotací analyzován nejprve jednotlivě a poté bude představen regresní model, který postihne vliv proměnných společně.

Volební účast a evropské dotace

Celorepublikový průměr za troje sledované volby do zastupitelstev obcí ve všech obcích ČR byl 46,8 %. V Moravskoslezském kraji se průměrná hodnota volební účasti drží pod celorepublikovým průměrem na hranici 40,77 %.[128] Průměrná volební účast za sledované období v daných obcích je 61,83 % se standardní odchylkou 7,87. Nadprůměrně vysoká volební účast není ojedinělým jevem, neboť jak už jsem uváděla, malé obce vykazují oproti větším obcím či městům větší míru zájmu o místní volby. Nejnižší průměrná volební účast je zaznamenána v obci Široká Niva (36,66 %) a následně v obci Doubrava (36,79 %), naopak nejvyšší průměrná volební účast je v obcích Karlova Studánka (86,15 %) a Jezdkovice (80,92 %), což značí výraznou rozmanitost v zájmu občanů o komunální volby ve zkoumaném vzorku obcí MSK.

Pro znázornění vztahu mezi průměrem volební účastí a počtem získaných dotací byl použit bodový graf číslo 1, který však neukazuje téměř žádný vztah. Rovněž Pearsonův korelační koeficient (R=-0,139) naznačuje spíše nepřítomnost vztahu.

Graf 1: Volební účast a počet získaných dotací

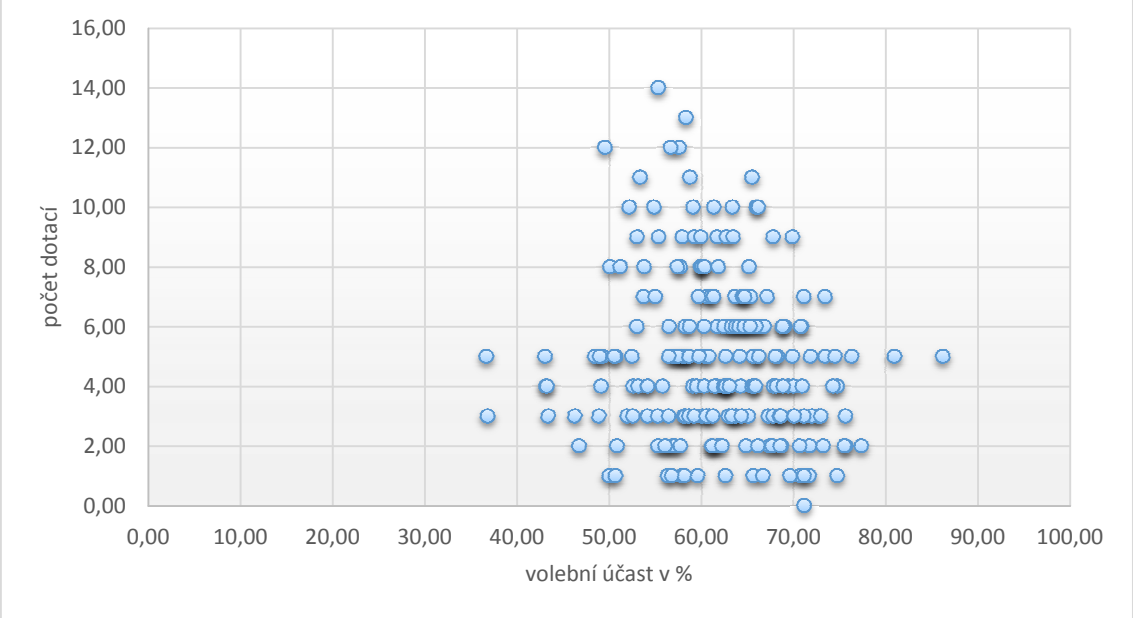

Zdroj: ČSÚ, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

Je zřejmé, že volební účast jako ukazatel politické participace sama o sobě nevysvětluje větší počet získaných dotací. Jednou z možností, proč se v analýze

[128] *Volby do zastupitelstev obcí 2002, 2006, 2010*. ČSÚ, www.volby.cz (1.10.2013).

neprokázal vztah mezi volební účastí a ziskem dotací, může být právě výběr metody průměru. Volební účast v jednotlivých letech se výrazně nelišila, v roce 2002 se vyšplhala na 64,13 %, v dalších letech mírně klesala. V roce 2006 byla účast na úrovni 62,41 % a v roce 2010 byla nejnižší 61,24% volební účast. Spíše než o rozdíly v průměrech volební účasti obcí za jednotlivé roky se jedná o výrazné kolísání volební účasti v konkrétních obcích, a to až o 40% bodů, jako je tomu například v obci Nové Lublice. V roce 2006 zde dosahovala volební účast vysoké hodnoty 83,63 %, naopak v následujících volbách účast strmě klesla na 43,75 %. Třetí zkoumané volby z roku 2002 měly 58,43% volební účast. Při srovnání těchto tří hodnot působí neobvyklým dojmem nejvyšší volební účast z roku 2006. To by mohlo vyjadřovat výkyv v jinak nižším zájmu o volby. V obci pravděpodobně došlo k nějakým změnám, které voliče ve větším počtu mobilizovaly k volbám. Odlišným případem je například obec Vršovice, která si naopak udržuje téměř totožné výsledky volební účasti ve všech třech volbách (2002 – 72,55 %, 2006 – 72,73 %, 2010 – 72,54 %).

Proměnná volební účasti byla zvolena jako průměrná hodnota dané obce za poslední troje komunální volby z důvodu, že bude lépe odrážet její dlouhodobý trend a nebude náchylná na nárazové odchylné chování, tedy například, že z nějakého důvodu bude jeden volební rok zaznamenán extrémní propad nebo naopak vysoká hodnota volební účasti z jiného důvodu než ze zvýšení občanského zájmu o volby. Právě v tomto bodě se takto operacionalizovaná proměnná volební účasti ukazuje jako problematická. Zmíněný potenciální rozdíl od dlouhodobého průměru by za určitých okolností mohl naopak představovat indikátor občanské politické participace. Obyvatelé by například mohli volby bojkotovat nebo se naopak z důvodu náhlého nesouhlasu aktivizovat a přijít k volbám ve velkém počtu. Takové situace by ale bylo z důvodu potřeby detailní znalosti místních poměrů a voleb velmi obtížné postihnout. Jedná se však o alternativní vysvětlení nepřítomnosti vztahu a podnět ke zvážení operacionalizace volební účasti v odborných pracích jakožto indikátoru politické participace.

Počet kandidátů na mandát a evropské dotace

Průměrný počet kandidátů na mandát je opět analyzován v kontextu tří po sobě jdoucích komunálních voleb. Průměrný počet kandidátů na mandát je u sledovaných obcí 3,21 se standardní odchylkou 1,33. Setkáme se také se dvěma případy, ve kterých jsou ve vybraných letech spatřovány nesoutěživé volby. Jedná se o obce Široká Niva a Bravantice. Není proto překvapujícím faktem, že v těchto obcích je zároveň nízká průměrná volební účast. Široká Niva byla již výše uvedená jako obec s nejnižší volební účastí ze sledovaných obcí, obec Bravantice vykazuje volební účast na úrovni 46,27 %.

Naopak nejvyšší průměr kandidátů na mandát vykazuje obec Jindřichov, následuje Karlova Studánka a poté Stonava, kde průměr překonává hranici 8 kandidátů na mandát. Obec Karlova Studánka již byla zmíněna v souvislosti s nejvyšším průměrnou volební účastí. V použitém ukazateli politické participace počet kandidátů na mandát vykazuje opět nejvyšších hodnot, přičemž s 247 obyvateli se řadí k nejmenším obcím ve sledovaném vzorku. Takto vysoká volební účast je pravděpodobně důsledkem malého počtu obyvatel, překvapivé je však četné zastoupení kandidátů usilujících o příslušné mandáty. Na nízký počet obyvatel je ve volbách přítomna vysoká míra soutěživosti. Nejvyšší průměr kandidátů na mandát je dále zaznamenán v obci Jindřichov (1413 obyvatel) a Stonava (1808 obyvatel). Tyto obce naopak patří k největším ve vzorku. Obecně se s vyšším počtem obyvatel také setkáváme nejen s větší soutěživostí ve volbách, ale také s poklesem volební účasti. Obec Stonava má ve srovnání s Karlovou Studánkou podstatně nižší hodnoty průměrné volební účasti (57,72 %) stejně jako obec Jindřichov (56,49 %). Pozitivní vztah mezi velikostí obce a počtem kandidátů na mandát naznačuje i Pearsonův korelační koeficient s hodnotou 0,336. Naopak negativní vztah mezi velikostí obce a volební účastí indikuje hodnota Pearsonova korelačního koeficientu -0,248.

Pro názorné představení existence vztahu mezi proměnnou poměru počtu kandidátů na mandát a ziskem dotací jsem opět vytvořila bodový graf. Ačkoli je zde pozorovatelná vzestupná tendence, stále nelze hovořit o těsném vztahu.

Graf 2: Počet kandidátů na mandát a počet získaných dotací

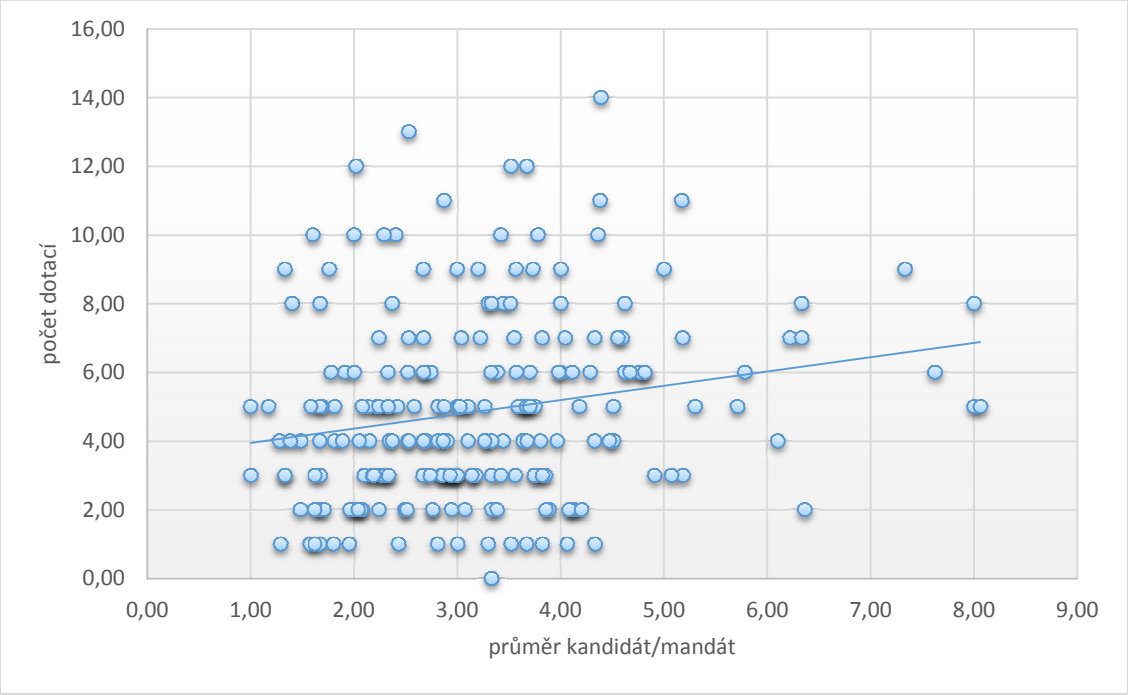

Zdroj: ČSÚ, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

Při sledování vztahu mezi mírou počtu kandidátů na mandát a počtem dotací je třeba vzít v úvahu nepravou korelaci a to ačkoli se jedná o slabý vztah. Tuto možnost naznačuje výše zmiňovaný poměrně silný vztah (R=0,336) mezi velikostí obce a počtem kandidátů na mandát a zároveň hodnota Pearsonova korelačního koeficientu 0,409 u měření vztahu mezi velikostí obce a počtem získaných dotací. Vztahu velikosti obce a zisku dotací se budu věnovat v další podkapitole práce.

Přítomnost zpravodaj a evropské dotace

Přítomnost zpravodaje byla vybrána jako jeden z ukazatelů občanské participace, jelikož může představovat možnost, jak se mohou aktivní jednotlivci zapojit do vytváření informací pro další obyvatele obce. Nejenže přítomnost zpravodaje poskytuje občanům ucelený přehled o místním dění v pravidelném časovém rozmezí, na základě kterého získávají informace a tudíž kvalitnější povědomí o obci. Ve sledovaném vzorku je 65,7 % obcí, které pravidelně připravují pro své občany zpravodaj. Hlavní výhoda vydávání zpravodaje může být spatřována ve zvyšování informovanosti o veřejném dění, která je velmi důležitá pro kvalitní úsudek v rozhodování. Analýza tedy následně ukáže, zda má přítomnost zpravodaje vliv na zisk

evropských dotací. Tabulka číslo 4 ukazuje na fakt, že průměrný počet dotací je u obcí se zpravodajem o 0,64 vyšší.

Tabulka 4: Přítomnost zpravodaje a průměrný počet dotací

	N	Průměrný počet dotací
Přítomnost zpravodaje v obci	140	5,09
Nepřítomnost zpravodaje v obci	73	4,45

Zdroj: Oficiální stránky obcí, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

Jednoduché srovnání průměrů tedy naznačuje, že obce se zpravodajem, který představuje jeden z indikátorů občanské politické participace, jsou v zisku dotací úspěšnější. Vzhledem k podobě proměnné budu tuto hypotézu ověřovat pomocí T-testu.

Tabulka 5: T-test pro rovnost mezi průměry

	t-test pro rovnost mezi průměry								
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Rozdíl průměrů	Směrodatná odchylka rozdíl	95% interval spolehlivosti rozdílů	
								Nižší mez	Vyšší mez
Předpoklad rovnosti variance	1,789	,182	-1,636	211	0,103	-0,641	0,392	-1,413	0,131
Rovnost variance není předpokládána			-1,676	156,223	0,096	-0,641	0,382	-1,396	0,115

Zdroj: Oficiální stránky obcí, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

Stejně tak jako Levenův test rovnosti variance mezi skupinami, tak ani rozdíl mezi průměry skupin nebyl statisticky významný. Z tohoto testu lze vyvodit, že úspěšný zisk dotací mezi obcemi není ovlivněn přítomností zpravodaje.

Občanská sdružení a evropské dotace

Vzhledem k důležitosti existence občanských sdružení a zájmových spolků, jak bylo uvedeno v teoretické části práce, byla tato proměnná vybrána jako ukazatel občanské participace. Nejčastěji jsou v obcích zaznamenány spolky jako například sbory dobrovolných hasičů, sportovní kluby, sdružení včelařů, zahrádkářů a rybářů nebo třeba kluby seniorů a rodičů. Ve sledovaném vzorku se počet spolků, které prohlubují kulturní život, liší obec od obce, ve většině případů jsou však podobného zájmového zaměření.

Tabulka 6: Občanská sdružení a zájmové spolky v obcích

Počet sdružení/ spolků	N	%	kumulativní %
0	4	1,88	1,88
1	14	6,57	8,45
2	15	7,04	15,49
3	29	13,62	29,11
4	16	7,51	36,62
5	23	10,80	47,42
6	27	12,68	60,09
7	20	9,39	69,48
8	17	7,98	77,46
9	15	7,04	84,51
10	6	2,82	87,32
11	12	5,63	92,96
12	3	1,41	94,37
13	6	2,82	97,18
14	2	0,94	98,12
15	2	0,94	99,06
16	1	0,47	99,53
20	1	0,47	100
Celkem	213	100	

Zdroj: MV ČR. Zpracováno autorkou.

Celkem čtyři sledované obce nemají zřízen ani jeden občanský spolek. Jedná se o Moravskoslezský Kočov, Luboměř, Rudnou pod Pradědem, Ludvíkov. Průměrná velikost těchto obcí je 407 obyvatel, což by mohlo znamenat, že absence občanského sdružení nebo zájmového spolku je důsledkem nízkého počtu obyvatel. Nejvíce občanských sdružení a spolků pak najdeme v obcích Světlá Hora (20) a Bohuslavice

(16), které mají okolo 1500 obyvatel. Nejčastěji disponují obce třemi občanskými sdruženími a zájmovými spolky.

Vzhledem k různé velikosti obcí jsem se rozhodla dále pracovat s proměnnou občanských spolků jako s jejich podílem na 100 obyvatel. Důvodem je fakt, že čím větší obec je, tím více v ní bude zřizováno spolků, ale to však nutně nemusí odrážet míru občanské participace. Z tohoto důvodu bude proměnná lépe vyjádřena podílem sdružení k počtu obyvatel v obci.

Celkem 77,9 % případů má průměrně méně než jeden spolek na 100 obyvatel. Nejvyšších hodnot dosahují obce Heřmanovice a Karlova Studánka s průměrem 2,86 a 2,02. Jedná se o obce, které patří ve vzorku k nejmenším. Karlova Studánka má 247 obyvatel a zřizuje celkem pět zájmových spolků. V obci Heřmanovice najdeme dokonce 11 spolků připadající na 384 obyvatel. To jsou vzhledem k předpokladu vyššího počtu občanských sdružení ve větších obcích odchylné případy.

Jak opět ukazuje bodový graf číslo 3, je zřejmé, že neexistuje silný vztah mezi počtem získaných dotací a podílem občanských sdružení na obyvatele. Přítomnost nebo spíše nepřítomnost vztahu potvrzuje i velmi nízká hodnota Pearsonova koeficientu (R= -0,016).

Graf 3: Občanská sdružení a počet získaných dotací

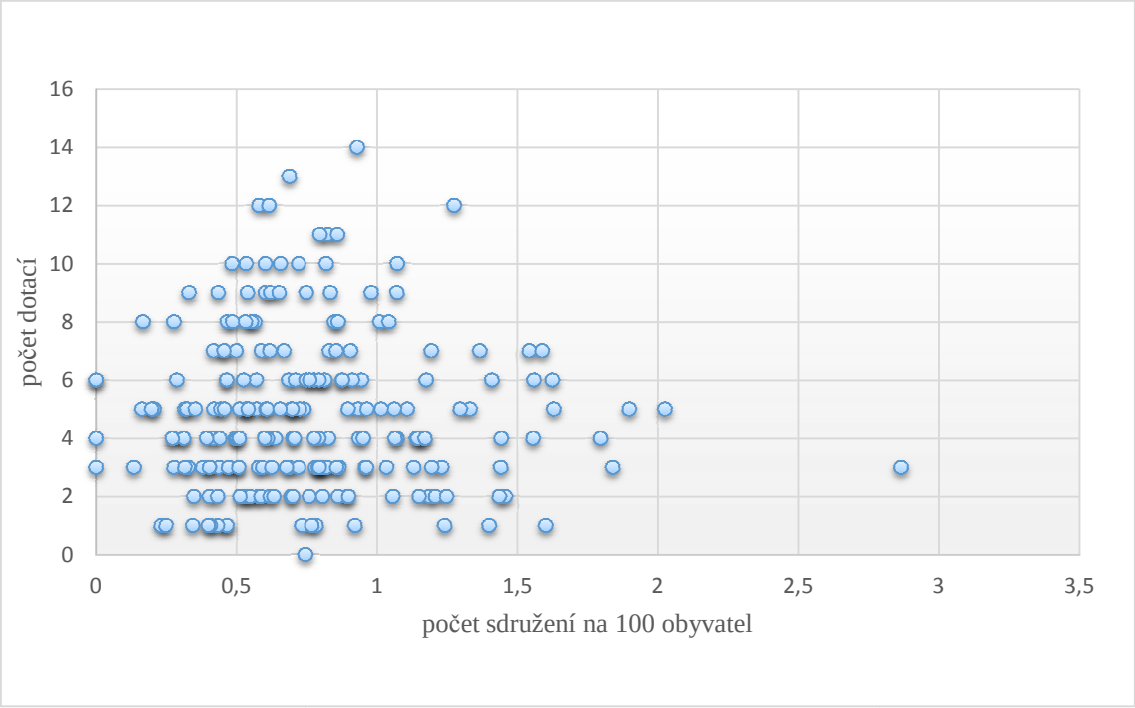

Zdroj: MV ČR, MMR ČR. Zpracování autorkou.

Předchozí analýza prokázala, že vybrané ukazatele občanské a politické participace nepotvrdily významný vztah k počtu získaných evropských dotací. Jediným ukazatelem, který vysvětlil alespoň malou část, je podíl občanských sdružení, ale zde je na místě podezření na nepravou korelaci. Ostatní ukazatele nevykazují s dotacemi téměř žádnou spojitost. Na základě výsledků analýzy se dá říci, že v případě snahy získat finanční podporu z EU nezáleží na míře volební účasti, počtu kandidátů v místních volbách ani přítomnosti místního zpravodaje.

5.2.Výzkum vlivu dalších intervenujících proměnných

Na základě neprůkazných výsledků ve vztahu participace a počtu dotací se v následné analýze budu následně ověřovat vztah vybraných intervenujících proměnných na počet získaných dotací, jež byly uvedeny a popsány v metodologické části práce. Jedná se o geografickou polohu v kraji (aglomerace), velikost obce, typologii venkova, politickou příslušnost starostů a členství ve svazcích obcí. Vybrané proměnné již nevyjadřují míru participace občanů, ale snaží se zachytit vlivy, které mohou úspěšnost obce ovlivnit, neboť je velmi pravděpodobné, že problematika zisku dotací bude způsobena více příčinami.

Aglomerace

Mimo aglomeraci se nachází 45,54 % sledovaných obcí. V rámci aglomerace a její širšího a užšího jádra nalezneme zbývajících 54,46 %. Jednotlivé počty a podíly obcí v rámci kategorií aglomerace jsou přehledně uvedeny v tabulce číslo 7.

Tabulka 7: Počet obcí v aglomeraci

	N	%	kumulativní %
Mimo aglomeraci	97	45,54	45,54
Aglomerace	44	20,66	66,20
Širší jádro	31	14,55	80,75
Užší jádro	41	19,25	100
Celkem	213	100	

Zdroj: ČSÚ, www.mapy.cz . Zpracováno autorkou.

Z tabulky číslo 7 je zřejmé, že obce v aglomeraci vykazují vyšší počet získaných dotací než obce mimo aglomeraci, avšak obce v širším i užším jádru disponují výrazně nižším průměrem než obce v aglomeraci.

Tabulka 8: Průměrný počet dotací podle geografického umístění

	N	průměr
Mimo aglomeraci	97	4,71
Aglomerace	44	5,57
Širší jádro	31	4,68
Užší jádro	41	4,66
Celkem	213	4,87

Zdroj: MMR ČR, www.mapy.cz. Zpracováno autorkou.

Pro zjištění důležitosti proměnné aglomerace v kontextu zisku dotací využívám vzhledem k podobě dat analýzy rozptylu (ANOVA). Tato analýza opět nepotvrdila vliv, když rozdíly mezi skupinami se ukázaly jako statisticky nevýznamné.

Tabulka 9: Analýza rozptylu (ANOVA)

	součet čtverců	stupně volnosti	F	Sig.
Mezi skupinami	26,871	3	1,210	0,307
V rámci skupin	1546,707	209		
Celkem	1573,577	212		

Zdroj: MMR ČR, www.mapy.cz. Zpracováno autorkou.

Velikost obce

Velikost je u obcí jeden z faktorů, který může ovlivnit úspěšnost zisku evropských dotací. Menší obce mají méně obyvatel a také menší rozpočtové možnosti. Občanská vybavenost je tu také nižší než u větších obcí a měst. Předpokládám tedy, že větší obec bude mít vyšší šanci získat dotaci než malé obce už jen proto, že se jí budou lépe zvládat požadavky na spolufinancování. A nejen to, větší obce budou disponovat kvalitnějším administrativním aparátem, který je pro zpracování žádosti o dotaci velice důležitý, navíc s větším počtem obyvatel se pravděpodobně budou lépe nacházet věci, které je nutno zřídit, popřípadě modernizovat. Nejmenší zkoumané obce Nové Lublice a Slezské Pavlovice mají 209 obyvatel, největší obec Staříč má 2000 obyvatel. Průměrná velikost obcí je 874 obyvatel. Více než polovina obcí (63,8 %) má méně než 1000 obyvatel.

Pro znázornění vztahu mezi velikostí obce a ziskem evropských dotací byl použit bodový graf číslo 5. V tomto případě je zřejmý relativně silný vztah mezi zkoumanými proměnnými. Také je viditelná mírně vzrůstající tendence, kdy u lidnatějších obcí sledujeme vyšší počet získaných dotací, kterou potvrzuje i hodnota Pearsonova korelačního koeficientu 0,409.

Graf 4: Velikost obce a počet získaných dotací

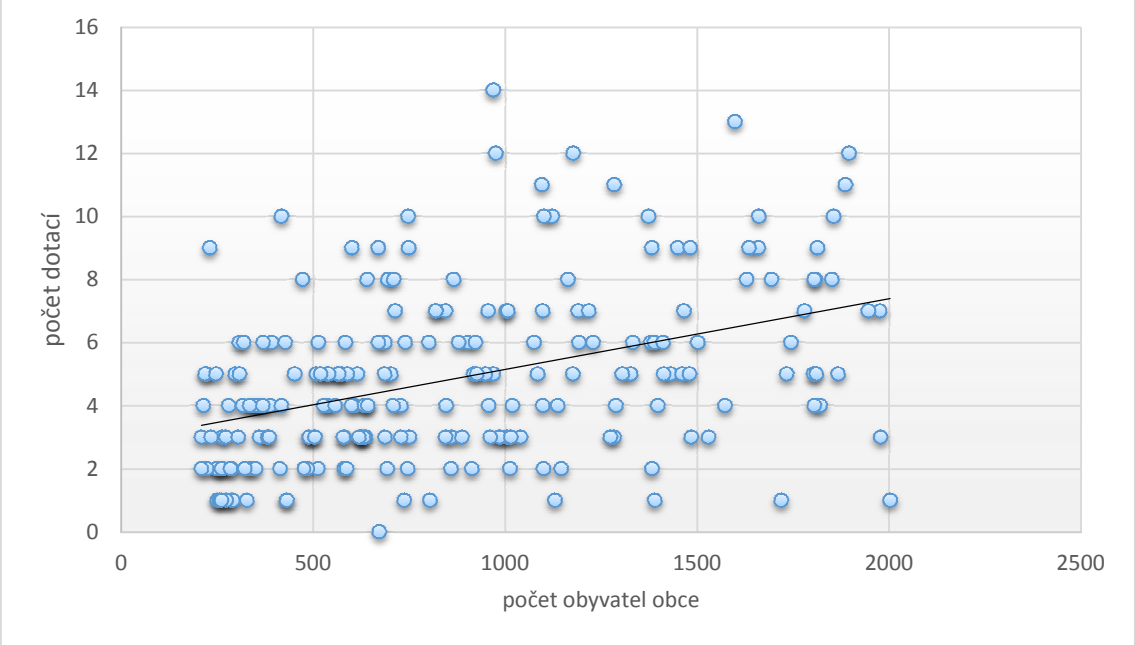

Zdroj: ČSÚ, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

Pouze mírná tendence analyzovaného vztahu může být způsobena více příčinami. První z nich může být skutečnost, že vybraný vzorek obcí v rozmezí 200 až 2000 obyvatel a rozsah variance je tedy poměrně malý. Výsledek by byl pravděpodobně patrnější, pokud by do vzorku byly zahrnuty také větší obce.

Typologie venkova

Jedním z dílčích cílů této práce je zjistit, zda existují rozdíly v jednotlivých druzích venkovů v kontextu občanské participace a zisku dotací. V teoretické části, kde byla popsána typologie venkovského prostoru Česka, jsem uvedla několik předpokladů možné participace a zisku dotací. V analýze následně ověřuji, zda dochází v nějakém ze zastoupených typů venkova k větší koncentraci počtu získaných dotací.

Podíváme-li se na tabulku číslo 10, zjistíme, že dva typy venkova v tomto kraji nejsou vůbec zastoupeny. Nejvíce sledovaných obcí (39,91 %) spadá do tzv. vybaveného moravského venkova. Druhým nejčastějším typem je tzv. problémový rekreační venkov, kde se nachází 23,94 % obcí. Intenzivní rekreační venkov a neprofilovaný venkov mají naopak velmi nízké zastoupení, v těchto typech se nachází sedm a deset obcí. Průměry dvou posledně zmiňovaných typů venkova představují dvě krajní hodnoty, tedy intenzivní rekreační venkov má nejvyšší průměrný počet získaných dotací a neprofilovaný venkov nejnižší, nicméně tyto hodnoty je třeba vnímat v kontextu nízké četnosti.

Tabulka 10: Typologie venkova a průměrný počet získaných dotací

	N	Průměr získaných dotací
Rozvojový venkov	30	4,43
Moravská periferie	30	3,93
Vybavený moravský venkov	85	5,24
Problémový rekreační venkov	51	5,25
Intenzivní rekreační venkov	7	5,86
Neprofilovaný venkov	10	3,30
Celkem	213	4,87

Zdroj: MMR ČR, rozdělení obcí na základě typologie R. Perlína. Zpracováno autorkou.

Výrazně podprůměrných hodnot získaných dotací dosahují obce v kategorii moravské periferie. Podprůměrných hodnot rovněž dosahuje rozvojový venkov. Výrazně nadprůměrných hodnot dosahují obce vybaveného moravského venkova a problémového rekreačního venkova. Než se začnu zabývat počtem dotací, které obce různých typologií venkova získaly, podrobuji tuto proměnnou opět analýze rozptylu.

Tabulka 11: Analýza rozptylu (ANOVA)

	Součet čtverců	stupně volnosti	F	Sig.
Mezi skupinami	82,407	5	2,288	,047
V rámci skupin	1491,171	207		
Celkem	1573,577	212		

Zdroj: MMR ČR, rozdělení obcí na základě typologie R. Perlína. Zpracování autorkou.

Analýza rozptylu potvrdila rozdíl v průměrech získaných dotací mezi obcemi jednotlivých kategorií venkova. Post-hoc Tukey test však vykázal statisticky nevýznamné rozdíly mezi všemi druhy venkova.

Tabulka 12: Typologie venkova a počet získaných dotací

Počet dotací		Rozvojový venkov	Moravská periferie	Vybavený moravský venkov	Problémový rekreační venkov	Intenzivní rekreační venkov	Neprofilovaný venkov	Celkem
0	N	1	0	0	0	0	0	1
	%	3,33%	0%	0%	0%	0%	0%	0,47%
1	N	4	3	5	2	0	1	15
	%	13,33%	10,00%	5,88%	3,92%	0%	10,00%	7,04%
2	N	5	3	7	7	0	3	25
	%	16,67%	10,00%	8,24%	13,73%	0%	30,00%	11,74%
3	N	3	9	15	6	0	3	36
	%	10,00%	30,00%	17,65%	11,76%	0%	30,00%	16,90%
4	N	4	4	13	5	2	2	30
	%	13,33%	13,33%	15,29%	9,80%	28,57%	20,00%	14,08%
5	N	1	5	13	12	2	0	33
	%	3,33%	16,67%	15,29%	23,53%	28,57%	0%	15,49%
6	N	4	4	7	7	1	0	23
	%	13,33%	13,33%	8,24%	13,73%	14,29%	0%	10,80%
7	N	3	0	7	3	1	0	14
	%	10,00%	0%	8%	6%	14,29%	0,00%	6,57%
8	N	3	1	5	2	0	0	11
	%	10,00%	3,33%	5,88%	3,92%	0%	0,00%	5,16%
9	N	0	1	6	2	0	1	10
	%	0,00%	3,33%	7,06%	3,92%	0%	10,00%	4,69%
10	N	2	0	2	2	1	0	7
	%	6,67%	0%	2,35%	3,92%	14,29%	0,00%	3,29%
11	N	0	0	2	1	0	0	3
	%	0%	0%	2,35%	1,96%	0%	0%	1,41%
12	N	0	0	2	1	0	0	3
	%	0%	0%	2,35%	1,96%	0%	0%	1,41%
13	N	0	0	1	0	0	0	1
	%	0%	0%	1,18%	0%	0%	0%	0,47%
14	N	0	0	0	1	0	0	1
	%	0%	0%	0%	1,96%	0%	0%	0,47%
Celkem	N	30	30	85	51	7	10	213
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Zdroj: MMR ČR, rozdělení obcí na základě typologie R. Perlína. Zpracování autorkou.

Pro detailní přehled lze v tabulce číslo 12 dohledat i jednotlivé četnosti dotací v daných kategoriích venkova. Co se týče počtu jednotlivých dotací, tak nepozorujeme v kontextu tabulky číslo 10 nic překvapivého, v obcích s vyšším průměrem nalézáme větší počet obcí s více dotacemi, tedy především v kategoriích vybaveného moravského venkova a problémového rekreačního venkova. Vzhledem k větším rozdílům v celkovém počtu obcí v daných kategoriích venkova je příhodnější sledovat dané rozdíly spíše v podílech než celých číslech. K tomuto účelu uvádím graf struktury jednotlivých venkovských kategorií, viz níže uvedený graf číslo 6.

Graf 5: Podíly obcí dle počtu dotací v jednotlivých typech venkova

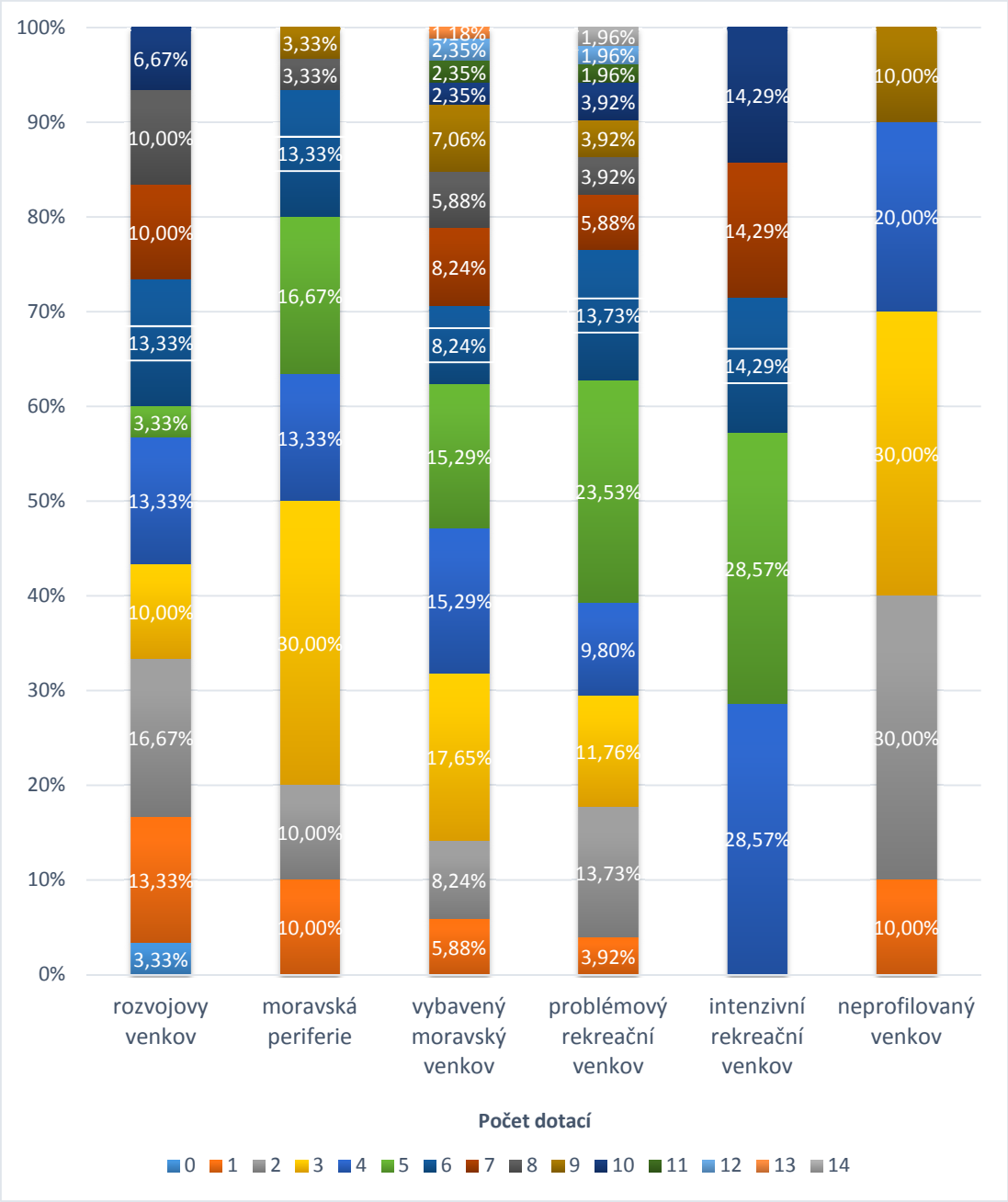

Zdroj: MMR ČR, rozdělení obcí na základě typologie R. Perlína. Zpracování autorkou.

Politická příslušnost starosty

Sledované obce jsou malé, je zde pouze několik málo členů zastupitelstva a rady a právě v takových obcích hraje starosta primární roli. Předpokládám, že starosta, který je členem politické strany bude mít díky vlivu a potenciálně lepším konexím větší pravděpodobnost získat dotace. Menší šanci předpokládám u bezpartijních kandidujících za politické strany, výrazně nižší pak u členů místního sdružení a na posledním místě u nezávislých.

Z tabulky číslo 13 se ukazuje dlouhodobý trend, a to úspěšnost nezávislých kandidátů v komunálních volbách v malých obcích, kdy nezávislí tvoří 46,01 % starostů. Naopak podíl straníků (16,43 %) a kandidátů za politické strany (13,62 %) je výrazně nižší.

Tabulka 13: Politická příslušnost starostů (2010)

	N	%	Kumulativní %
Nezávislý	98	46,01	46,01
Místní sdružení	51	23,94	69,95
Bezpartijní	29	13,62	83,57
Straník	35	16,43	100
Celkem	213	100	

Zdroj: ČSÚ. Zpracováno autorkou.

Z tabulky číslo 14 vyčteme, že tam, kde jsou starostové straníci, nebo členové místních sdružení, tak je zisk dotací nadprůměrný. U bezpartijních je naopak citelný propad. Mimo očekávání se ukázali nezávislí, kteří dopadli průměrně. Rozdíly však nejsou nijak výrazné, kdy průměry se liší maximálně o hodnotu 0,18.

Tabulka 14: Politická příslušnost starostů a průměrný počet dotací

	N	průměr
Nezávislý	98	4,86
Místní sdružení	51	5,04
Bezpartijní	29	4,48
Straník	35	5,00
Celkem	213	4,87

Zdroj: ČSÚ, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

ANOVA test byl v tomto případě statisticky nevýznamný (p= 0,836) a lze tak na základě kvantitativní analýzy zamítnout hypotézu o rozdílu průměrů získaných dotací na základě politické příslušnosti starostů malých obcí.

Pro úplnost uvádím tabulku počtu získaných dotací dle politické příslušnosti starostů. Je otázkou, nakolik se liší úspěšnost zisku dotací dle stranické příslušnosti jednotlivých starostů, to však může být předmětem dalšího výzkumu.

Tabulka 15: Politická příslušnost starosty a počet získaných dotací

		Nezávislý	Místní sdružení	Bezpartijní	Straník	Celkem
0	N	1	0	0	0	1
	%	1,02%	0%	0%	0%	0,47%
1	N	6	2	3	4	15
	%	6,12%	3,92%	10,34%	11,43%	7,04%
2	N	9	8	4	4	25
	%	9,18%	15,69%	13,79%	11,43%	11,74%
3	N	22	8	1	5	36
	%	22,45%	15,69%	3,45%	14,29%	16,90%
4	N	16	4	7	3	30
	%	16,33%	7,84%	24,14%	8,57%	14,08%
5	N	10	13	4	6	33
	%	10,20%	25,49%	13,79%	17,14%	15,49%
6	N	13	3	5	2	23
	%	13,27%	5,88%	17,24%	5,71%	10,80%
7	N	4	2	3	5	14
	%	4,08%	3,92%	10,34%	14,29%	6,57%
8	N	6	3	1	1	11
	%	6,12%	5,88%	3,45%	2,86%	5,16%
9	N	4	3	1	2	10
	%	4,08%	5,88%	3,45%	5,71%	4,69%
10	N	2	4	0	1	7
	%	2,04%	7,84%	0%	2,86%	3,29%
11	N	1	1	0	1	3
	%	1,02%	1,96%	0%	2,86%	0,01
12	N	2	0	0	1	3
	%	2,04%	0%	0%	2,86%	1,41%
13	N	1	0	0	0	1
	%	1,02%	0%	0%	0%	0,47%
14	N	1	0	0	0	1
	%	1,02%	0%	0%	0%	0,47%
Celkem	N	98	51	29	35	213
	%	100%	100%	100%	100%	100%

Zdroj: ČSÚ, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

Průměrný počet obyvatel obce, kde působí nezávislý starosta je 790, u straníka 980, bezpartijního 1003 a pokud je starosta členem místního sdružení tak 888. Průměrný počet obyvatel ve sledovaných obcích je 874. Z toho vyplývá, že ve sledovaných obcích působí nezávislí starostové především v malých obcích, kdežto členové stran a starostové kandidující za politické strany obsazují posty převážně ve větších obcích. Osoba starosty má pravděpodobně podstatný vliv na zisk dotací, nicméně minimálně u takto malých obcí zřejmě není politická příslušnost zásadním faktorem. Opět je zde otázka, zda to není dáno právě velikostí těchto obcí a při zahrnutí všech měst a obcí by se projevil stejný výsledek. Navíc u větších obcí by zřejmě hrálo i velkou roli složení městské rady.

Členství ve svazku

Poslední analyzovanou proměnnou je členství ve svazku obcí. Pokud je obec členem některého ze svazku fungujícím v kraji, nabízí to obci potenciální výhodu v podobě spolupráce a s tím spojené možnosti, které by obec sama nemohla realizovat nebo by k nim ani nedostala podnět. Ve zkoumaném vzorku je 75,12 % obcí zapojeno ve dvou nebo třech svazcích. Najdeme však také 12 obcí, které nejsou členem ani jednoho svazku a oficiálně tak nespolupracují se sdruženými obcemi. Jedná se o obce Bílčice, Bordovice, Dvorce, Hodslavice, Hostašovice, Chvalíkovice, Křišťanovice, Nové Heřminovy, Tichá, Vrchy, Vršovice a Životice u Nového Jičína. Tyto obce nevykazují nijak zvlášť podobné charakteristiky. Mimo jedné obce jsou všechny z okresu Nový Jičín a Bruntál a kromě tří obcí jsou to malé obce do 1000 obyvatel.

Počet získaných dotací se u těchto obcí pohybuje v rozmezí jedna až pět, což znamená, že průměr za získaný počet dotací u těchto obcí vykazuje nižší hodnoty (3,25) než průměr celého sledovaného vzorku (4,87). Z opačného konce je tu obec Lhotka o velikosti 504 obyvatel, která je členem dokonce pěti svazků. Angažuje se ve třech mikroregionech, jedné MAS a také v jednom euroregionu, avšak celkově získala pět dotací, což je stejný počet jako u čtyř výše jmenovaných obcí, které nejsou začleněny ve svazcích. Příslušná tabulka č. 16 ukazuje, jaká situace je u všech sledovaných obcí.

Tabulka 16: Členství ve svazku

	N	%	kumulativní %
0	12	5,63	5,63
1	3	1,41	7,04
2	57	26,76	33,80
3	103	48,36	82,16
4	37	17,37	99,53
5	1	0,47	100
Celkem	213	100	

Zdroj: RIS. Zpracováno autorkou.

V níže uvedeném grafu číslo 7 představuje osa x počet získaných dotací, osa y počet obcí a jednotlivé linie značí počet svazků, ve kterých je obec zapojena. Cílem grafu je znázornit, že zde není viditelný lineární vztah, to potvrzuje i hodnota korelačního koeficientu (R= 0,171). Vzhledem k nízké varianci u obcí, které jsou zapojeny do 0; 1 nebo 5 svazků a prezentovaného grafu nebudu dále tuto proměnnou testovat.

Graf 6: Členství ve svazcích a počet získaných dotací

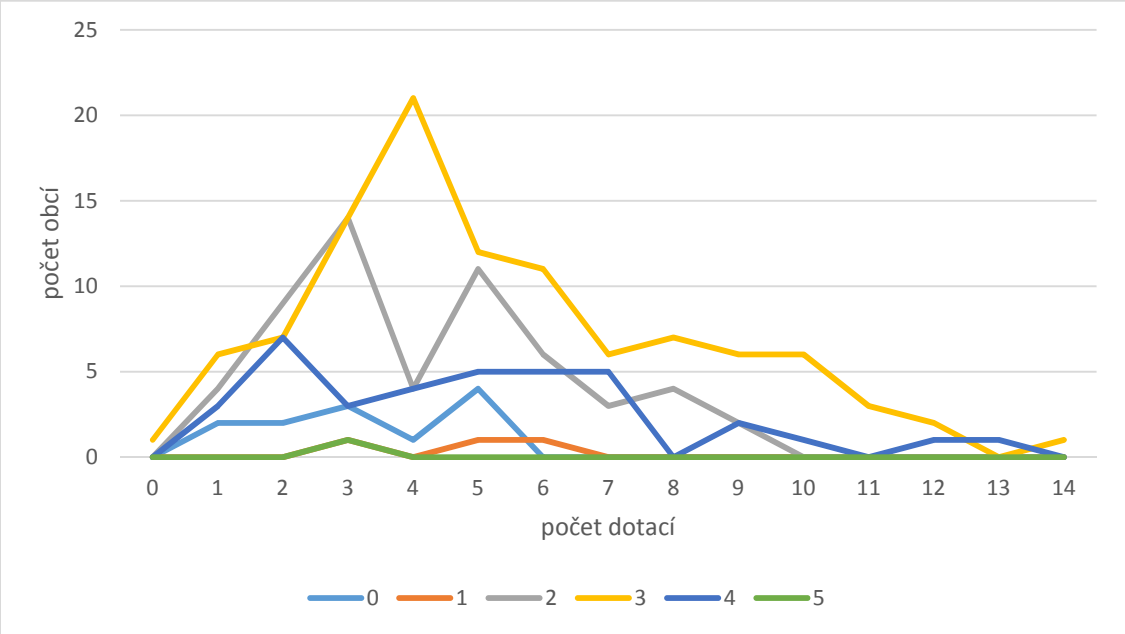

Zdroj: RIS, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

Na základě výše popsaných skutečností lze prohlásit, že je velmi nepravděpodobné, aby samotný počet svazků, do kterých je obec zapojena, ovlivňoval úspěšnost zisku dotací. Je však třeba vzít v úvahu několik domněnek. Zaprvé spolky vznikají a obce se do nich zapojují za určitým účelem. Pokud je obec zapojena do více svazků, tak se dá předpokládat, že bude větší pravděpodobnost spolupráce na projektu a zvyšuje se tím šance na podání žádosti o dotace. Nicméně podání žádosti automaticky neznamená její úspěšnost. Zadruhé počet zdaleka neznamená kvalitu. Členství v aktivním svazku se schopnými, nebo aktivními spolupracovníky bude zvyšovat šance na úspěšný zisk dotace více než členství v pěti nefungujících svazcích. To však nejsem kvantitativní analýzou schopna postihnout, ale opět se jedná o námět k dalšímu výzkumu, zda konkrétní druh svazku, jako jsou například místní akční skupiny, budou mít vliv na počet získaných dotací v obci.

5.3.Regresní modely zkoumaných proměnných

V předchozích podkapitolách jsem představovala a testovala odděleně vztah a vliv jednotlivých proměnných na zisk dotací. Cílem této podkapitoly je analyzovat dané proměnné společně a zjistit míru vlivu jednotlivých proměnných na zisk dotací, pokud vstupují do analýzy zároveň. K tomu využívám vícenásobné lineární regrese.

Snahou prvního modelu je zjistit vliv proměnných občanské a politické participace. Závislou proměnnou je opět počet získaných dotací. Nezávislé proměnné, které postupně vstupují do analýzy, jsou: dichotomická proměnná přítomnosti zpravodaje, volební účast, počet kandidátů na mandát a podíl občanských sdružení/spolků na 100 obyvatel. Proměnnou přítomnosti zpravodaje jsem však z modelu vyřadila z důvodu statistické nevýznamnosti. Představený model je schopný vysvětlit 18,6 % variance.

Tabulka 17: Úspěšnost v zisku dotací obcí a participace občanů

	nestandardizovaný koeficient		standardizovaný koeficient	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Konstanta)	4,615	1,419		3,253	,001
Volební účast	-,035	,022	-,103	-1,608	,050
Průměr kandidát/mandát	,219	,135	,107	1,617	,008
Občanská sdružení, spolky	,290	,050	,380	5,757	,000

Zdroj: ČSÚ, MV ČR, MMR ČR. Zpracováno autorkou.

Vliv volební účasti je spíše minimální, kdy s každým procentem volební účasti klesá zisk dotace obce o 0,035. Navíc hodnota statistické významnosti je na hranici pro zahrnutí do modelu. Ačkoli je síla této proměnné velmi malá, je vzhledem k předpokladům překvapivý směr tohoto vztahu. Vysvětlení tohoto jevu jsem naznačovala už v podkapitole věnované samotné volební účasti a patrně se jedná o nevhodnou operacionalizaci.

Druhá proměnná již prokázala větší vliv, kdy zvýší-li se o jednotku průměr kandidáta na mandát, vzroste zisk dotace obce o 0,219. Největší vliv se projevil u počtu občanských spolků, a to sice pokud vzroste jejich podíl na 100 obyvatel o jednotku, tak se zisk dotací zvýší o 0,290. Tyto dvě proměnné potvrdily předpoklad vlivu občanské a politické participace na počet získaných dotací.

Do druhého modelu jsem zahrnula ostatní proměnné popsané v této práci, které by rovněž mohly mít vliv na úspěšnost zisku dotací. Mimo to jsem využila dat ze sčítání lidí domů a bytů z roku 2011 a testovala proměnné vzdělání[129] a podíl podnikatelů na ekonomicky aktivních obyvatelích. Úmyslně nebyly zahrnuty proměnné z předchozího modelu. Podíl občanů s vysokoškolským vzděláním, nezaměstnanost, aglomerace a členství ve svazku se ukázaly jako statisticky nevýznamné.

Prezentovaný druhý model je schopen vysvětlit 20,1 % variance, což sice není mnoho, ale při stejném počtu proměnných jako přechozí model občanské a politické participace je v tomto ohledu o 1,5% bodů úspěšnější.

[129] Proměnná vzdělání byla sestavena jako podíl obyvatel se sledovaným vzděláním na populaci obce starší 15 let.

Tabulka 18: Úspěšnost v zisku dotací obcí a další socioekonomické proměnné

	nestandardizovaný koeficient		standardizovaný koeficient	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Konstanta)	-1,229	1,279		-,961	,338
Počet obyvatel	,003	,000	,477	7,336	,000
Podíl obyvatel se základním a žádným vzdělání	,113	,034	,232	3,321	,001
Podíl obyvatel pracujících jako OSVČ	,102	,049	,136	2,054	,041

Zdroj: MMR ČR, SLDB 2011. Zpracováno autorkou.

V druhém modelu však měly zahrnuté proměnné menší vliv. S každými 100 obyvateli se zvyšuje počet úspěšných dotací o 0,3, potvrdil se tak vliv velikosti obce na čerpání dotací. Logika zařazení podílu osob samostatně výdělečně činných na ekonomicky aktivních obyvatelích obce tkví v předpokladu, že podnikatelé budou z pozice svého živobytí aktivnější a budou mít větší zájem na restrukturalizaci vybavení dané obce. Tento předpoklad se potvrdil, i když vliv je spíše malý, stejně jako u podílu obyvatel se základním a žádným vzděláním.

Vliv vzdělání byl testován podíly vysokoškolsky vzdělaných a obyvatel se základním a žádným vzděláním. Vzhledem k dosavadním výzkumům jsem očekávala, že v obci s vyšším podílem vysokoškolsky vzdělaných budou obyvatelé více participovat a zvýší se tak i úspěšnost zisku dotací. Avšak v tomto modelu se ukázal směr vlivu opačný, tedy že v obcích kde je větší podíl nevzdělaných a se základním vzděláním sledujeme vyšší úspěšnost zisku dotací. Ačkoli podíl vysokoškolsky vzdělaných byl z modelu vyřazen pro statistickou nevýznamnost (p= 0,303), tak vliv byl v modelu negativní. Tento jev se bez detailní demografické skladby obyvatel špatně vysvětluje, avšak mohla by zde existovat spojitost s věkem obyvatel. Sledované obce jsou malé a vzhledem k migračnímu trendu doby lze usuzovat, že se budou v těchto obcích koncentrovat starší občané, kteří často nemají tak vysoké dosažené vzdělání jako mladší generace. Po tom, co se mladí vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé odstěhují za prací nebo studiem do velkých měst, ztrácí zájem o aktivní participaci na dění v obci, ačkoli zde stále mají nahlášen trvalý pobyt. Proměnná vzdělání tak pravděpodobně nebude vhodně zvoleným indikátorem, protože dostatečně neodráží skutečnost.

Třetí regresní model, pomocí kterého jsem měřila vliv sledovaných proměnných na zisk dotací, představuje snahu o syntézu dvou předchozích modelů a potažmo tedy přístupů. Byly tak opět krokovou metodou testovány výše zmíněné proměnné a do modelu zahrnuty pouze statisticky významné. Tento model vysvětluje 22,3 % variance, což je opět mírně více než předchozí model, nicméně zde pracuji se čtyřmi nezávislými proměnnými.

Tabulka 19: Úspěšnost zisku dotací

	nestandardizovaný koeficient		standardizovaný koeficient	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(konstanta)	-2,405	1,351		-1,781	,076
Počet obyvatel	,003	,000	,496	7,306	,000
Podíl obyvatel se základním a žádným vzdělání	,104	,034	,213	3,065	,002
Občanská sdružení, spolky	,699	,434	,104	1,612	,009
Členství ve svazcích	,305	,173	,109	1,764	,048

Zdroj: MMR ČR, SLDB 2011. Zpracováno autorkou.

Je zajímavé, že proměnná členství ve svazcích, která se v původním modelu (Graf 7) ukázala jako statisticky nevýznamná má v tomto modelu poměrně silný vliv, kdy s každým členstvím ve svazku se počet dotací zvyšuje o 0,305. Jediná proměnná občanské participace, která je statisticky významná představuje podíl občanských sdružení a spolků na 100 obyvatel. Navíc tato proměnná má nejvýraznější vliv ze všech zkoumaných proměnných.

Viditelně se však prezentované regresní modely vyznačují nízkou mírou vysvětlené variance. Důvody mohou být zřejmě dva – nevhodná operacionalizace nebo nepostihnutí dalších intervenujících proměnných. Samozřejmě existují i faktory, které nejsou postihnutelné kvantitativní analýzou. Z toho důvodu se v následující podkapitole krátce věnuji kvalitativnímu pohledu na zisk dotací.

5.4. Evropské dotace a participace obyvatel z pohledu starostů

Na základě provedené kvantitativní analýzy bylo zjištěno, že se zkoumaný vztah mezi participací obyvatel a ziskem evropských dotací nepotvrdil. Vzhledem k tomu, že ne všechny jevy mohou být vysvětleny vybranou metodou, práce je doplněna o názory místních představitelů obcí. Pro kompletní představu ve sledované problematice a také pro srovnání s výsledky analýzy bylo v emailové korespondenci osloveno několik desítek obcí, jež se k vlivu participace občanů na zisk dotací vyjádřily. Celkově došlo 43 odpovědí[130], což představuje názory jedné pětiny sledovaných obcí. Ve většině případů se k této problematice vyjadřovali sami starostové, popřípadě pracovníci místního obecního úřadu, kteří v odpovědích na položenou otázku: *„Které faktory podle Vás stojí za úspěšným získáváním evropských dotací, pokud to není způsobeno vlivem participace obyvatel?“*, představili základní poznatky a zkušenosti z reálného fungování místní samosprávy. Odpovědi si byly svým obsahem velmi podobné, většinou bylo uváděno několik faktorů, které mohou úspěšnost zisku ovlivňovat. Podle výsledků ze všech odpovědí se však dá říci, že na tuto problematiku mezi představiteli obcí existuje poměrně jasný názor. Proto je jim v práci vyhrazen prostor a jsou vnímány jako zdroj přínosných informací doplňující celou analýzu možných vlivů, které mají alespoň částečný dopad na úspěšné čerpání dotací z evropských fondů.

Odpovědi politických představitelů se v mnoha ohledech shodují s výsledky analýzy a zdá se, že ani zástupci obcí nepotvrzují zkoumaný vztah. Namísto vyzdvihování participace občanů v záležitostech obce uváděli představitelé obcí jiné, podle jejich mínění mnohem důležitější faktory, díky kterým má obec šanci uspět s žádostí o finanční podporu. V 70 % odpovědích bylo uvedeno, že zásadní je v celé proceduře plánování zisku evropských dotací a následné přípravy projektu *role starosty* a jeho aktivní přístup. Starosta je ten, kdo komunikuje s občany, čerpá od nich inspiraci, řeší aktuální výzvy, které následně konzultuje se zastupitelstvem. Je prostředníkem mezi požadavky občanů a jejich možnou realizací. Důležitost zastupitelstva byla oproti roli starosty zmíněna pouze ve 23 % odpovědích. K tomu dodává starosta Pržna: *„jsem přesvědčen o tom, že rozhodující měrou se na úspěšnosti v získávání dotací podílí vždy*

[130] Andělská Hora, Bocanovice, Bohuslavice, Bordovice, Bravantice, Bruzovice, Darkovice, Dvorce, Hodslavice, Hoštice, Hukvaldy, Chvalíkovice, Jeseník nad Odrou, Lhotka, Luboměř, Ludvíkov, Morávka, Oborná, Olbramice, Petřvald, Písek, Pražmo, Pržno, Raškovice, Rybí, Řepiště, Slatina, Služovice, Smilovice, Staré Město (FM), Stonava, Sudice, Štáblovice, Třemešná, Uhlířov, Valšov, Velká Polom, Velké Albrechtice, Vělopolí, Veřovice, Vražné Zátor, Životice u Nového Jičína.

nejužší vedení obce, starosta, případně místostarosta. Tak je to alespoň v našem případě. Zní to možná hloupě, ale my jsme ti, kteří razí myšlenku, a vedeme zastupitelstvo určitým směrem a zajišťujeme následně fungování celého procesu. Zastupitelstvo, případně občané participují pouze v tom, že od nich může vzejít podnět, ale to je vše. Alespoň já jsem výraznou aktivitu občanů nezaznamenal." Jednotlivé výzkumy, které se zabývají lokální politikou, se ve většině případů shodují na významné roli starosty ve všech oblastech místní samosprávy. Ani v tomto případě tomu není jinak. Je však možné, že se v odpovědích ohledně faktorů ovlivňujících úspěšnost zisku dotací objevuje jistá míra subjektivnosti, neboť více jak polovina odpovědí přišla právě od starostů.

Stejně významným faktorem v celém procesu, na kterém je shodlo opět 70 % odpovědí, je přítomnost *kvalitního administrativního aparátu*, který musí celou žádost zpracovat takovým způsobem, aby mohla ve výběrovém řízení uspět a nebyla předem vyřazena pro administrativní chyby. Spousta takto malých obcí nedisponuje kvalitní administrativou, jež by byla schopna žádost vypracovat podle zadaných metodických pravidel, proto se obce velice často obracejí na pomoc externích firem. Stejně jako jsem uváděla v kapitole o proceduře zisku dotací, i starostové se v 70 % shodují, že prioritní je v celém procesu *kvalitně zpracovaná žádost*. V případě, že se rozhodne obec pro zpracování žádosti externí firmou, více jak třetina starostů upozorňovala na nutnost *dostatku finančních prostředků*, který proces získání dotace vyžaduje. Proto je na místě zvolit *vhodný dotační program* – zvážit šance na získání dotace v porovnání s ostatními žadateli – jinak se může stát, že jejich žádostí nebude vyhověno i přesto, že vynaloží energii a finanční zdroje na sestavení kvalitní žádosti. Obec musí mít finanční prostředky nejen v případě, že se rozhodne zaplatit si zpracování konkrétní firmou, ale i v případě, že žádost bude úspěšná a projekt se bude na základě schválené žádosti realizovat, a to z důvodů spolufinancování uskutečněných projektů.

Ve třetině odpovědí se objevovaly názory, které doporučovaly vytvoření strategického plánu. Předem připravené priority obce v mnoha případech napomohou k úspěšnému získání dotací. Obec by měla mít určitou představu, jakými kroky bude postupovat v rozvoji, popřípadě by měli být představitelé obce připraveni na vyhlášení výzvy pro dotaci, aby vše nebylo narychlo řešeno, v takovém případě procento úspěchu klesá.

Jako pozitivní vnímají místní představitelé ve 42 % odpovědích *členství ve svazcích obcí*. Obce si zde vyměňují zkušenosti s čerpáním dotací, informují se

navzájem o projektech a mohou pro sebe být inspirací. Pro malé obce se díky členství ve větším celku zvyšují šance na zisk požadované dotace. Stává se také, že obce získají finanční podporu právě přes svazky obcí. V odpovědích zaznívaly podobné názory jako tento: *„Plusem v některých případech je i členství v dobrovolném svazku obcí, či spojení několika obcí. Více obcí, více obyvatel - větší pravděpodobnost získání dotace než samotná malá obec.“*[131] V tomto případě se odpověď starostů s výsledky analýzy poměrně rozcházejí. Analýza neukázala na jasnou souvislost mezi ziskem dotací a členstvím v některém ze svazků obcí, ale téměř polovina odpovědí se shoduje, že zásluhou členství získali snáze požadovanou dotaci. Nejen, že měly obce možnost čerpat finanční prostředky přes konkrétní svazek, ale také jim pomohlo, když bylo v žádosti uvedeno, že jsou členem některého ze sdružení obcí. *„To, že jsme ve svazku obcí i v MASce vždy udávám do žádostí a ono se to mnohdy i boduje.“*[132] Tato odlišnost s výsledky analýzy může být způsobena detailnějšími charakteristikami u jednotlivých svazků. Do analýzy vstupovalo vícero druhů svazků, které nabízejí možnost spolupráce, je proto možné, že některé svazky jsou efektivnější v zisku evropských dotací. Pokud starostové uváděli výhody plynoucí ze členství, často vyzdvihovali některou z místních akčních skupin. Zajisté se může také jednat o rozsah spolupráce, kterou obce s daným svazkem realizují. Nezanedbatelná může být i aktivita starosty, který zde zastupuje zájmy obcí.

V odpovědích se objevoval také názor, který celé nastavení systému přerozdělování evropských dotací vnímá spíše negativně. Pro malé obce je v mnoha případech velmi obtížné uspět s žádostí i přesto, že splňují stanovená kritéria. Podle některých starostů není systém čerpání dotací kvalitně nastaven, 14 % odpovědí vidí zde problémy v podobě korupce a klientelismu. Stejný podíl odpovědí také poukazuje na výhodu stranické příslušnosti k některé z větších stran, která zajišťuje starostům kontakty na vyšších pozicích a tím pádem snadnější dostupnost k informacím. Celkově byla v šesti ze 43 odpovědí naznačená možná souvislost mezi stranictvím starosty a ziskem dotací, což může vyjadřovat pouze určitou domněnku malého počtu starostů bez politické příslušnosti, jenž takové tvrzení uváděli. Jak dokládá analýza, ani zde nebyl vztah přímo doložen.

Dochází i ke kritice nadměrné byrokratizace celého procesu žádání, přes který se v mnoha případech nedostanou obce, jež by pro rozvoj dotaci potřebovaly. Dalším

[131] Zástupce obce Veřovice. Jedná se o emailovou komunikaci u všech uvedených citací.
[132] Starostka Valšov.

omezením pro obce je problém se zajištěním možnosti spolufinancování. Pro obce, které nejsou schopny se podílet na financování, není reálné snažit se o získání některé z evropských dotací. Jeden ze starostů v odpovědi namítal: *„Nesouhlasím s tak rozsáhlou dotační politikou. Finanční prostředky by se neměly v tak velkém rozsahu shromažďovat a podle vytvořených kritérií přidělovat.“* I přes zmíněné výhrady a nedostatky starostové potvrzují významnost evropských dotaci na celkový rozvoj a revitalizaci života v obcích vzhledem k nízkým rozpočtům, se kterými obce hospodaří. Dotace nabízí finanční podporu na projekty, které by obec nedokázala sama ze svých peněz realizovat.

Tabulka 20: Faktory podle starostů na získávání dotací

Faktory podle starostů	**vyjádření v %**
role starosty	70 %
kvalitní administrativa	70 %
zpracování žádosti	70 %
externí firma	44 %
svazky	42 %
finanční možnosti	37 %
strategický plán	33 %
role zastupitelstva	23 %
politická příslušnost starosty	14 %
korupce a klientelismus	14 %

Zdroj: Dotazníkové šetření. Zpracování autorkou.

Představitelé místních samospráv se shodují na faktu, že participace obyvatel má v procesu získávání dotací zanedbatelný vliv. V několika odpovědích se však objevila pozitivní reakce na participaci ze strany spolků, stejně jak potvrdila předchozí analýza práce. Někteří starostové upozorňují na roli zájmových občanských sdružení, která sami podávají podněty k rozvoji v obci. *„Musíte mít představu o tom, co chcete v obci udělat. Tady pomohou třeba spolky, lidé, kteří po obci něco chtějí - víc hlav si víc všimne.“*[133] Starosta obce Pržno odpověděl, že některé spolky mají své úspěchy při zisku dotací: *„V našem případě zde malá participace občanů na získávání dotací existuje. Náš Sportovní klub Pržno získal nemalou dotaci na rekonstrukci.“*[134]

Participaci jako takovou vyzdvihují a zájem občanů o místní dění vnímají velice kladně, avšak v celém složitém procesu žádání o finanční prostředky podle nich aktivita

[133] Zástupce obce Olbramice.
[134] Starosta obce Pržno.

obyvatel nehraje významnou roli. *„Lidi odradí papírová válka, spíše pomáhají fyzicky v obci.“*[135] Důležitá role občanů spočívá podle starostů v informování a upozorňování o aktuálních problémech v obci. *„Obecně od občanů, kteří se pravidelně zúčastňují různých setkání nebo jsou sdružování ve spolcích atd., jsou podávány podněty ke zlepšování podmínek pro jejich činnost.“*[136]

Starostům občané představují návrhy, co je třeba v obci změnit, zřídit nebo opravit. *„Spolupráce občanů je jistě žádoucí, ale nelze na ni spoléhat, takže záleží na starostovi, jak moc dokáže s obyvateli, hlavně při zpracování strategického dokumentu pro obec, spolupracovat a naslouchat jejich názorům či návrhům (mám zkušenost jen z malé obce), které se ve finále jistě hodí a v plánu jsou zahrnuty.“*[137]Starostové jsou potěšení, že v obci existuje zájem o veřejné záležitosti, což dokládá názor starostky obce Lhotka: *„Pro starostu je jistě motivující to, jak se občané zapojují do obecních aj. akcí, jak jsou ochotni při akcích pomáhat a dávat svůj čas i nápady a někdy i materiální pomoc.“*[138]

Za tímto účelem se v obcích připravují dotazníková šetření, ve kterých mohou místní obyvatelé vyjadřovat svá přání či požadavky. Jak odpověděla jedna z oslovených starostek: „*Protože pracujeme v duchu naplňování Programu obnovy venkova, všechny aktivity plánujeme na základě dotazníků, ve kterých se občané mohou vyjádřit. Občané stanoví priority a podle nich pak vedení obce postupuje.“*[139] Vyjádření starostky jiné obce je podobného významu: *„Pro získání dotace jsme vždy vybírali projekty, které vycházely ze zájmů obce – lidí a hlavně jejich potřebnosti.“*[140] Z těchto odpovědí je patrné, že ačkoli přímý vztah mezi vlivem participace a ziskem dotací nelze jednoznačně na základě sledovaných ukazatelů potvrdit, není vyloučená role občanů, neboť mohou motivovat starostu a zastupitelstvo k procesu žádání o evropské dotace. Samotný proces podávání žádostí a příprava projektů, jak dokládají starostové, je již ovlivněn jinými faktory než participací. Aktivita a zapojení obyvatel se tudíž odehrává spíše před samotným žádáním, jestli poté obce uspěje či nikoli, již obyvatele ze své pozice ovlivnit nemohou. Z těchto důvodů je těžké prokázat souvislost vlivu občanů na dotace.

[135] Starostka obce Bravantice.
[136] Starosta obce Zátor.
[137] Starostka obce Valšov.
[138] Starostka obce Lhotka.
[139] Starostka obce Uhlířov.
[140] Starostka obce Rybí.

Závěr

V této práci jsem se zabývala vztahem mezi participací obyvatel a jejím vlivem na získávání evropských dotací pro venkovské obce Moravskoslezského kraje. Tento druh finanční podpory byl v práci představen jako jeden z významných prostředků pro rozvoj venkova, neboť díky němu mohou obce zvyšovat životní úroveň zdejších obyvatel. V textu jsem ověřovala, jakou roli v celém procesu získávání dotací hrají samotní občané, zda se mohou svým aktivním přístupem a zájmem o veřejné dění přičinit o vyšší úspěšnost v počtu získaných dotací. Aktivita obyvatel byla vyjádřena v podobě politické a občanské participace.

Propojení problematiky získávání evropských dotací a úrovně participace v obcích je v literatuře pravděpodobně neobvyklé a v dosavadním výzkumu jsem se s ním doposud nesetkala. Najdeme celou řadu publikací, které se zabývají občanskou a politickou participací, většinou je však zkoumána z jiných úhlů pohledu nebo v souvislosti s jinými tématy. Jak jsem uváděla nejen v kapitole věnované přehledu dosavadního výzkumu, autoři jmenovaných prací se zabývali buďto faktory (například sociodemografické proměnné), které ovlivňují míru participace, nebo skutečnostem, co všechno může naopak samotná úroveň participace občanů ovlivnit (například vliv na podobu občanské společnosti nebo fungování demokratického státu). Můžu tedy konstatovat, že se částečně jedná o první pokus analyzovat vybraná dvě témata dohromady a najít mezi nimi vzájemný vztah. O literaturu jsem se opírala tedy částečně a to především v teoretické části, kdy bylo třeba představit dosavadní teorie participace.

Spojení těchto vybraných problematik se jeví do značné míry jako zajímavé vzhledem ke stále větší pozornosti, jež se v posledních letech stále více soustředí na rozvoj malých obcí ve venkovském prostoru. Evropské dotace představují pro obce zdroj financí, pomocí nichž mohou realizovat veřejné prospěšné projekty, které by z vlastních rozpočtových možností nebyly schopny uskutečnit. Občané by proto ve svém vlastním zájmu měli vyvinout snahu, aby se v jejich místě bydliště zvyšovala životní úroveň, ať už zkvalitněním infrastruktury, občanské vybavenosti, zlepšením možností pro volnočasové aktivity nebo rekonstrukcemi vzdělávacích zařízení pro své děti. Vzájemnému propojení těchto problematik je věnována značná část této práce.

První kapitola práce shrnula problematiku participace nejen na obecné úrovni, ale také popsala možnosti, jak se mohou občané zapojit do rozhodovacího procesu na lokální úrovni. Druhá kapitola byla naopak zaměřena na financování obcí a její potenciální východiska pro rozvoj. Byl představen také stručný náhled na proces zisku

dotací z EU a dosavadní úspěšnost žadatelů ve zkoumaném programovém období. Tyto dvě kapitoly byly stěžejní pro teoretické uchopení zkoumané problematiky. Hlavním cílem celé práce bylo ověření stanovené hypotézy v úvodu práce, která zněla: *Míra politické a občanské participace u obyvatel malých obcí Moravskoslezského kraje má vliv na zisk evropských dotací*.

V analytické části jsem následně ověřovala na základě zvolených indikátorů politické a občanské participace možný vztah vybraných proměnných, které vstupují do analýzy nejprve samostatně a až poté jsou zkoumány společně. Výsledky analýzy však neukazují na existující vztah mezi úrovní participace obyvatel vybraných obcí MSK a ziskem evropských dotací. U všech čtyř vybraných ukazatelů participace zaznamenáváme velmi slabý či žádný vztah, což by znamenalo, že úspěšnost získávání evropských dotací není ovlivněna tím, jak jsou lidé aktivní a participují, alespoň ne pomocí vybraných ukazatelů, se kterými zkoumaný počet získaných dotací nevykazuje téměř žádnou spojitost. Na základě výsledků analýzy můžeme konstatovat, že se stanovená hypotéza práce nepotvrdila. Nabízí se otázka, zda se nepotvrdil vztah z důvodu nevhodné operacionalizace jednotlivých ukazatelů participace. Druhou možností je, že existují jiné faktory, které stojí za úspěchem obcí v získávání dotací.

Kromě vztahu mezi dotacemi a participací obyvatel obcí jsem analyzovala dalších pět vybraných intervenujících proměnných, u kterých se nabízela teoretická možnost, že patří k faktorům, které mohou úspěšnost v zisku dotací vysvětlit. Výsledky analýzy ani v tomto případě neukazují nic zásadního. První zkoumanou proměnnou byla aglomerace, u které se nepodařilo prokázat, že by obce mimo aglomeraci byly v zisku dotací úspěšnější než obce, které se v aglomeraci nachází, proto se tato proměnná ve vztahu k dotacím jeví jako statisticky nevýznamná. Viditelně mírná vzrůstající tendence se prokázala při analýze proměnné velikosti obce, kdy zaznamenáváme u větších obcí více získaných dotací. Pouze mírná tendence je pravděpodobně způsobena malým rozdílem ve velikostech zkoumaných obcí, pro zřetelnější potvrzení vztahu by bylo potřeba zahrnout do analýzy větší obce. Další proměnná politická příslušnost starostů se v analýze prokázala opět jako statisticky nevýznamná. Role starosty je jistě v takto malých obcích zásadní, avšak bez ohledu jeho politickou příslušnost. Zbylé dvě proměnné, typologie venkova a členství ve svazku obcí, nepotvrdily souvislost s úspěšným získáváním dotací. V případě jednotlivých typů venkova nezaznamenáváme významné rozdíly v zisku dotací, stejně jako není patrný vztah mezi členstvím ve svazcích obcí a dotacemi. U zkoumaných obcí nebyly u analýzy členství ve svazku

naznamenány výraznější rozdíly, neboť ve většině případů obcí byl zaznamenán podobný počet členství v některém ze svazků.

V poslední části analytického oddílu práce byl použit navíc regresní model, kde již byly zkoumané proměnné analyzovány společně s cílem zjistit míru vlivu jednotlivých proměnných na zisk dotací v případě, že vstupují do analýzy společně. Byly zde navíc přidány proměnné vzdělanost a nezaměstnanost, které se však v tomto případě projevily jako statisticky nevýznamné. Je zajímavé, že oproti první analýze se v tomto modelu prokázala jako statisticky významná proměnná podíl občanských sdružení, která má ze všech sledovaných proměnných nejvýraznější vliv. Další proměnnou, která zde získala také poměrně silný vliv, je členství ve svazku obcí. Obecně však tyto použité regresní modely vykazují nízkou úroveň vysvětlené variance.

Pro rozšíření celé zkoumané problematiky jsem doplnila analýzu o dotazníkové šetření se starosty obcí. Jejich názory vcelku potvrzují výsledky analýzy, jak dokládá příslušná podkapitola. Názory starostů se částečně shodují na určitém vlivu občanských sdružení a zájmových spolků působících v obci. Stejný výsledek byl zaznamenán také ve výsledcích analýzy. Tato podobnost výsledků podle mého názoru není způsobena náhodou. Jak jsem již uváděla v teoretické části, lidé sdružení v některém ze zájmových sdružení patří většinou mezi nejaktivnější obyvatele v obcích, což se také i v tomto případě potvrdilo. Jejich vliv není markantní, ale je patrné, že občanská participace má smysl. Může působit na politické představitele jako motivace k vytváření plánů na rozvoj obce. Přeci jen skupina obyvatel má patrně větší možnost ovlivnit záležitosti obce než jednotlivec.

I když výsledky analýzy nepotvrdily stanovenou hypotézu práce, nemusí to jistě znamenat, že participace občanů nemá v procesu získávání evropských dotací své místo. Je možné, že zvolené indikátory přesně neodráží situaci a postavení občanů v těchto záležitostech. Může to být způsobeno nevhodným výběrem ukazatelů politické a občanské participace, nebo jejich nepříliš vhodně zvolenou operacionalizací, která mohla do značné míry zkreslit. Pro detailní ověření role občanů by se jevilo jako vhodné použít navíc dotazníkové šetření. Zjistili bychom tímto způsobem postoje a názory na danou problematiku přímo od občanů sledovaných obcí.

Co se týká výsledků z dotazníkového šetření, političtí představitelé se shodují, že občané se sami na procesu získávání a přípravě potřebných náležitostí nepodílí, což není ani tak překvapivým zjištěním. Jak jsem uváděla v jedné z předešlých kapitol, celý proces je značně náročný a existuje vysoké riziko, že by mohlo dojít k chybě, kvůli

které by mohla být následně žádost zamítnuta. Je však otázkou, jakou roli hrají občané ještě před případným rozhodnutím, zda se obec rozhodne žádat o dotaci či nikoli. Občané mohou být aktivní, starat se o rozkvět obce a předkládat starostovi či zastupitelstvu možné alternativy pro změnu v obci. Nebo se naopak angažovat nechtějí a pak vše zůstává pouze na místním vedení. Jak jsem uváděla, aktivní přístup obyvatel na lokální úrovni je velice důležitým faktorem pro kvalitní fungování obcí. Starostové v odpovědích uváděli, že se snaží postupovat podle potřeb občanů, a to i v případě získávání dotací, nejdříve se informují mezi lidmi, co je potřeba udělat, a podle toho postupují. V tomto bodě již ale vidím určitou míru participace, vyjadřování názorů, snahu upozornit na konkrétní problém.

I přesto, že výsledky analýzy na základě vybraných ukazatelů nepodaly přesvědčivý důkaz o roli občanů na zisku evropských dotací, nemusí to znamenat, že nezáleží na aktivním přístupů občanů. To potvrzuje vztah mezi počtem získaných dotací a občanských sdružení. I po analýze této práce zůstává v konkrétní problematice spousta oblastí k výzkumu a nabízí se další možné proměnné, které by bylo přínosné zkoumat. Na základě mé práce bych se nyní obrátila na výzkum pomocí realizace dotazníkového šetření, které by mohlo tuto problematiku obohatit o nové poznatky.

Abstrakt:

Práce se zabývá možnostmi rozvoje malých obcí ve venkovském prostoru České republiky. Konkrétně se věnuje získávání evropských dotací, neboť finanční podpora z Evropské unie je velmi důležitým nástrojem v procesu rozvoje. Důležitou otázkou v tomto případě zůstává, jakou roli v úspěšném získávání dotací sehrávají samotní občané obcí bez ohledu na politické představitele místní samosprávy. Hlavním cílem práce je tedy zhodnocení, jaký význam hraje politická a občanská participace obyvatel v získávání evropských dotací nejen z Programu rozvoje venkova, ale také ze strukturálních fondů EU. Analýza se zaměřuje na obce Moravskoslezského kraje s velikostí od 200 do 2000 obyvatel. Moravskoslezský kraj byl vybrán záměrně jakožto specifický region v rámci ČR. Kraj se v prostředí České republiky vyznačuje specifickými charakteristikami, které mohou ovlivňovat rozhodování místních občanů.

Klíčová slova: participace, evropské dotace, Moravskoslezský kraj, obce, venkovský prostor

Abstract:

This thesis focuses on possibilities of small villages' development in Czech Republic countryside. It devotes specifically to the acquiring of European grants because financial support of European Union is an important tool in the process of development. The key question in this case is the role which citizens of those villages play to successfully regardless of political authorities of the local administrations.

That's why the main target of this thesis is to evaluate the sense of political and civic participation in the European grants acquiring, not only from Program of Countryside Development, but also from EU Structural Funds.

The analysis focuses on villages from The Moravian-Silesian Region in the size between 200 and 2000 inhabitants. The Region is characterized by special characteristics which can influent decision of local citizens.

Keywords: participation, European grants, The Moravian-Silesian Region, villages, rural space

Prameny a literatura

BALÍK, Stanislav: *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha, Grada 2009, 256 s.

BERNARD, Josef: *Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2010, 126 s.

BERNARD, Josef – KOSTELECKÝ, Tomáš a kol.: *Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj*. Praha, Sociologické nakladatelství SLON 2011, 235 s.

BINEK, Jan – SVOBODOVÁ, Hana a kol.: *Synergie v rozvoji venkova. Aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Brno, GarREP Publishing 2009, 96 s.

BINEK, Jan – SVOBODOVÁ, Hana a kol.: *Synergie ve venkovském prostoru. Paradoxy rozvoje venkova*. Brno, GarREP Publishing 2011, 64 s.

BLAŽEK, Jiří – UHLÍŘ, David: *Teorie regionálního rozvoje*. Praha, Karolinum 2011, 342 s.

CABADA, Ladislav – KUBÁT, Michal: *Úvod do studia politické vědy*. Praha, Eurolex Bohemia 2004, 445 s.

ČERMÁK, Daniel – NEJDL, Pavel: *Participace a partnerství v místní veřejné správě*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2007, 124 s.

ČERMÁK, Daniel – VOBECKÁ, Jana a kol.: *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě: význam, praxe, příslib*. Praha, SLON 2011, 181 s.

ČMEJREK, Jaroslav - BUBENÍČEK, Václav - LUHANOVÁ Markéta: *Politika v regionálním rozvoji*. Praha, Česká zemědělská univerzita v Praze 2004, 160 s.

ČMEJREK, Jaroslav: *Participace občanů na veřejném životě venkovských obcí ČR*. Praha, Nakladatelství Alfa 2009, 133 s.

ČMEJREK, Jaroslav - BUBENÍČEK, Václav, ČOPÍK, Jan: *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. Praha, Grada 2010, 224 s.

ČMEJREK, Jaroslav – KOPŘIVA, Radek: *Základy veřejné správy*. Praha, Česká zemědělská univerzita 2012, 124 s.

DAHL, Robert: *O demokracii. Průvodce pro občany*. Praha, Portál 2001, 191 s.

Dotační tituly pro obce. Strukturální fondy. Ministerstvo pro místní rozvoj, http://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/588954db-7d6f-4fec-a801-1dc7d9f6946e/Dotacni_tituly_pro_obce_a-2007-2013_v1-2_Final-v_588954db-7d6f-4fec-a801-1dc7d9f6946e.pdf

Evropské dotace na rozvoj Moravskoslezska. Dobrá rada,

http://www.rr-moravskoslezsko.cz/ (20.10.2013).

Fondy Evropské unie. Mapa projektu, http://www.mapaprojektu.cz/cs/evropske-fondy.shtml (20.10.2013).

HEYWOOD, Andrew: *Politologie*. Praha, Eurolex Bohemia 2004, 482 s.

HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír: *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy*. Brno, IIPS 2003, 379 s.

HOLEČEK, Jan – BINEK, Jan: *Obec a její rozvoj v širších souvislostech.* Brno, GaREP 2009, 74 s.

HRUŠKA, Libor a kol.: *Socioekonomický atlas Moravskoslezského kraje*. Ostrava 2012, 83 s.
Dostupné na: http://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/ke-stazeni/development-newsletter/2012/rijen/c-documents-and-settings-novotnaan-plocha-oer34-dokumenty-newsletter-2012-aajen-kratka-socioekonomicka1-2-atlas-msk-socioekonomicka1-2-atlas-msk-2012.pdf

Charakteristika navržených variant vymezení venkova. ČSÚ, http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D6002518F2/$File/130808k02.pdf s. 9 (20.5.2013).

Charakteristika Moravskoslezského kraje. ČSÚ, http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/charakteristika_moravskoslezskeho_kraje (15.3.2013).

Jak číst rozpočet obce. Rozpočet obce, http://www.rozpocetobce.cz/jak-cist-rozpocet-obce (1.11.2013).

Jak na projekt. Strukturální fondy, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Jak-na-projekt (10.11.2013).

Jak požádat o dotaci z PRV. eAGRI venkov, http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/program-rozvoje-venkova/zakladni-informace/jak-ziskat-dotaci-z-prv/ (10.11.2013).

KOSTELECKÝ, Tomáš – STACHOVÁ, Jana a kol: *Region a politika*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2002, 76 s.

MAJEROVÁ, Věra: *Český venkov 2005. Rozvoj venkovské společnosti*. Praha, Česká zemědělská univerzita 2005, 165 s.

MAŘÍKOVÁ, Hana – KOSTELECKÝ, Tomáš a kol.: *Jaká je naše společnost?* Praha, SLON 2010, 446 s.

Měsíční monitorovací zpráva o průběhu čerpání strukturálních fondů, fondů soudržnosti a národních zdrojů v programovém období 2007-2013. Ministerstvo pro místní rozvoj,

http://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/7ab733d8-2d65-4c5a-a1fb-04f4b06419ff/MMZ_2013_09.pdf (12.11.2013).

MILL, John Stuart: *Úvahy o vládě ústavní*. Praha, Nakladatelství Svoboda 1992, 239 s.

MILBRANTH, Lester W: *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics.* Chicago, 1965, 236 s.

MÜLLER, Karel: *Češi a občanská společnost.* Praha, Triton 2002, 251 s.

NORRIS, Pippa: *Democratic Phoenix. Agencies, Repertoires, & Targets of Political Activism*. Harvard University 2002, 26 s.
http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/APSA%202002%20Democratic%20Phoenix.pdf

OECD REGIONAL TYPOLOGY. OECD,
Dostupné na: http://www.oecd.org/regional/regional-policy/42392595.pdf (14.5.2013).

PEHE, Jiří: *Participace občanů na věcech veřejných*. Pehe 2000,
Dostupné na: http://www.pehe.cz/clanky/2000/participace-obcanu-na-vecech-verejnych (11.11.2013).

PERLÍN, Radim – KUČEROVÁ, Silvie – KUČERA, Zdeněk: *Typologie venkovského prostoru Česka*. Geografie 115, 2010, č. 2, s. 161-187.

PERLÍN, Radim – HUPKOVÁ, Martina: *Venkovy a venkované. Doprovodná publikace k výstavě Venkovy a venkované*. Praha, Univerzita Karlova v Praze 2010.

Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013. Ministerstvo zemědělství České republiky,
http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Feafrd%2F1180428724933.pdf , s. 16. (20.5.2013).

Programy 2007-2013. Strukturální fondy. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.
http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2007-2013 (19.10.2013).

Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013. Program rozvoje venkova,
http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd (10.6.2013).

Projekty EU. Regionální informační systém,
http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/projekty-eu (12.10.2013).

Přehled volebních výsledků do zastupitelstev obcí 2006 a 2010. Volby,
http://www.volby.cz/ (10.6.2013).

Přístupy k vymezení venkova. Metodická podpora regionálního rozvoje,
http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/vymezeni.html (15.5.2013).

Public Participation in Europe. An international perspective. EEIP 2009,

Dostupné na: http://www.participationinstitute.org/wp-content/uploads/2009/06/pp_in_e_report_03_06.pdf (20.10.2013).

RAKUŠANOVÁ, Petra – ŘEHÁKOVÁ, Blanka: *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. Praha, Sociologický ústav AV ČR, 80 s.

ROUSSEAU, Jean-Jacques: *O společenské smlouvě neboli o zásadách státního práva*. Praha, Nakladatelství Linhart 1949, 158 s.

RYŠANÝ, Dan – ŠARADÍN, Pavel: *Straníci, bezpartijní a nezávislí zastupitelé na českých radnicích*. Sociologický časopis 46, 2010, č. 5, s. 719-743.

Seznam konaných místních referend. Ministerstvo vnitra České republiky, http://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx (15.5.2013).

Seznam občanských sdružení. Ministerstvo vnitra České republiky, http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/ (20.5.2013).

Seznam příjemců dotací. Program rozvoje venkova. SZIF, http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/spd (22.10.2013).

Seznamy příjemců všech operačních programů v programovém období 2007-2013. MMR ČR, http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-o-cerpani/Seznamy-prijemcu (10.10.2013).

SISK, Timothy D.: *Democracy At The Local Level*. Stockholm, IDEA 2001, 238 s. Dostupné na: http://www.idea.int/publications/dll/upload/DLL_full_book.pdf.

STACHOVÁ, Jana: *Občanská společnost v regionech České republiky*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2005, 51 s.

SVENSSON, Palle: *Teorie demokracie*. Brno, CDK 1995, 287 s.

SVOBODOVÁ, Hana: *Faktory rozvoje venkova v podmínkách České republiky*. Rigorózní práce. Brno, Masarykova univerzita 2009, 94 s. Dostupné na: http://is.muni.cz/th/67632/prif_r/Rigo_final.pdf.

SZTWIERTNIA, Radomír – KUDĚLA, Michal: *Lokální politika v Moravskoslezském kraji*. Opava, Slezská univerzita v Opavě 2012, 98 s.

ŠARADÍN, Pavel – OUTLÝ, Jan: *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích*. Olomouc, Univerzita Palackého 2004, 232 s.

Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava české republiky

VAJDOVÁ, Zdenka – ČERMÁK, Daniel – ILLNER, Michal: *Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního zřízení v roce 1990*. Praha, Sociologický ústav AV ČR 2006, 106 s.

Volební účast ve volbách do obecních zastupitelstev v ČR. ŠARADÍN, Pavel, CEPSR 2004,
http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=198 (30.10.2013).

VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina: *Politická participace a její determinanty v postkomunistických zemích.* Praha, Sociologický časopis 45, 2009, č. 5, s. 867-897.

Výsledky voleb do zastupitelstva obcí. ČSÚ,
http://www.volby.cz/.

Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje v roce 2011. ČSÚ, Ostrava 2012
http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/zakladni_tendence_demografickeho_socialniho_a_ekonomickeho_vyvoje_moravskoslezskeho_kraje_v_roce_2011/$File/80136412.pdf (15.5.2013).

Zákon č.128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů

Zákon č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Zákon č.491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů

Přílohy

Příloha 1: Seznam obcí, sledované proměnné, získané počty dotací a celkové částky

název obce	okres	aglomerace	členství ve svazcích	počet obyvatel	Starosta 2010	Typologie venkova	Volební účast	Průměr kandidát/mandát	Zpravodaj	Občanská sdružení, spolky	počet sdruž./obyvatelé * 100	Dotace FINAL	Částky FINAL
Albrechtičky	Nový Jičín	2	2	709	2	4	65,135	2,37	1	4	0,564175	8	11601672
Andělská Hora	Bruntál	0	2	369	0	5	69	4,76	1	3	0,813008	6	13534467
Bartošovice	Nový Jičín	1	2	1659	1	4	53,03	2,67	1	10	0,602773	9	140056278
Bělá	Opava	1	3	669	2	4	55,355	1,33	0	5	0,747384	9	14513480
Bernartice nad Odrou	Nový Jičín	0	2	948	2	4	74,45	3,7	1	3	0,316456	5	3066726
Bílá	Frýdek-Místek	0	3	307	2	6	66,21	5,71	0	5	1,628664	5	17131142
Bílčice	Bruntál	0	0	248	0	5	56,04	1,71	0	1	0,403226	2	3625782
Bílov	Nový Jičín	1	2	583	0	3	63,065	2,52	1	4	0,686106	6	34247925
Bítov	Nový Jičín	2	2	412	0	3	71,695	2,76	1	6	1,4563	2	210787
Bocanovice	Frýdek-Místek	0	3	431	1	3	56,34	1,57	0	1	0,232019	1	58259
Bohuslavice	Opava	2	3	1635	0	4	59,21	3,2	1	16	0,978593	9	20738710
Bohušov	Bruntál	0	4	426	2	5	64,605	7,62	0	6	1,408451	6	8970461
Bordovice	Nový Jičín	1	0	581	0	4	70,005	2,67	1	6	1,032702	3	22001313
Branka u Opavy	Opava	1	3	1098	0	4	62,66	2,53	1	7	0,637523	4	1687559
Brantice	Bruntál	0	3	1288	0	5	49,1	2,7	1	9	0,698758	4	10837945
Bravantice	Nový Jičín	3	3	845	0	3	46,265	1	0	5	0,591716	3	1736099
Brumovice	Opava	1	3	1460	2	4	48,95	1,69	1	3	0,205479	5	9997648
Bruzovice	Frýdek-Místek	3	3	747	2	1	59,115	1,6	1	8	1,07095	10	25519127
Březová	Opava	0	2	1382	3	8	61,765	6,36	0	8	0,578871	2	1223585
Budišovice	Opava	2	3	631	1	4	68,43	2,19	0	2	0,316957	3	8736206
Bukovec	Frýdek-Místek	0	3	1382	3	3	62,65	3,73	1	9	0,65123	9	29225019
Čaková	Bruntál	0	2	308	0	5	66,78	4	1	5	1,623377	6	4185187
Čavisov	Ostrava-město	3	3	512	0	4	75,455	2,24	1	3	0,585938	2	668434
Čermná ve Slezsku	Opava	0	3	364	3	8	53,12	2,52	0	1	0,274725	4	3143850
Darkovice	Opava	1	3	1284	1	4	65,475	2,87	1	11	0,856698	11	12103600
Děhylov	Opava	3	1	687	0	4	70,81	1,91	1	6	0,873362	6	8394441
Dětřichov nad Bystřicí	Bruntál	0	3	472	0	5	50,07	1,4	0	4	0,847458	8	11669412
Dívčí Hrad	Bruntál	0	4	284	3	5	66,11	3,38	0	3	1,056338	2	353677
Dobratice	Frýdek-Místek	3	3	1122	0	1	61,34	3,78	1	6	0,534759	10	21352455
Dobroslavice	Opava	3	2	745	0	4	57,03	2,08	0	6	0,805369	2	334837
Dolní Domaslavice	Frýdek-Místek	3	3	1163	0	1	57,395	3,44	1	10	0,859845	8	13314639
Dolní Lhota	Ostrava-město	3	3	1388	3	4	63,68	4,28	1	11	0,792507	6	18417206
Dolní Lomná	Frýdek-Místek	0	3	865	0	3	53,725	4,62	0	9	1,040462	8	14921559
Dolní Moravice	Bruntál	0	3	417	1	5	63,33	2	1	3	0,719424	10	14920475
Dolní Tošanovice	Frýdek-Místek	3	3	316	0	1	65,83	2,15	1	3	0,949367	4	1818699
Dolní Životice	Opava	0	3	1136	1	4	60,335	3,33	1	8	0,704225	4	1243497
Doubrava	Karviná	3	2	1283	0	4	36,79	5,18	1	10	0,779423	3	1213797
Dvorce	Bruntál	0	0	1431	3	5	48,425	3,63	1	6	0,419287	5	10235911
Heřmanice u Oder	Nový Jičín	0	2	326	1	3	74,71	3,3	1	3	0,920245	1	374732
Heřmanovice	Bruntál	0	3	384	4	5	75,57	2,95	0	11	2,864583	3	2581237

Hladké Životice	Nový Jičín	1	2	968	0	4	68,24	2,24	1	7	0,72314	5	4246252
Hlavnice	Opava	1	3	625	2	4	60,065	2,33	1	9	1,44	3	2784638
Hlinka	Bruntál	0	4	223	0	8	68,525	2,51	0	2	0,896861	2	127429
Hlubočec	Opava	1	3	566	0	4	59,75	3,26	1	6	1,060071	5	12179057
Hněvošice	Opava	0	3	1018	0	4	65,45	1,67	0	4	0,392927	4	1984713
Hnojník	Frýdek-Místek	3	4	1501	0	4	56,51	4,67	1	7	0,466356	6	5016464
Hodslavice	Nový Jičín	1	0	1733	2	4	58,14	3,67	1	12	0,692441	5	12745036
Holasovice	Opava	1	3	1379	0	4	58,24	1,78	1	13	0,942712	6	12824675
Holčovice	Bruntál	0	3	713	1	5	65,28	4,55	1	11	1,542777	7	4581420
Horní Domaslavice	Frýdek-Místek	3	3	672	0	1	71,125	3,33	1	5	0,744048	0	0
Horní Lhota	Ostrava-město	3	3	737	3	4	71,65	4,06	1	3	0,407056	1	714317
Horní Lomná	Frýdek-Místek	0	3	368	3	3	70,86	2,86	1	1	0,271739	4	25599629
Horní Město	Bruntál	0	3	969	0	5	55,29	4,39	0	9	0,928793	14	36257611
Horní Tošanovice	Frýdek-Místek	3	4	519	0	1	62,64	2,08	0	5	0,963391	5	5955015
Horní Životice	Bruntál	0	3	349	0	3	77,28	2,49	0	3	0,859599	2	235409
Hostašovice	Nový Jičín	1	0	749	0	3	71,07	2,33	1	1	0,133511	3	1297861
Hošťálkovy	Bruntál	0	2	574	0	5	66,08	3,75	0	4	0,696864	5	5581805
Hrabyně	Opava	2	3	1177	1	4	57,535	3,52	0	15	1,274427	12	71331518
Hrádek	Frýdek-Místek	0	3	1820	2	3	59,485	4,33	1	8	0,43956	4	6526885
Hrčava	Frýdek-Místek	0	3	256	3	3	70,69	1,95	0	2	0,78125	1	79837
Hukvaldy	Frýdek-Místek	2	3	1945	2	1	64,505	6,33	1	13	0,66838	7	7897768
Chlebičov	Opava	1	4	1097	0	4	73,345	3,22	0	5	0,455789	7	13635889
Chotěbuz	Karviná	3	2	1145	3	1	56,805	4,13	1	6	0,524017	2	432977
Chuchelná	Opava	0	3	1274	0	3	48,86	2,29	0	6	0,470958	3	8759502
Chvalíkovice	Opava	1	0	701	4	4	50,665	1,17	1	4	0,570613	5	9345456
Jakartovice	Opava	3	2	1100	2	4	57,675	3,89	1	6	0,545455	2	5793647
Jakubčovice nad Odrou	Nový Jičín	0	2	686	0	3	72,9	2,85	0	3	0,437318	3	993346
Janov	Bruntál	0	4	321	1	5	55,285	3,07	0	4	1,246106	2	3867337
Janovice	Frýdek-Místek	2	3	1810	4	6	57,53	4,51	0	11	0,607735	5	7996675
Jeseník nad Odrou	Nový Jičín	0	3	1886	0	4	58,72	4,38	1	15	0,795334	11	79140652
Jezdkovice	Opava	1	2	223	0	4	80,92	1,81	1	2	0,896861	5	3099691
Jindřichov	Bruntál	0	4	1413	2	5	56,485	8,06	0	5	0,353857	5	9542589
Jiříkov	Bruntál	0	3	304	0	5	67,74	3	0	1	0,328947	3	548506
Jistebník	Nový Jičín	3	3	1529	0	3	63,275	2,93	1	11	0,719424	3	1179786
Kaňovice	Frýdek-Místek	3	3	290	0	1	66,625	1,67	1	1	0,344828	1	79837
Karlova Studánka	Bruntál	0	3	247	0	5	86,145	8	0	5	2,024291	5	7295093
Karlovice	Bruntál	0	3	1095	2	5	53,32	5,17	1	9	0,821918	11	23364308
Kateřinice	Nový Jičín	2	3	641	0	4	68,08	3,26	1	2	0,312012	4	8755174
Komorní Lhotka	Frýdek-Místek	1	4	1217	0	4	64,64	3,82	1	11	0,903862	7	23254811
Košařiska	Frýdek-Místek	0	3	387	3	4	62,83	2,67	1	3	0,775194	4	895032
Kozmice	Opava	3	4	1813	1	4	63,375	3	1	6	0,330943	9	22851738
Krásná	Frýdek-Místek	2	3	641	3	1	61,435	2,81	0	2	0,312012	4	1979544
Krasov	Bruntál	0	2	336	2	5	67,35	3,86	1	3	0,892857	2	1363767
Kružberk	Opava	0	2	272	0	8	55,275	3,76	0	5	1,838235	3	2200261
Křišťanovice	Bruntál	0	0	253	2	5	46,69	1,67	0	3	1,185771	2	1189162
Kujavy	Nový Jičín	1	2	563	2	3	57	2,14	1	3	0,53286	5	8903309

Kunín	Nový Jičín	1	3	1895	0	4	49,495	2,02	1	11	0,580475	12	24103475
Kyjovice	Opava	2	3	800	1	4	65,19	3,7	1	7	0,875	6	18538487
Leskovec nad Moravicí	Bruntál	0	3	451	2	5	58,69	3,1	1	6	1,330377	5	2317334
Lhotka	Frýdek-Místek	2	5	504	0	1	61,23	1,62	1	4	0,793651	3	6022601
Lichnov	Nový Jičín	1	1	1485	3	4	64,305	3,42	1	6	0,40404	3	65300630
Lichnov	Bruntál	0	3	1084	4	5	49,265	3,59	0	8	0,738007	5	16472687
Liptaň	Bruntál	0	4	475	2	5	62,24	4,08	0	3	0,631579	2	3407550
Litultovice	Opava	1	3	820	2	4	71,09	2,53	1	7	0,853659	7	20671516
Lomnice	Bruntál	0	4	540	0	5	50,515	2,58	0	7	1,296296	5	3151221
Luboměř	Nový Jičín	0	2	380	0	3	67,225	2,1	1	0	0	3	1612527
Lučina	Frýdek-Místek	3	3	1228	3	1	62,425	4,11	1	7	0,570033	6	3457592
Ludvíkov	Bruntál	0	3	319	0	5	68,77	3,57	1	0	0	6	6122550
Malá Morávka	Bruntál	0	3	685	2	5	65,6	5,3	1	13	1,89781	5	5311589
Malenovice	Frýdek-Místek	1	3	599	2	6	74,705	6,1	0	7	1,168614	4	12121942
Mankovice	Nový Jičín	0	2	607	0	3	67,77	3,96	0	3	0,494234	4	2260619
Markvartovice	Opava	3	3	1866	2	4	64,16	2,87	0	13	0,696677	5	5173288
Melč	Opava	0	3	632	0	8	43,195	1,48	1	5	0,791139	4	10176078
Metylovice	Frýdek-Místek	2	3	1660	0	6	52,155	2,4	1	10	0,60241	10	18728371
Mezina	Bruntál	0	2	296	0	5	71,8	2,33	1	3	1,013514	5	4612084
Mikolajice	Opava	3	4	261	2	4	71,105	1,62	1	2	0,766284	1	58259
Milíkov	Frýdek-Místek	0	2	1305	3	3	60,815	3,1	0	7	0,536398	5	41503000
Milotice nad Opavou	Bruntál	0	2	430	0	5	49,995	3,52	0	2	0,465116	1	58259
Mokré Lazce	Opava	1	3	1129	3	4	65,61	3,82	1	14	1,240035	1	421757
Moravice	Opava	0	2	250	0	8	50,645	1,29	0	4	1,6	1	79837
Morávka	Frýdek-Místek	1	3	1075	0	1	61,715	4,62	1	5	0,465116	6	16054843
Moravskoslezský Kočov	Bruntál	0	2	538	1	5	55,735	3,28	0	0	0	4	3639168
Mošnov	Nový Jičín	3	2	694	2	4	61,76	3,3	1	7	1,008646	8	17744570
Neplachovice	Opava	1	3	918	2	4	68	1,67	1	6	0,653595	5	11673872
Nižní Lhoty	Frýdek-Místek	2	3	261	0	1	67,645	1,62	1	3	1,149425	2	261191
Nošovice	Frýdek-Místek	3	3	985	0	1	58,095	3,74	1	5	0,507614	3	2294849
Nové Heřminovy	Bruntál	0	0	286	0	5	59,56	2,43	1	4	1,398601	1	79837
Nové Lublice	Opava	0	2	209	0	8	63,69	1,33	0	2	0,956938	3	5556268
Nové Sedlice	Opava	1	3	488	2	4	71,075	2,74	1	4	0,819672	3	606884
Nýdek	Frýdek-Místek	0	3	1977	0	4	58,245	3,82	1	8	0,404654	3	17316757
Oborná	Bruntál	0	2	359	0	5	63,67	2,26	1	1	0,278552	3	4931801
Olbramice	Ostrava-město	3	2	636	0	4	56,45	3,85	1	3	0,471698	3	8751712
Oldřišov	Opava	0	4	1333	0	4	70,7	2,67	1	7	0,525131	6	2120710
Osoblaha	Bruntál	0	4	1101	2	5	54,81	4,36	0	9	0,817439	10	9259326
Otice	Opava	1	2	1326	2	4	60,405	2,42	1	8	0,603318	5	10051555
Pazderna	Frýdek-Místek	3	3	280	0	1	43,115	1,28	1	3	1,071429	4	3507266
Petřvald	Nový Jičín	2	2	1805	3	4	59,985	4	1	5	0,277008	8	11655571
Písečná	Frýdek-Místek	0	3	887	1	3	68,555	2,86	1	6	0,676437	3	6474914
Písek	Frýdek-Místek	0	2	1803	0	3	58,065	3,67	1	8	0,443705	5	8607044
Pražmo	Frýdek-Místek	2	3	961	2	1	58,635	4,91	1	6	0,62435	3	1719460
Pržno	Frýdek-Místek	1	3	1002	4	6	64,4	5,18	1	5	0,499002	7	11066490
Pstruží	Frýdek-Místek	1	3	879	0	6	63,245	3,98	0	8	0,910125	6	13452540

Pustá Polom	Opava	2	3	1449	2	4	61,655	5	1	9	0,621118	9	38344235
Pustějov	Nový Jičín	2	2	987	1	4	71,93	3,56	0	5	0,506586	3	1857711
Radkov	Opava	0	2	502	0	8	52,59	3	0	4	0,796813	3	3173729
Raduň	Opava	1	2	956	1	4	60,6	3,04	1	4	0,41841	7	17992690
Raškovice	Frýdek-Místek	2	3	1744	1	1	52,955	4,81	1	5	0,286697	6	19161395
Razová	Bruntál	0	3	513	3	5	60,3	2,67	1	8	1,559454	6	5629251
Rohov	Opava	0	4	619	2	3	60,505	3	1	7	1,130856	3	15507531
Ropice	Frýdek-Místek	2	4	1479	2	4	52,39	3,02	0	8	0,540906	5	6204717
Rudná pod Pradědem	Bruntál	0	2	391	2	5	68,71	4,81	1	0	0	6	5187787
Rybí	Nový Jičín	1	2	1176	3	4	69,845	2,33	1	13	1,105442	5	10814179
Ryžoviště	Bruntál	0	3	641	0	5	51,17	1,67	0	3	0,468019	8	9477563
Řeka	Frýdek-Místek	2	4	485	1	4	56,045	1,48	0	3	0,618557	2	7627837
Řepiště	Frýdek-Místek	3	3	1693	0	1	60,285	3,33	1	9	0,531601	8	30842324
Sedliště	Frýdek-Místek	3	3	1410	3	1	64,045	3,39	1	10	0,70922	6	26073416
Sedlnice	Nový Jičín	1	3	1397	3	4	52,59	3,44	0	7	0,501074	4	2169338
Skotnice	Nový Jičín	2	2	727	0	4	59,09	1,81	1	6	0,825309	4	2044387
Skřipov	Opava	0	2	1005	0	4	62,905	3,18	1	12	1,19403	3	1551571
Slatina	Nový Jičín	2	2	739	0	3	64,45	2,33	1	6	0,811908	6	3890752
Slavkov	Opava	1	3	1850	0	4	59,87	3,51	1	9	0,486486	8	12275868
Slezské Pavlovice	Bruntál	0	4	209	1	5	73,155	4,2	0	3	1,435407	2	324391
Slezské Rudoltice	Bruntál	0	4	601	0	5	59,9	7,33	0	5	0,831947	9	16560876
Služovice	Opava	0	4	819	0	4	67,055	4,33	1	13	1,587302	7	8966265
Smilovice	Frýdek-Místek	2	4	707	0	4	63,03	2,05	1	11	1,55587	4	2223875
Soběšovice	Frýdek-Místek	3	3	844	3	1	61,305	2,24	1	7	0,829384	7	18952495
Sosnová	Opava	0	3	416	1	4	69,93	2,9	1	6	1,442308	4	9815849
Spálov	Nový Jičín	0	2	903	***3***	3	66,27	2	0	7	0,775194	6	28929371
Stará Ves	Bruntál	0	3	527	0	5	54,15	3,63	0	6	1,13852	4	8102539
Staré Hamry	Frýdek-Místek	0	3	557	0	6	69,4	3,67	1	10	1,795332	4	5727635
Staré Heřminovy	Bruntál	0	4	234	2	5	70,025	2,93	1	2	0,854701	3	2128938
Staré Město	Bruntál	0	1	860	2	5	60,795	2,86	1	7	0,813953	3	2924153
Staré Město	Frýdek-Místek	3	2	1389	0	1	62,59	3,67	1	6	0,431965	1	929042
Staříč	Frýdek-Místek	3	4	2002	1	1	56,775	4,33	1	8	0,3996	1	579841
Stěbořice	Opava	1	3	1373	2	4	66,115	2,29	1	9	0,655499	10	8889286
Stonava	Karviná	3	2	1808	1	1	57,715	8	0	3	0,165929	8	12023719
Strahovice	Opava	0	4	926	0	3	43,005	1,58	0	3	0,323974	5	746517
Střítež	Frýdek-Místek	2	4	1014	2	4	59,21	5,07	1	8	0,788955	3	5555913
Sudice	Opava	0	4	670	0	3	58,71	3,33	1	5	0,746269	6	4743883
Svatoňovice	Opava	0	2	287	3	8	61,135	2,76	0	1	0,348432	2	204955
Světlá Hora	Bruntál	0	2	1465	3	5	53,705	6,22	1	20	1,365188	7	1225453
Sviadnov	Frýdek-Místek	3	4	1572	0	1	68,81	4,47	1	8	0,508906	4	4301849
Svobodné Heřmanice	Bruntál	0	2	536	4	5	57,38	2,81	0	5	0,932836	5	4600139
Šilheřovice	Opava	3	4	1598	0	4	58,29	2,53	1	11	0,68836	13	16281913
Široká Niva	Bruntál	0	3	588	4	5	36,655	1	1	3	0,510204	5	5295614
Štáblovice	Opava	0	2	624	2	4	65,07	3,14	1	6	0,961538	3	17336436
Štítina	Opava	1	3	1192	2	4	65,885	2,74	0	14	1,174497	6	1956829
Těškovice	Opava	2	4	846	2	4	62,605	2,37	0	9	1,06383	4	26964741

Tichá	Nový Jičín	2	0	1719	1	4	57,87	3	1	8	0,465387	1	506764
Tísek	Nový Jičín	2	2	957	3	3	61,63	3,8	0	4	0,417973	4	18382987
Trnávka	Nový Jičín	2	2	727	0	4	54,175	1,33	1	5	0,687758	3	935914
Třanovice	Frýdek-Místek	3	4	1006	3	1	54,94	2,67	0	12	1,192843	7	9957407
Třebom	Opava	0	3	219	2	3	76,25	4,18	0	1	0,456621	5	6787523
Třemešná	Bruntál	0	4	922	0	5	65,25	5,78	1	7	0,759219	6	7555552
Tvrdkov	Bruntál	0	3	230	0	5	57,91	1,76	0	1	0,434783	9	8933202
Uhlířov	Opava	1	3	344	2	4	54,105	1,38	1	4	1,162791	4	18720969
Úvalno	Bruntál	0	4	975	0	5	56,64	3,67	1	6	0,615385	12	8366651
Václavov u Bruntálu	Bruntál	0	3	508	1	5	58,65	3	0	1	0,19685	5	2217508
Václavovice	Ostrava-město	3	3	1805	3	4	65,68	4,51	1	11	0,609418	4	1421689
Valšov	Bruntál	0	2	263	0	5	51,975	1,67	1	1	0,380228	3	1080389
Velká Polom	Ostrava-město	3	3	1855	2	4	65,895	3,42	1	9	0,485175	10	58499285
Velká Štáhle	Bruntál	0	3	350	0	5	62,405	1,89	0	4	1,142857	4	1344626
Velké Albrechtice	Nový Jičín	2	3	1039	0	3	43,38	2,18	1	6	0,577478	3	14113439
Velké Heraltice	Opava	0	3	1629	2	4	60,03	6,33	1	9	0,552486	8	5745699
Velké Hoštice	Opava	1	4	1779	1	4	59,68	4,04	1	11	0,618325	7	3878473
Vělopolí	Frýdek-Místek	2	4	273	0	4	69,6	1,8	0	2	0,732601	1	79837
Veřovice	Nový Jičín	1	2	1975	1	4	61,02	4,59	1	9	0,455696	7	15028438
Větřkovice	Opava	0	2	748	2	8	69,835	3,57	1	8	1,069519	9	16002718
Vojkovice	Frýdek-Místek	3	3	580	0	1	64,825	1,96	1	7	1,206897	2	7303570
Vražné	Nový Jičín	0	3	859	2	3	50,81	2,07	1	6	0,698487	2	827369
Vrchy	Nový Jičín	0	0	214	0	4	64,245	2,34	0	2	0,934579	4	5946024
Vršovice	Opava	1	0	488	0	4	72,635	3,15	0	6	1,229508	3	3283799
Vřesina	Opava	1	3	1481	0	4	67,775	4	1	8	0,540176	9	12988411
Vysoká	Bruntál	0	4	334	0	5	74,265	3,1	0	2	0,598802	4	5206267
Vyšní Lhoty	Frýdek-Místek	2	3	803	2	1	58,135	2,81	1	2	0,249066	1	3130441
Zátor	Bruntál	0	3	1190	0	5	63,6	3,55	1	7	0,588235	7	31298737
Závada	Opava	1	3	586	0	4	68,665	2,04	1	3	0,511945	2	5506202
Závišice	Nový Jičín	1	2	912	1	4	75,605	3,33	1	5	0,548246	2	604012
Zbyslavice	Ostrava-město	3	2	579	1	4	68,595	3,33	0	5	0,863558	3	14808317
Žabeň	Frýdek-Místek	3	4	693	2	1	70,62	2,94	1	3	0,4329	2	4906797
Ženklava	Nový Jičín	1	2	1012	2	4	61,125	4,11	1	7	0,6917	2	581145
Žermanice	Frýdek-Místek	3	3	264	2	1	61,19	2	1	2	0,757576	2	625270
Životice u Nového Jičína	Nový Jičín	1	0	614	3	4	73,385	2,22	1	1	0,162866	5	11147913

Zdroj: ČSÚ, MMR ČR, MV ČR, RIS, oficiální stránky jednotlivých obcí. Zpracováno autorkou.